RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV. №

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ
Haftalik gazeta • 1956-yil 4-yanvardan chiqa boshlagan • 2003-yil, 13 iyun • № 24 (3705)

ЁШЛАР — ВАТАН КУЙЧИСИ

Мана саккиз йилдирки, мамлакатимизда ҳар йили “Ўзбекистон — Ватаним маним” руҳидаги қўшиқлар байрами ўтказиб келинмоқда. Куни кеча ушбу байрамнинг Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тасарруфидаги олий ўқув юртлари бўйича ўтказилган кўрик-танлови якунланди.

Мустақиллигимизнинг 12 йиллигига бағишланган ушбу анъанавий республика қўшиқ байрамининг мазкур босқичи Ўзбек Миллий академик театри биносида бўлиб ўтди. Унда вазирлик тасарруфидаги барча олий ўқув юртларидан саралаб олинган 32 бадиий жамоа қатнашиб, мустақиллик ва озод Ватанни тараннум этувчи, ёшларни миллий ғоямиз ва миллий мафкурамиз руҳида тарбиялашга ҳисса қўшувчи янги қўшиқларини ҳакамлар эътиборига ҳавола этдилар. Талабалар тайёрлаб келган бир-биридан ажойиб ва ранг-баранг қўшиқлар санъаткорлар ва ижодкорлар томонидан юксак баҳоланди.

Ўзбекистон Миллий университетининг хор жамоаси таниқли шоир Сирожиддин Саййид шеърига Ойдин Абдуллаева басталаган мусиқа асосидаги “Ватан абадий” ҳамда Қорақалпоқ давлат университети бадиий жамоаси О.Султонов шеъри, Қ.Ҳилолов мусиқаси асосидаги “Ватаним” қўшиқларини ижро этиб, кўрик-танловнинг биринчи мукофотини қўлга киритдилар.

Тошкент давлат техника университетининг “Муҳандис” бадиий жамоаси Ўзбекистон халқ шоири Нормурод Нарзуллаев шеъри ва Дилбар Қодирова мусиқаси билан айтилган “Олтин ёшлик алёри”, Самарқанд давлат университетининг “Гулдаста” жамоаси “Меҳр гуллари” қўшиғи (Н.Нарзуллаев шеъри, Ф.Алимов мусиқаси), Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университетининг бадиий жамоаси “Ватан дилдаги қуёш” (Ўзбекистон халқ шоири Ж.Жабборов шеъри, А. Исохўжаев мусиқаси) қўшиғи учун иккинчи мукофотга сазовор бўлдилар.

Учинчи ўрин Тошкент давлат педагогика университетининг хор жамоаси, Қарши давлат университетининг “Насаф тароналари” жамоаси, Бухоро давлат университети ҳамда Тошкент тўқимачилик ва енгил саноат институтининг бадиий жамоаларига насиб этди.

Ғолибларга мукофотларни Олий ва ўрта махсус таълим вазири Сайидаҳрор Ғуломов топширди. Яна бир қанча олий ўқув юртларининг бадиий жамоалари республика қўшиқ байрамига тайёрлаб келган Ватанимиз қудрати ва салоҳиятини, пок виждон ва иймон-эътиқодни, улуғ бунёдкор меҳнатни тараннум этувчи энг сара қўшиқлари учун Таълим ва фан ходимлари касаба уюшмаси марказий қўмитаси, “Улуғбек” жамғармаси ҳамда “Камолат” ёшлар ижтимоий ҳаракатининг рағбатлантирувчи ва махсус мукофотлари, қимматбаҳо совғаларига сазовор бўлдилар.

Ҳулкар МАМИТОВА,
ЎзМУ талабаси

БАРКАМОЛ АВЛОД — МАМЛАКАТ ТАЯНЧИ

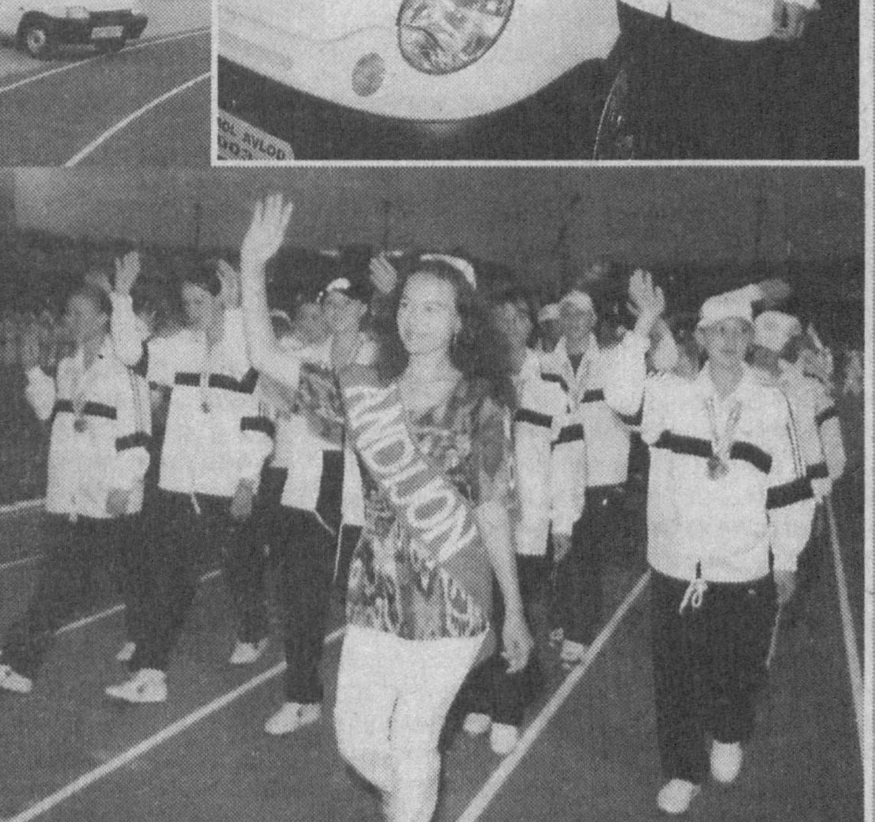

Кеча Андижон шаҳрида “Баркамол авлод — 2003” спорт ўйинларининг тантанали ёпилиш маросими бўлиб ўтди. Миллатимиз ёшларини жисмоний ва маънавий комилликка етакловчи ушбу спорт мусобақаларини барча-барчамиз катта қизиқиш билан кузатиб бордик. Спорт ўйинлари Андижон вилоятида қад ростлаган кўпгина спорт иншоотларида давом этди. Бир ҳафта мобайнида академик лицей ва коллеж йигит-қизларининг шижоати ва маҳорати зўр синовдан ўтди.

Олимпия заҳиралари спорт коллежи ўйингоҳига минглаб мезбону меҳмонлар — турли вилоятлардан келиб маҳоратларини намойиш этган ёшлар ва уларнинг устозлари, жамоатчилик вакиллари йиғилдилар. Мухлисларнинг шодон қийқириғи остида майдон марказига “Баркамол авлод — 2003” спорт мусобақасининг 14 тури бўйича иштирок этган жамоалар кириб келишди. Шундан сўнг ҳар томонлама иқтидорини намойиш этиб, ғолибликни қўлга киритган жамоалар номи эълон қилинди. Унга кўра, “Баркамол авлод — 2003” спорт ўйинларининг биринчи поғонасини мезбонлар, иккинчи ва учинчи ўринларни Тошкент ва Фарғона вилоятидан келган спортчи ёшлар эгаллади. Президентимизнинг “Баркамол авлод — 2003” спорт ўйинлари иштирокчиларига табригининг асл нусхаси ва “Матиз” автомобили андижонлик ёш спортчиларга берилди. Иккинчи ва учинчи ўрин соҳибларига “Дамас” ва “Тико” машиналари насиб этди.

Мазкур мусобақанинг навбатдаги ўйинлари эса Тошкент вилоятида ўтказилади.

Суратларда: “Баркамол авлод — 2003” спорт ўйинларининг ёпилиш маросимидан лавҳалар. *Ш.Олимов, М.Қодиров (ЎзА) олган суратлар.*

МИЛЛАТНИНГ АСОСИЙ БОЙЛИГИ

○ ДЕҲҚОНКИ, ДОНА СОЧАР... ○ МУҲАББАТ ХИЁБОНИ ○ БАХТНИНГ ОНАСИ РУҲГА ЭГАЛИКДИР

Бу йил кўклам серёғин келди. Майнинг охири бўлишига қарамай, Самарқанд — Қарши йўлининг икки чети қизғалдоқ. Ҳатто эрта баҳорда гуллаб, узоқ турмайдиган майин ҳидли қўзигуллар ҳам кўзга ташланиб қолади. Чақиртиканак боғлаган исмалоқларнинг тикани энди қота бошлабди. Карраклар ҳали куч олмабди. Демак, чўлда баҳор давом этаяпти.

Ўнг қўлда зиғир экилган, чапда энди бизда урф бўла бошлаган ёғбоп масхар далалари. Ниҳоят, ғаллазор кўринди. – Ризқимиз! “Деҳқонки, дона сочар, ерни ёрмоқ била ризқ йўлин очар”,— лутф қиладилар ҳазрат Навоий. Чиндан ҳам инсон ҳаётининг биринчи омили – нон. Ғаллага ўроқ тушиши – байрам. Истиқлолнинг дастлабки йилларидаоқ ғалла мустақиллигига алоҳида эътибор берилганлиги бежиз эмас. Эрта тонг шабадасида солланаётган, эндигина учлари сарғая бошлаган бошоқларни кўриб, кўнглимиз ўсади. Олис уфққа бош қўйганча ястаниб, эринчак чайқалаётган буғдойзордан қалбингиз яшнайди. Ардоқли шоиримизга қўшилиб, “Халқим, насибанг бутун бўлсин!” деймиз.

Тўғри, ноннинг ўзи билан иш битмайди. Пахта керак. Пилла керак. Мева-чева керак. Кеч баҳордаги тинимсиз ёғин эса, бир нарсага фойда бўлса, иккинчисига зиён. Телевидение гоҳо жала қотириб қатқалоқ қилиб ташлаган далаларни, дўл урган ғўза ниҳолларини кўрсатиб қолади. Юраклар эзилади. Деҳқоннинг меҳнатига ачинасан. Лекин на чора? Қўлни қовуштириб ўтириб бўлмайди. Ишлаш керак. Курашиш керак. Кураш борки, ҳаёт бор. Қолаверса, ҳаёт деганининг ўзи ҳам бир келиб, ўйнаб кетадиган давра эмас. Ўзининг кимлигини кўрсатиб кетадиган давра. Нега ундан у қолди, бундан бу қолди, дейдилар. Ҳар бир гапнинг тагида бир дунё мазмун бор. У ёғини сўрасангиз, дунёга келиб кетишнинг ўзи бир ҳикмат, имтиҳон...

У ёғини сўрасангиз, мана яқин ўн икки йилдирки, бутун Ўзбекистон имтиҳонда келади. Ким қувониб, ким қизғаниб, ким ҳавас билан, ким ҳасад билан, лекин синчиклаб кузатиб келади. “Яхши томонларимизни ошириб, ёмон томонларимизни яшириб”, чарчаганимизда “Ҳорма!” дейдиган куюнчак дўстлар бўлганидек, “хато қилишингни кутадиган”, игнадай нуқсонни топса, аждаҳо қилиб кўрсатадиган “дўстлар” ҳам етарлик. Улар пашшадан фил ясашнинг ҳавосини олганлар. Худо кўрсатмасин, жиндай қоқилиб кетсанг, “Айтмовдимми!” дея бутун дунёга бонг урадилар...

Лекин сирасини айтганда иш ҳам кўп. Улардан энг муҳими, балки энг оғири тафаккурни янгилаш, фикр-қарашларни янгилашдир. Чинакам янги авлодни етказишдир. Авлодки, қалби тонгги шабнамдек покиза, ўй-хаёллари чарақлаган қуёшдек ёруғ, Ватан ва Миллатни дунёдаги бор нарсалардан муқаддас тутгувчи. Нони ҳалол, иши ҳалол. Буюк шоиримиз айтмоқчи “Ўзи поку кўзи поку сўзи пок...”

Қарши-Шаҳрисабз йўлида Тоҳир-Зуҳра мажмуаси бор. Бир вақтлар бу ерлар чангалзор бўлган. Оғир жой, дейишарди, кексалар. Шофёрлар ҳам шу ерга келганда, ҳушёр тортишаркан. Негаки, бу ерга муродига етолмай кетган бахтсиз ошиқлар қўйилган. Уларнинг нотинч руҳи чирқиллаб кезиб юради, дер эдилар.

Чиндан ҳам дунё муҳаббат асосига қурилган. Бир-бирини севган-сева олган ёшлар бахтли инсонлардир. Ўткинчи ҳиссий туйғулардан баланд келмоқ, муносабатларни ўзаро ҳурмат, маслак ва интилишлар, қарашлар ва ахлоқий принсиплар асосига қурмоқ инсонийликнинг биринчи белгиларидир. Севмоқ маълум даражада олижанобликдир, ўз ҳузур-ҳаловати ва манфаатларидан ўзганинг хоҳиш–иродасини устун билмоқдир. Севмоқ фидойиликдир, севги йўлидаги машаққат ва қийинчиликларга чидамоқдир. Севги буюк мураббийдир. У инсонни чинакам инсон қилади. У шоирларимиз таърифлаганларидек, шундай бир ўтки, вужуддаги барча ўткинчи нарсаларни куйдириб, асл борлиғинигина сақлаб қолади...

1989 йилда Қашқадарё вилоятининг ўша пайтдаги раҳбари жуда катта жасорат кўрсатиб, бу ерда “Тоҳир Зуҳра” мажмуасини тиклатди. Халқнинг кўнглида келган армонни амалга оширди. Бир томондан, тилдан-тилга ўтиб, халқимизнинг маънавий тарбиясида буюк рол ўйнаб келаётган фожиавий ишқ қиссасини жонли ва таъсирчан лавҳаларда муҳрланиб қолишига, иккинчи томондан эса авлодларни ота-боболаримизнинг олижаноб ҳис-туйғулари билан таништиришга имкон яратди.

Дарҳақиқат, янги авлодни камолга етказмоқ учун янги хислатларни “ясаш” керак эмас. Аждодларимизда улар етарлича бор. Лекин бунинг учун уларни таниш керак, билиш керак, ниҳоят ўрганиш керак. “Тоҳир Зуҳра” мажмуасига назар ташлаймиз. Рўпарада 6-7 минг йиллик тарихга эга бўлган, ҳазрат Навоийга илҳом берган Сийпантош. Сўлда 2700 йиллик Шаҳрисабз – Соҳибқироннинг киндик қони тўкилган ва асрлар давомида не-не салтанатларнинг қибласига айланган даргоҳ. Ўнгда ўз хизматлари, феъл-сажиялари билан ислом дунёсини ҳалиҳануз ҳайратга солиб келаётган насафийлар, каспавийлар...

Аждодларимиз давлат юритишнингтина эмас, яшаш, ўзаро муомала–муносабат тартиб-қоидаларига оид ўнлаб китоблар яратганлар. Юсуф Хос Ҳожиб бундан салкам минг йил муқаддам ёзган “Қутадғу билиг” асарида уйланиш қоидаларигача бирмабир баён қилган эди. Навоий замонасида дастурхон атрофида ўтиришнинг ўттизга яқин одоби бўлган...

Давоми иккинчи бетда.

ИСТЕЪДОДЛАР МАСКАНИ

Ҳар қандай жамиятнинг келажагини баркамол фарзандлари белгилайди. Президентимиз “Илм-зиё салоҳияти бу — халқнинг, Ватаннинг улкан бойлиги, келажак пойдеворидир”, — деб бежиз айтмаганлар.

Ўзбекистон санъати тараққиётига ўз ҳиссасини қўшиб келаётган даргоҳлардан бири — республика тасвирий ва амалий санъат лицей-интернатидир. Бу даргоҳ Ўзбекистон Бадиий академияси таъсис этилгач, унинг тасарруфида янгидан бунёд бўлди.

Лицейнинг ўқув жараёни бадиий, мусиқий ва умумтаълим йўналишларида олиб борилади. Бадиий бўлимда тасвирий санъатнинг турли соҳалари: классик рангтасвир, графика, ҳайкалтарошлик, миллий амалий санъат турлари — наққошлик, кулолчилик ва лак миниатюраси бўйича сабоқ берилади. Бу ерда қалби шижоатга тўла, ташаббус ва меҳрга бой олий малакали ўқитувчилар дарс беришади. Улар тарбия берган ва вояга етказган ёш мусаввирлар хорижий мамлакатларда ўтказилаётган танловларда иштирок этиб, фахрли совринларга эга бўлишмоқда. Камол Бобоев, Нигора Мирсолиҳова, Бобур Раҳмонов, Надежда Куприянова каби ёш истеъдодлар шулар жумласидандир.

Япония, Ҳиндистон, Чехия, Россия, Швейцария, Миср, Италия каби мамлакатларда ўтказилган халқаро танловларнинг йигирмадан ортиқ совриндорлари шу лицей ўқувчилари.

Ўтган йили Суздада “Янги номлар” халқаро хайрия жамғармасининг анъанавий ёзги ижодий мактабида республикамиздан Фазлиддин Икромов, Борис Седишев ва Нигора Мирсолиҳовалар қатнашиб, ЮНЕСКО дипломлари ва тасвирий санъат бўйича устоз синфини ўтаганлиги тўғрисида гувоҳномаларни қўлга киритишди.

Яқинда Ўзбекистон давлат консерваториясида лицей ўқувчиларининг йиллик ҳисобот концерти бўлди. Концертда Европа ва замонавий куйлар билан бир қаторда миллий мумтоз куйлар ҳам ижро этилди. Фортепианода Мавлуда Пардаева, Нилуфар Собитова, ғижжакда Самад Анваров, дуторда Дилноза Қосимовалар ижро этган куйлар айниқса, мухлислар олқишига сазовор бўлди.

Фаррух РАСУЛОВ

ШОИР ҚАЛАМИДАН ТЎКИЛГАН ТУЙҒУЛАР

АКС-САДО

Тўра Сулаймон. "Мамлакатнинг таянч нуқтаси ёхуд Одам Атодан қолган касб", "ЎзАС", 2003 йил 6 июн.

Мен севимли шоиримиз Тўра Сулаймонни сўнгги йилларда очерканавис, мақоланавис ва бадианавис сифатида ҳам кашф этдим. Бу жанрларда ҳам Тўра ака шоирона туйғулару эҳтирослардан айро тушмайди: у ҳамишагидек тўлиб-тошиб фикрлайди, донишмандона ўйларга берилади.

Муаллифнинг "Мамлакатнинг таянч нуқтаси ёхуд Одам Атодан қолган касб" бадиаси бу гал ҳам шундай таассурот туғдирди: шоиримиз заминни, одамларни, ҳаётни қаттиқ севади. Ҳа, унинг қаҳрамонлари чинакам замондошларимизнинг бир тимсоли бўлиб, ижодкорнинг ўз қалбига маънавий жиҳатдан жуда-жуда яқиндир. Шунинг учун ҳам бадиада таъриф-тавсифи келтирилган сирдарёлик Мадихон Тиниқбоевни яхши кўриб қоласиз. У ўзлигини таниб, эли учун ўзини унутган, тўну кун ором билмайдиган, ўз даласини боғи эрамга алмаштирмайдиган деҳқон-фермер.

Мен Мадихоннинг инсоний фазилатлари билан ошно бўларканман, газета саҳифасидан гўёки даланинг хушёқим насими эсгандай бўлди. Балки, бу — бежиз эмасдир. Чунки Мадихон реза тер тўккан дашту далалар ўзимнинг жонажон қишлоғимни эслатди. Фақат, бугина эмас. Мен Мадихон билан муқояса қилса бўладиган одамимни ҳам ўзим яшайдиган маъводан топдим. Қишлоғимиз энг йирик сулоласининг бир вакили бўлмиш Назим полвон вақтида қўша-қўша нишонларга сазовор бригадир бўлиб, элу юртга донг таратган. Эндиликда у меҳнат фахрийси, лекин ҳамон меҳнатга эш: фермер ўғилларига бош-қош...

Хуллас, мен тилга олган бадиа учун муаллифга миннатдорлик изҳор қиларканман, газета саҳифаларида берилаётган яхши шеърлар, ҳикоялар, адабий мақолалар қаторида ана шундай очерку бадиаларни бундан кейин ҳам ўқиб боришимга умид боғлайман.

Олим ЁВҚОЧАРОВ,
Китоб туманидаги
Олақўйлик қишлоғи

МАДАНИЙ ҲАЁТ

Анъанага айланган республика қўшиқ байрамининг бу йилги мавсуми ҳам юқори савияда ўтмоқда. "Ўзбекистон — Ватаним маним" деб номланган бу қўшиқ байрамининг Тошкент шаҳар кўрик-танлови шундан далолат берди. Танлов сўнгида моҳир қўшиқчилар аниқланди. Биринчи ўринга Сирғали туманидан Шаҳноза Одилова сазовор бўлди. Иккита иккинчи ўрин Т.Содиқов номидаги шаҳар маданият уйидан Баҳодир Инановга ва Шайхонтоҳур туманидан "Настарин" эстрада гуруҳига, учта учинчи ўрин Юнусобод туманидан Замира Ориповага, Мирзо Улуғбек туманидан Нигина Норқўзиевага ҳамда Ҳамза туманидан Ҳамидулло Имомназаровларга насиб этди.

Гуларо АБДУЛЛАЕВА

* * *

"Меҳрибонлик уйлари" тарбияланувчилари ўртасида "Камалак жилоси" деб номланган суратлар кўргазма-танлови бўлиб ўтди. Бадиий академия, замонавий санъат маркази, Мисрнинг Ўзбекистондаги элчихонаси ҳамда "Соғлом авлод учун" халқаро жамғармаси ҳамкорлигида ўтган бу кўргазмада болаларнинг 250 га яқин суратлари намойиш этилди. Республикамизнинг турли вилоятларидаги "Меҳрибонлик уйлари"да тарбияланаётган ёш истеъдодлар ўзларининг манзара асарлари, каштачилик намуналари, ҳар хил эртаклар қаҳрамонларини акс эттирган ўйинчоқларини тақдим қилганлар.

6-12 ёшлилар орасида И.Шевченко (Тошкент), 13-17 ёшлилар орасида Д.Фотиҳов (Тошкент вилояти) ҳамда амалий санъат бўйича Ш.Худоёров (Самарқанд вилояти) биринчи ўринни эгалладилар.

Ноилахон АШРАПОВА

"ТЎМАРИСНИ ЎЙНАСАМ ДЕЙМАН"

Саҳнага, томошабин ҳузурига чиқиш санъат аҳли учун ҳамиша имтиҳон: артистнинг кийинишидан тортиб, хатти-ҳаракатигача, қадди-бастию пардозигача томошабин кўзи ўнгида бўлади.

Гулбаҳор Мамедова томошабинларнинг нозик дидига мос саҳна маликаларидан бири, десак муболаға бўлмайди. У яратган роллар томошабинни ҳаяжонлантириб, юрагига ёруғлик олиб киради. Бунинг боиси Гулбаҳор бутун борлиғи билан ўйнайди.

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби, таниқли режиссёр Баҳодир Йўлдошев "Гулбаҳор ўта меҳнатсевар, талабчан, изланувчан актриса", — деган эди у билан "Келинлар қўзғолони"ни саҳналаштириш чоғида.

Ўзбекистон халқ артисти Танаберди Қурбонов эса: "... Гулбаҳор моҳир санъаткор, Аллоҳ унга катта истеъдод берган, энг асосийси саҳнавий қалб — юрак берган. Гулбаҳорда саҳна дарди бор", — дея унинг истеъдодини муносиб баҳолаган.

...Гулбаҳор асли самарқандлик. Хўжа Саҳат маҳалласида ўсиб-улғайган.

— Болалигимдан саҳнага, театрга, киногa "ўч" эдим, — дейди у, — мактабимиз ва ҳудудимиздаги маданият уйи қошидаги драма тўгаракларининг энг фаол аъзоларидан бўлганман.

Гулбаҳор 1976 йилгача Тошкент театр ва рассомлик санъати институтида таҳсил олди. Институтнинг "Ўқув театри"да Қиролича ("Ажал минораси" драмасида), Таня (А.Арбузовнинг "Таня" асари), Виринея ("Виринея") ва бошқа образларни яратди. Курсдоши (кейинчалик умр йўлдоши), қўқонлик Икромжон Хонимқулов билан бирга институт йўлланмаси билан Абдулҳамид Мажидий номидаги Каттақўрғон театри жамоаси сафига қўшилди.

Мана, чорак асрдан ошибдики, Гулбаҳор ҳам, Икромжон ҳам шу саҳнага садоқат билан хизмат қилишаётир. Тунда самога боқсангиз, ёлғиз юлдузга нисбатан, бир-бирига яқин бўлган юлдузларнинг шуъласи ёркинроқ нур таратаётганини кўрасиз. Гулбаҳор ва Икромжонни ўша қўш юлдузларга қиёслагим келади. Саҳна уларнинг тақдирларини чамбарчас боғлади. Бугунги кунда улар бахтиёр ота-она. Гулбаҳор Мамедова ва Икромжон Хонимқулов "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист" фахрий унвонига сазовор бўлишган.

Г.Мамедова яратган образлар бир-бирини такрорламайди. Чўлпоннинг "Ёрқиной" драмасида Ёрқиной, А.Н.Островскийнинг "Гўзал эркак" пиесасида Зоя Василевна, Гелманнинг "Ҳамма билан ошкора" спектаклидаги Наташа, Имрон Қосумовнинг "Инсон меҳри" драмасида Олия... Айниқса, Уйғуннинг "Зебуннисо" драмасидаги шоира роли актрисанинг ижодий шуҳратини янада оширди, десак муболаға бўлмайди.

Зебуннисо ролида санъаткорнинг дарди томошабин қалбини ларзага солади. Воқеалар жараёни "Самарқанд ушшоғи" билан уйғунлашганда эса, шоира Зебуннисога томошабиннинг меҳри янада ортади. Гулбаҳорнинг маҳорати республикамиздан ташқарида ҳам олқишга сазовор бўлган.

Айниқса, жамоанинг Татаристон ва Бошқирдистон бўйлаб (1989 йил) сафари унинг учун муваффақиятли кечди. Театр бошқирд ва татар томошабинларига "Ой тутилган тунда" драмасини тухфа этди (Спектаклни Равшан Ёриев саҳналаштирган). Асар муаллифи — таниқли бошқирд адиби Мустай Карим каттақўрғонлик санъаткорларнинг Уфа шаҳридаги ижодий сафарига ҳамкорлик қилди. Мазкур спектаклдаги Шафақ образини моҳирона яратган Гулбаҳор Мамедова минглаб мухлислар орттириб қайтди.

Санъаткор изланишда.

— Шижоатли ўзбек аёллари тимсоли бўлмиш Тўмарис образини саҳнада гавдалантириш катта орзуим, — дейди у. — Шу куннинг руҳи, томошабин талабига ҳамоҳанг асарлар керак. Мени вилоятларимиздаги театрларнинг моддий-техник аҳволи ташвишлантиради. Масалан, бизнинг театр 1976 йилдан буён кўнгилдагидек таъмирланмаган. Қишда совуқ, томидан чакка томади. Иситиш воситалари ишламайди. Ёзда иссиқ, дим. Овоз кучайтириш, ёритиш воситалари эскирган. Бундай "қаровсиз томошагоҳга" томошабинни чорлаб бўладими? Умримиз "ғилдирак устида", қишлоқма-қишлоқ, шаҳарма-шаҳар ўтаяпти.

Яқинда Маданият ишлари вазирлиги, "Ўзбектеатр" бирлашмаси, вилоят маданият бошқармаси раҳбарлари, мутахассислар театримиз фаолияти билан танишиб кетишди. Эшитишимча, вилоят ва шаҳар ҳокимликлари биномиз таъмири учун маблағ ажратишаётган эканлар. Демак, насиб этса... ижодий ишимиз юришиб кетади, шароитимиз ҳам яхшиланади.

... Ҳа, Гулбаҳор Мамедова қадрдон театрининг эртанги кунини ўйлайди. У ҳамкасблари, саҳнадошларининг қувончу ташвишларига шерик. Гулбаҳор Каттақўрғон театрининг энг машҳур саҳна соҳибаси эканлигидан фахрланса арзийди.

Абдуазиз ҲОШИМОВ

ТАҚДИМОТ ВА КЎРГАЗМА

Ўзбекистон Миллий университети Маданият саройида адабиётшунос олим, университет профессори, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби, Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти кафедраси мудири Бегали Қосимовнинг "Миллий уйғониш: жасорат, маърифат, фидойилик" китоби тақдимоти ва муҳокамаси бўлди. Йиғилишни филология факултети декани, филология фанлари доктори Б.Каримов олиб борди. У йиғинни очар экан, факултет профессор-ўқитувчилари кейинги йилларида ўндан ортиқ илмий-адабий, методик асарлар, дарслик ва қўлланмалар нашр қилганликларини айтди. Айниқса, Миллий уйғониш даври ўзбек адабиёти кафедраси яхши ишлади. Бор-йўғи олти кишидан иборат кафедра бир ўқув йилида уч муҳим асарни эълон қилди, деди у.

Университет проректори Шавкат Отажонов сўзга чиқиб, профессор Бегали Қосимов китоби ғоят долзарб муаммога бағишланганлигини, олим жадид устозларимизнинг маърифатпарварлик ҳаракатларини мустақиллик ғояларини халққа сингдириш билан бирга олиб борганликларини ишонарли далиллар билан очиб берганлигини таъкидлади. Профессор Наим Каримов, академик Бахтиёр Назаров, жадидшунос олимлар — ЎзДЖТУ халқаро журналистика кафедраси мудири Бойбўта Дўстқораев, ЎзМУ доценти Улуғбек Долимов тадқиқотда Туркистон жадидчилигига оид далил ва маълумотлар илк бор тўпланиб, умумлаштирилгани, усули жадид мактаблари, жадид матбуоти, театри ва адабиёти анча теран тадқиқ этилгани, бу ҳаракатнинг улкан ижтимоий-сиёсий моҳияти очиб берилгани тўғрисида сўзладилар.

Миллий уйғониш даври ўзбек адабиётининг синчков тадқиқотчиси профессор Шариф Юсуповнинг "Тарих ва адабиёт бўстони" китоби ҳам мутахассислар томонидан юқори баҳоланди. Хусусан, доцент Нурбой Жабборов профессор Шариф Юсуповнинг мазкур давр адабий-тарихий фактларини қиёсий ўрганишда катта ишлар қилаётганлигини, XIX аср охиридаги Туркистон тарихи истиқлолимиз талаб-эҳтиёжлари билан боғлиқ ҳолда Ватан ва миллат манфаати нуқтаи назаридан қайта кўриб чиқилаётганига диққатни қаратди. ЎзРФА Тил ва адабиёт институти ходими Олим Тўлабоев профессор Бегали Қосимов ва адабиётшунос олима Муқаддас Тожибоева томонидан биринчи маротаба нашрга тайёрланган Юсуф Сарёмийнинг "Танланган асарлари китоби" ҳақида сўз юритди. Ушбу нашр Юсуф Сарёмийнинг Муқимий, Фитрат каби забардаст шоирлар билан бир қаторда туришга ҳақли эканлигига ҳужжатдир, деди у.

Тақдимотда "Маънавият" нашриёти директори С.Аҳмедов сўзлади. Китобхонлар нашриётнинг етти йиллик фаолияти давомида чоп этган икки юз элликдан ортиқ китоблари кўргазмаси билан танишдилар, янги китоблардан харид қилдилар.

Дилдора НУРИМОВА

ДАҲОЛАР ТАЛҚИНИ

Ўзбекистон тарихи давлат музейида Навоий ва Бобур ҳаёти ва фаолиятининг ёритилишига доир

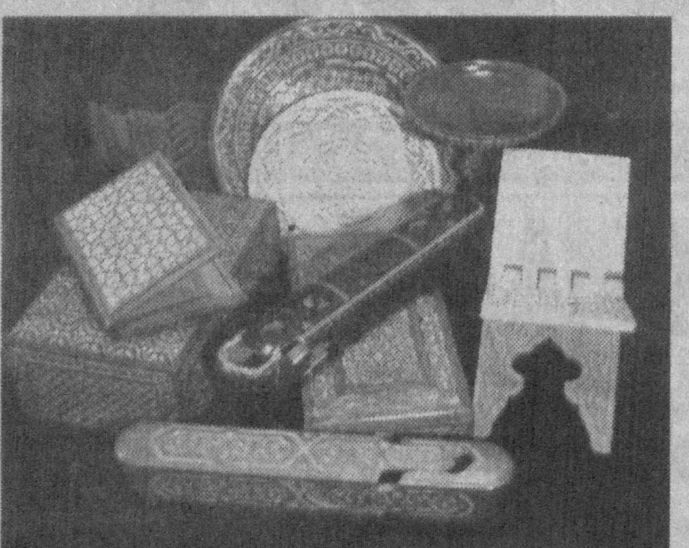

Яқинда ишга тушган Ўзбекистон тарихи давлат музейини, айниқса, мана шу кунларда зиёрат қилувчиларнинг кети узилмайди. Чунки ҳукуматимизнинг ва олимларнинг катта жонбозлиги туфайли бу музей кўп асрлик бой тарихга эга бўлган моддий ва маънавий обидаларимизни сақлаб намойиш қилишдан ва бу ноёб аҳамиятга молик ёдгорликларни илмий жиҳатдан тадқиқ этадиган маданий-маърифий масканга айланди. Унда қадимги даврдан бошлаб ҳозирги кунгача яратилган тарихий обидалар, санъат ва адабиёт асарлари намуналари ва нодир қўлёзмаларга ишланган мусавваралар бўйича кўргазмалар бунёд этилган. Ўзбек адабиёти тарихини ёритувчи алоҳида бўлимлар ҳам мавжуд. Музейда адабиётимизнинг йирик намояндаларининг ҳаёти ва ижоди, адабий-илмий жараён янгиликлари нодир китоблар, адабий асарлар орқали яхши ёритилган.

Ўзбек халқининг улуғ даҳолари — Алишер Навоий ва Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг баракали ижоди ва жўшқин фаолияти, уларнинг Шарқ халқлари ижтимоий-сиёсий фикрининг ривожланишига кўрсатган салмоқли ҳиссалари музейда замонавий услубда талқин қилинган. Кўргазмаларда Навоий, Бобур ва уларнинг замондошлари фаолиятларигина намойиш этилиб қолмай, балки XV — XVI асрларда Марказий Осиё маданияти ва санъатининг бадиий намуналари — китобат, тасвирий санъат, хаттотлик, наққошлик, мусиқа ва меъморчилик асарлари ҳам музей кўрига кўрк қўшиб турибди.

Маълумки, Хуросон ва Мовароуннаҳр маданий муҳитининг шаклланишида Алишер Навоий ва Заҳириддин Бобурнинг хизматлари жуда катта. Шунинг учун уларнинг тарбияси ва ҳомийлиги ёрдамида етишган адабиёт ва санъат намояндалари, уларнинг бетакрор ижоди намуналари ҳақли равишда кўргазмалардан муносиб жой эгаллаган.

Томошабин, даставвал Навоий ва Бобур яшаган давр, Хуросон ва Мовароуннаҳр ижтимоий-сиёсий, маданий ҳаётига оид мусавваралар, ҳужжатлар, қўлёзмалар ва ноёб асарлар билан юзма-юз келади. Навоийнинг муборак қадами етган жойлар алоҳида қайд этилган. Кўргазма марказида Маҳмуд Музаҳҳиб чизган Навоий сиймоси ўзгача тароват билан кўзга ташланади. Маълумки, Беҳзод ҳам Маҳмуд Музаҳҳиб сингари Навоий билан ҳамиша бирга бўлган. Машҳур мусаввир Беҳзод ҳам Алишер Навоийнинг сувратини унинг ҳаётлигида чизган. Афсуски, бу сурат бизгача етиб келмаган. Тарихчиларнинг хабар беришича, Беҳзод чизган сувратни Маҳмуд Музаҳҳиб ҳам айнан яратган.

Демак, Алишер Навоийнинг кўргазмада намойиш қилинаётган сурати буюк шоир сиймосининг ҳақиқий ҳаётдаги кўринишини ифода этган бадиий ижод намунасидир. Ёш Алишернинг Ҳусайн Бойқаро билан мактабдошлиги, унинг буюк тарихчи Шарафиддин Али Яздий билан бўлган мулоқоти, Навоийнинг устози Абдураҳмон Жомий билан бирга акс эттирилган сувратлари ўзларининг жонлилиги ва ифодалилиги билан томошабинда чуқур таассурот қолдириши табиийдир. Кўргазмада XV аср ўзбек меъморчилигининг буюк обидаларидан бири Гўри Амирнинг тарҳи, Бибихоним масжиди ва Ҳирот шаҳрида Навоийнинг ташаббуси билан қурилиб, ҳозиргача сақланиб қолган ёдгорликларнинг фото тасвири ҳам зиёратчиларни бефарқ қолдирмайди.

МОЗИЙ ДУРДОНАЛАРИ

Маълумки, Алишер Навоийнинг "Хамса" асари жаҳон адабиёти дурдоналаридан бирига айланган. Бу асар ўз ичига беш достонни қамраб, Алишер Навоийнинг ижтимоий-сиёсий, ахлоқий-фалсафий қарашларини бадиий жиҳатдан сарбаланд ифодалаган. Улуғ озарбойжон шоири Фузулий Навоий ижодига юксак баҳо бериб, уни "Султони салотини шуъаро" деб атаган ва Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг "Алишербек назири йўқ киши эрди. Туркий тил била то шеър айтибтурлар, ҳеч ким анча кўп ва хўб айтқон эмас", деб ҳазратни улуғлагани ҳам бежиз эмас.

Музейда Алишер Навоийнинг шоҳ асари "Хамса" қўлёзмасининг XVII асрда кўчирилган нусхаси, "Мажолис ун-нафоис"нинг XVIII асрга оид қўлёзмаси ва "Илк девон"нинг ажойиб намунаси ва бошқа нодир қўлёзмалари ҳам мана, беш асрдан зиёд вақт ҳам ўтибдики, бу улуғ шоир ва қомусий билимларни ўзида мужассамлаштирган буюк даҳонинг жаҳон маданияти хазинасидан муносиб ўрин эгаллаганлиги ва унинг ўлмас асарлари янгидан-янги авлодларга хизмат қилиб келаётганлигидан далолат беради.

Музейнинг катта кўргазмаларидан бирида атоқли давлат арбоби, истеъдодли шоир ва адиб, тарихчи олим Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ҳаёти ва ижоди ҳам кенг ёритилган. Кўргазма Бобур сиймосининг XVI асрда чизилган салобатли суврати билан бошланади. Унинг ёнида темурийлар ва бобурийлар ҳукмдорлари шажараси. Бобурнинг давлат арбоблиги ва бунёдкорлигини кўрсатиб берувчи мусавваралар, ҳужжатлар, ул зотнинг шоирлигини намойиш этувчи нодир қўлёзмалар. Бобур ўзининг бой адабий, илмий мероси билан ўзбек адабиёти тарихидан муносиб ўрин эгаллаганлигини ҳамма билади. У ўзининг қирқ етти йиллик умри мобайнида "Мубаййин", "Рисолаи волидия" номли шеърий асарлар, жаҳонга шуҳрати кетган "Бобурнома"ни ёзди. "Хатти Бобурий" деб номланган янги алифбе тузди, аруз, қофия, мусиқа ва ҳарб ишига оид рисолалари билан илмга катта ҳисса қўшди.

Очиғини айтиш керак, Ўзбекистонда мустақилликкача Бобур шахсига, унинг ҳаёти ва ижодини ўрганишга нисбатан турғунлик йилларида амалдаги сиёсий тазйиқлар ва эҳтиёткорлик чоралари бобурийларнинг жаҳон маданиятига қўшган ҳиссасини ўрганиш ишига ғов бўлиб келди.

Мумтоз шоир ва аллома Бобурнинг ижоди айни замонда Марказий Осиё халқлари билан қўшни Афғонистон ва Ҳиндистон халқлари ўртасидаги қадимий тарихга эга муносабатларнинг узвий халқаси бўлиб келган. Унинг ижодий меросини бугунги кунда дунёдаги кўплаб тадқиқотчилар қаторида афғон ва ҳинд адабиётшунослари, покистонлик ва бангладешлик олимлар ҳам қунт билан ўрганмоқдалар. Буюк ватандошимиз ҳақида мазкур мамлакатларда кўплаб илмий асарлар, қисса ва романлар, бадиий филмлар яратилгани, музейлар барпо этилгани, айниқса, диққатга сазовор. Уларнинг барчасини ҳар томонлама ўрганиш, тарғибу ташвиқ қилиш тарихчи ва музейшунос олимларимиз олдида турган энг муҳим вазифалардан биридир.

Муҳтарам Президентимиз Ислом Каримов таъбири билан айтадиган бўлсак, "Одамзот борки, авлод-аждоди, Ватанининг тарихини билишни истайди".

Дарҳақиқат, мустақиллик бизга ана шу кўҳна ва бетакрор тарихимизни теран ўрганишга, ўзлигимизни англашга кенг имконият яратиб берди. Биз бугунги кунда жаҳон илм-фани ва маданияти ривожига беқиёс ҳисса қўшган Алишер Навоий ва Заҳириддин Муҳаммад Бобур каби улуғ аждодларимиз фаолияти ва бебаҳо меросининг ҳозирга қадар пинҳон ётган қирралари билан кенг жамоатчиликни Ўзбекистон давлат тарихи музейи орқали ошно этишга муяссар бўлмоқдамиз.

Саидбек ҲАСАНОВ,
филология фанлари доктори

Давоми. Боши биринчи бетда.

ИЖОДИЙ САФАР

МИЛЛАТНИНГ АСОСИЙ БОЙЛИГИ

Қадим Ғузорнинг Қовчин қишлоғи аҳли ўша тонг ўзгача руҳ билан уйғонди. Карнай садолари, ноғораларнинг юракларга шавқ улашувчи қалдироғи, чилдирманинг энг жиддий кишининг-да баданини жимирлатиб юборгувчи "гижбадабанг"и қовчинликларни "Тоҳир-Зуҳра" мажмуига чорлади. Бу вақтда сайилгоҳга Қашқадарё воҳасининг барча туманларидан ҳам одамлар отлима-яёв кела бошлашганди. "Тоҳир-Зуҳра" мажмуаси Ғузорнинг чекка бир қишлоғида бекорга пайдо бўлган эмас. Қадим-қадимдан бу ерда сирли бир дарахтзор бўлиб, унда уч қабр жойлашган, қабрларнинг биридан оқ, иккинчисидан қизил гул униб чиққан, учинчисидан эса тикан ўсиб чиққан бўлиб, гулларнинг орасига суқилган эди. Одамлар буларни Тоҳир, Зуҳра ҳамда Қоработирнинг қўйиндилари деб ҳисоблашарди... Бугун бу манзилдаги гўзал мажмуада Тоҳир ва Зуҳра сиймолари, йигит оқизилган сандиқ, Тоҳир эргашиб кетган туялар карвони акс этган, хиёбон саҳнига анвойи чечаклар экилганди.

Бугун вилоят ҳокимлиги ана шу ерда адабиёт ва санъат байрамини ўтказаётганди. Вилоятнинг барча туманларидан шоир-ёзувчилар, бахшилар, қўшиқчи ва созчилар таклиф этилган. Ким достон куйлаган, ким тинглаган, ким рақс томоша қилган, ким ўйинга тушган, ким қўшиқ айтган, ким шеър ўқиган. Байрамни вилоят ҳокими Нуриддин Зайниев очар экан: "Ишнинг шундай тиғиз кунларида бу байрамни ўтказаётганимиз кимларгадир ғалати кўриниши мумкин. Лекин ҳокимлик одамларнинг кўнглини тўлдирмай туриб, ҳаётда бирор ижобий натижага эришиб бўлмайди деган хулосага келди. Кўнгилни тўлдириш эса маънили ҳордиқдан бошланади. Одамнинг бахтиёрлик даражаси бўш вақтнинг борлиги ва унинг нечоғлик мазмунли ўтказилиши билан белгиланади. Одамларимизнинг онги бизнинг асосий бойлигимиз. Ана шу бойликни асраш, кўпайтириш ҳар қандай ғалабанинг гаровидир. Бугунги байрам кишиларимиз руҳи, завқи, тафаккури ривожига ижобий таъсир қилади деган умиддаман", — деди.

Вилоят ҳокимлиги одамларда ўзига ҳурмат ҳиссини шакллантиришга астойдил бел боғлаганлиги кишини қувонтиради. Чунки ўзини ҳурмат қилган одамгина яхшироқ ҳаётга интилади. Ўзини ҳурмат қилмайдиган кимсанинг орзуси ўзининг бўйидан ҳам паст бўлади. Чинакам орзу чинакам ҳурматдан туғилади. Бировдан сўкиш эшитадиган, туртки ейдиган одамда ҳурмат туйғуси бўлмайди. У нафақат ўзини, балки ўзгани ҳам ҳурмат қилмайди. У бировдан қўрқиб туриши, унга муте бўлиши мумкин. Лекин ҳурмат ҳисси унга бегона бўлади. Одамнинг ўзини ўзи ҳурмат қилиши учун унинг оладиган маошидан тортиб, яшайдиган бошпанасигача одамлик шаънига муносиб бўлишига эришиш кераклиги раҳбарлар томонидан англаб етилгани, одамларда одамликни, миллий ғурурни уйғотишга астойдил бел боғлангани қувонарлидир. "Бу юмушда бизга адабиёт энг яқин кўмакчи", — дейди воҳа ёзувчиларининг етакчиси Исмоил Тўхтамишев.

Вилоят раҳбарлари кўп жабҳаларда муаммолар, аввалги ишларнинг асоратлари мавжудлигига қарамай, одамларга қулай, чиройли, айни вақтда, арзонроқ уйлар қуриб олишга ёрдам бериш ҳақида ўйлашаяпти. Шундоққина ён-атрофдаги қурилиш материалларидан самарали фойдаланиш, етмаган жойига пул топиш керак. Эҳтимол, банкдан қурилиш учун қарз олишнинг тузукроқ тизимини ишлаб чиқиш керак бўлар. Ҳозирча, банклар пулни бермай, пайсалга солишдан манфаатдор бўлиб турибди. Шу стеротипни синдириш, банкларни мижозни излайдиган қилиш керак. Ҳозир вилоятда шунинг чораси изланмоқда.

Китоб шаҳрининг шундоққина биқинида кўпгина қулайликларга эга, канализацияли уйлар қуриляпти. Бу уйларга шу йил охиригача кўчкилар хавфи остида яшайдиган баъзи тоғ қишлоқлари аҳолиси кўчириб келтирилади. Эҳтимол, янги қурилишлар учун бу уйлар ўзига хос тажриба майдони бўлиб қолар.

Вилоятда одамларнинг дам олишларига эътибор қаратилмоқда. Жаҳон тажрибаси кўрсатганидек, ҳар бир халқнинг меҳнат самарадорлиги уларнинг дам олишига тўғри нисбатдадир. Шунинг учун ҳам ҳокимлик меҳнаткашларнинг дам олиш вақтини имкон қадар мазмунли ўтказишга ҳаракат қилмоқда. Бу нарса, аввало, болаларнинг дам олишини ташкил этишда кўзга ташланмоқда. Биргина Китоб тумани ҳудудида ўндан ортиқ турли оромгоҳлар болаларга қучоқ очган. Уларда болаларнинг фаол дам олишлари учун керакли шароитлар бўлишига ҳаракат қилинмоқда.

Жамиятнинг энг ўксик қатлами бўлмиш меҳрибонлик уйлари тарбияланувчилари ҳам эътибордан четда қолгани йўқ. Вилоят прокуратураси кўплаб меҳрибонлик уйларини оталиғига олган. Халқаро болаларни ҳимоя қилиш куни арафасида вилоят прокурори раҳбарлигида Китоб шаҳридаги меҳрибонлик уйи тарбияланувчиларига байрам совғалари топширилди. Бу йиғинда вилоят ҳокими ва туман ҳокими иштирок этдилар. Бу тадбир ёшлар қалбида чуқур из қолдиргани тайин. Чунки болалар шундай кунда уларни йўқлаган кишиларни бир умр унутмайдилар. Вилоятда одамларда оқибат тикланаётгани, бу ҳол қадриятларга муҳаббатдан, кечаги кунга ҳурматдан туғилаётгани кишини қувонтиради, умидлантиради.

Қашқадарёда айни иш қизғин, бу йилги тийиқсиз кўклам туфайли дала юмушлари кўпайгандан-кўпайган бир даврда адабиёт ва санъат байрами ўтказилиши кишиларга бойлик бермаслиги мумкин, лекин у одамларда руҳ пайдо қилиши аниқ. Руҳ кишиси эса синмайди, бундай одам енгилмайди. Руҳга эгалик инсон бахтининг онасидир. Воҳада соғлом руҳ кезаётгани чин бўлсин!

Бегали ҚОСИМОВ, Мурод АБДУЛЛАЕВ,
Нурулла АҲМЕДОВ, Қозоқбой ЙЎЛДОШЕВ

ОРОЛ БЎЙЛАРИГА ОБИҲАЁТ КЕЛДИ

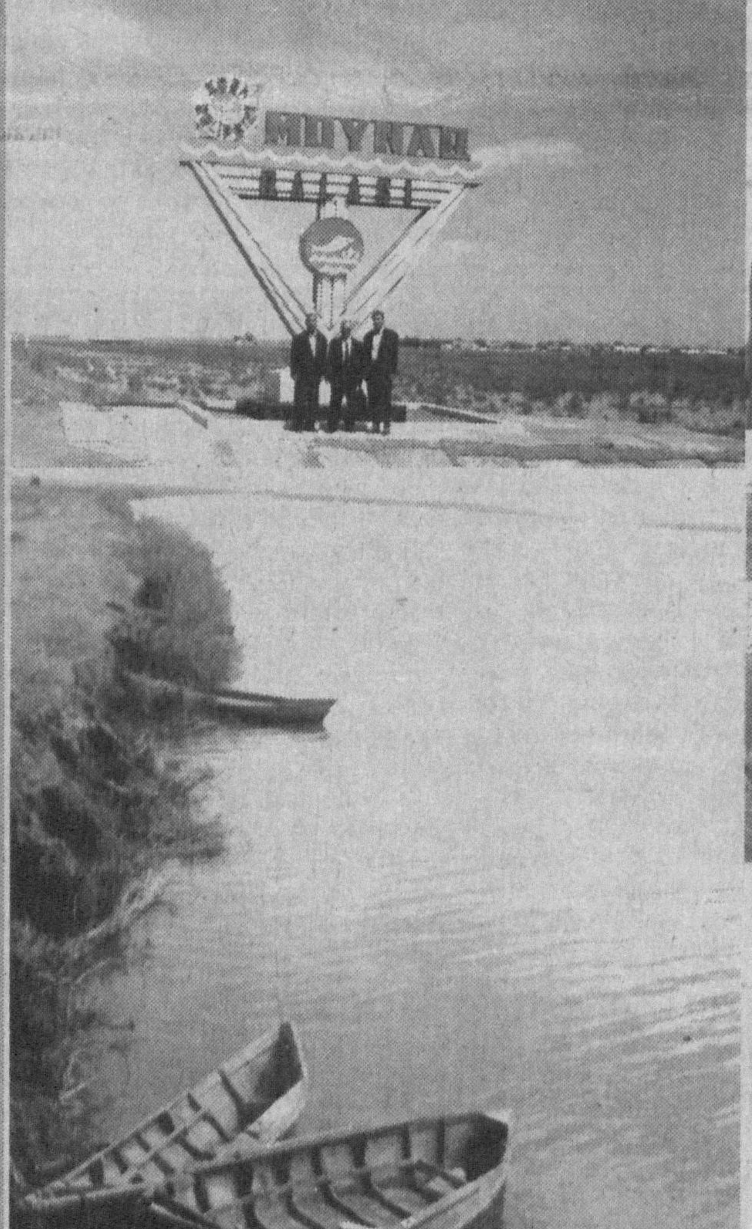

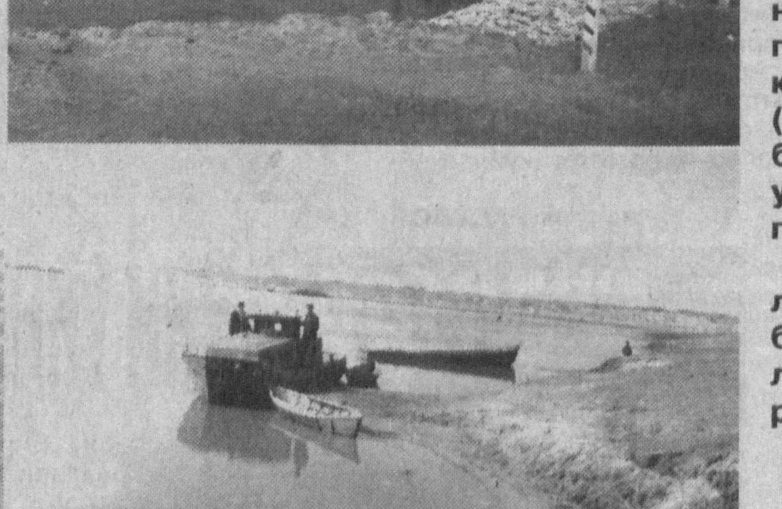

Мўйноқ туманидаги Мўйноқ очиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти яқинда қайта иш бошлади. Орол бўйларига обиҳаёт билан бирга балиқлар ҳам келди. Айни пайтда бир қанча балиқчилик хўжаликлари билан шартномалар тузилган. Шунингдек, ҳиссадорлик жамияти Мўйноқ атрофидаги кўлларда "Оролинвест" қўшма корхонаси билан ҳамкорликни йўлга қўйган. АҚШдан ҳар бирига 30 тоннадан маҳсулот сиғадиган ўн бешта музлаткич олиб келинаётир. Жамият фақат балиқ маҳсулотлари ишлаб чиқариш билан чекланмасдан, сувнинг шўрланиш натижасида тез кўпаядиган артемиянинг (қисқичбақасимон жонивор) уруғини (цист) олади. Бу уруғ ноёб балиқларнинг чавоқчалари учун озиқдир. Ундан келадиган даромад жуда катта.

Бир неча йиллик қурғоқчиликдан кейин, ниҳоят, Орол бўйларига сув келди. Шу билан бирга ҳудудга яна қут-барака, фаровонлик келди.

Нурмамат АЛМУРОДОВ

Суратларда: *бугунги Орол бўйи манзаралари акс этган. Муаллиф олган суратлар.*

ЯНГИ СПЕКТАКЛ

"УМР ШОМИДАГИ БАХТ"

Ўзбек Миллий академик театри Дилбар ва Тилаб Маҳмудовларнинг "Умр шомидаги бахт" асарини томошабинлар ҳукмига ҳавола этди. Режиссёр Қаҳрамон Саъдуллаев икки қариянинг ғариблар уйига тушиб қолиш тарихига бағишланган асарини муваффақиятли саҳналаштирди.

Асар бошиданоқ бир пайтлар Миллий театр саҳнасида намойиш этилган "Ғариблар" спектакли ёдга тушади. Бироқ бу икки саҳна тамоман бошқа-бошқа асар эканлигини янги спектакл билан тўла танишгач, англаб етасиз.

"Умр шомидаги бахт"да Аваз ота ва Ҳадича бонуларнинг алоҳида-алоҳида оиладаги ўзига хос бахтсизлиги умр шомида бир-бирларини топишида намоён бўлади. Аваз ота кампири билан 40 йил умргузаронлик қилиб, ёмонлик кўрмаган. Тилаб олган ёлғиз ўғлини папалаб ўстирган. Зурриёдини юрист қиламан деб бор-будини сотган. У кампирининг бевақт ўлимидан кейин ўғлию келинининг 20 хонали саройига сиғмаган фоже тақдир эгасидир. Бону ҳам дунёдан фарзанд, ўз жигарларидан оқибат кўрмай ўтаётган аёл. Муаллифлар ўз драматик асарлари такомилини ана шу сюжет асосида ривожлантириб борадилар.

Спектаклнинг энг драматик саҳналаридан бири ота ва ўғил диалогида очиб берилади. Бир томондан ўғлининг шу даражага етишига ўзи ҳам айбдор бўлган ота фарзандини инсофга чақирмоқчи, тўғри йўлга солмоқчи бўлади. Иккинчи томондан вақт ўтгани, бу дардга даво йўқлигини англаб эзилади. Ёлғиз Бонудан — ўзи сингари ғариб жуфтидан мадад ва нажот олади.

Икки қариянинг умр шомида ўз бахтларини топишларига ҳамшира қиз, Бону қўлида ўқиган йигитлар кўмак беришади. Умуман янги асар азалий ва абадий мавзу — авлодлараро муносабатлар — оталар ва болалар муаммосидан келиб чиқиб, бугунги ўтиш даврининг долзарб масалаларига диққатимизни жалб қилади.

Актёрлар маҳоратига келганда шуни айтиш керакки, бош роллар, мартабали худбин ўғил, оқибатсиз, сурбет укаю келин образлари маромига етказиб ижро этилган. Ҳамшира қиз ролини ижро этган актриса нафақат икки ғариб, балки кўп сонли томошабин қалбига ҳам чироқ ёқади. Асарга мусиқа ва айрим ўринларда фалсафий шеърий парчалар ўринли танланган. Бош қаҳрамоннинг мумтоз қўшиқ куйлай олиш қобилияти образнинг янада жонли чиқишига сабаб бўлган.

"Умр шомидаги бахт" спектаклининг ҳаётда муайян тажриба орттирган оилавий ижодкорлар томонидан яратилишида ҳам рамзий маъно бор. Негаки, Дилбар ва Тилаб Маҳмудовлар олтмишнинг нарисида ўзларининг янги истеъдод қирраларини намойиш этиб, бугунги ҳаётимиз маҳсули бўлган мавзуда оммабоп, оригинал асар яратишга муваффақ бўлишган.

Маҳмуд САТТОРОВ,
филология фанлари номзоди

Суратда: спектаклдан лавҳа.
В.Грапкин олган сурат.

БИЛДИРИШ

17 июн куни соат 15^{00} да Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида **"Онажоним шеърият"** тўгарагининг навбатдаги машғулоти бўлади. Унда ёш шоира Озода Тўрақулованинг **"Ёмғир товуши"** китоби тақдимоти ўтказилади.

Барча қизиққанлар таклиф этилади.

Ёзувчилар уюшмаси

ОИЛА ОСОЙИШТАЛИГИ ВА БАХТИНИ ЎЙЛАБ...

"Шарқ аёли" халқаро жамғармаси фаолияти ҳақида сўз

Ҳар бир демократик жамиятнинг икки қаноти бўлади. Бу худди улкан қушнинг қўш қанотини эслатади. Биринчи қанот — давлат тизими, иккинчи қанот эса нодавлат ташкилотлар — жамоат тизимидир. Бу икки тизим бир йўналишда — жамият аъзоларининг турмуш фаровонлигини ошириш, маънавиятини юксалтириш, дунёда тинчликни мустаҳкамлаш йўлида ҳаракат қилса, айни муддао бўлади.

Республикамизда рўйхатдан ўтказилган нодавлат ташкилотлар орасида халқаро ва маҳаллий миқёсда фаолият юритадиганлари бор. Ўз навбатида улар турли тоифаларга ҳам бўлинади. Масалан, хотин-қизлар нодавлат ташкилотлари ҳам анчагина. Шулардан бири "Шарқ аёли" халқаро хайрия жамғармасидир.

1999 — Президент Ислом Каримов ташаббуси билан "Аёллар йили" деб эълон қилинган йилда Марказий Осиё минтақасидаги 18 ташаббускор аёл "Шарқ аёли" халқаро жамғармасини ташкил этиш ташаббуси билан чиқди. Бу ташкилот ёши, миллати ва диний эътиқодидан қатъий назар, Шарқнинг барча аёлларини бирлаштиришга ва уларнинг жамият ҳаётидаги мавқеини, унда иштирок этиш даражасини оширишга кўмаклашиши керак ыэди. Жамғармага 1999 йил 26 октябрда Тошкентда Марказий Осиё минтақасидаги нодавлат аёллар ташкилотларини сафарбар этиш орқали асос солинди.

Саодат Турсунбоева мазкур ташкилотнинг раҳбари саналади. Бу тиниб-тинчимас аёл ўз фаолияти билан дунё аёлларининг маънавий бирлигига ва ўлкамиздаги ижтимоий-иқтисодий тараққиётга ҳисса қўшишга интилиб келмоқда.

— Бизнинг мақсадимиз ўз оиласининг чинакам бекаси бўлган Шарқ аёлининг ҳақиқий сиймосини тиклашдан, унинг ер юзида мавжудлигининг аҳамияти ва ўрнини кўрсатишдан иборатдир, — деди Саодат Ғафуровна биз билан суҳбатда. — Яна биз ҳар бир жамият равнақининг энг муҳим кафолати сифатида Ер юзида тинчликни мустаҳкамлашга ҳисса қўшишга интилмоқдамиз.

Жамғарма тизими қуйидагича: ижтимоий масалалар департаменти — маданият, таълим, ижтимоий ҳимоя, она ва боланинг соғлиғини муҳофаза қилиш ила боғлиқ хайрли тадбирлар билан шуғулланади; ҳуқуқий масалалар департаменти — хотин-қизлар ҳуқуқини ҳимоя қилиш билан шуғулланади; инновация департаменти — иқтисодий рентабел ва экологик тоза ишлаб чиқаришни жорий этадиган стратегик дастур яратади; молиявий инвестицион фаолият департаменти — жамғарманинг молиявий мустақиллигини таъминлайди.

Жамғарма фаолият юритиши учун қандай моддий асосга эга? Ташкилотнинг учта шўъба корхонаси бор. Улар кўрган фойда ижтимоий дастурни амалга оширишга сарфланади.

Жамғарма ташкил этилганидан бери Тошкентда Якка кураш марказини, Маърифат марказини ташкил этди. Кам таъминланган оилаларга, болалар уйларига ёрдам кўрсатмоқда, болалар инглиз тили марказининг ҳомийси ҳисобланади.

Ҳар бир давлатнинг қудрати илмий-техник салоҳияти билан белгиланади. Ўзбекистонда ўз дастурларини амалга оширишни истаган катта илмий-техник кучлар — ажойиб олимлар, муҳандислар бор. Жамғарма бу дастурларнинг давлат ва жамият манфаатларига хизмат қилишига кўмаклашиш билан бирга, уларни бошқа мамлакатларга ҳам тавсия этади. "Шарқ аёли"нинг вакили Москвада нашр этиладиган "Технология победителей" ва "Импорттехно" журналлари ҳомийлик кенгаши ва таҳрир ҳайъати аъзоси саналади.

Жамғарманинг шўъба корхоналаридан бўлган "Шарқ тараққиёти" телекоммуникацион корхоналарни инвестиция билан таъминлаш учун литсензияга эга. Корхонанинг 2,5 — 3 йилга мўлжалланган лойиҳаси бор. Биринчи босқичда Тошкентда интернетга кириш таянч карорготҳи бунёд этиш кўзда тутилган. Кейин лойиҳа вилоят марказларини ҳам қамраб олади. Ҳозир дастур учун зарур инвеститсиялар ҳажми 467 минг АҚШ долларини ташкил этмоқда. Айтиш мумкинки, барча харажатлар ўзини оқлайди. Чунки интернетдан фойдаланувчилар кун сайин ортмоқда.

Ўзбекистондаги фермер хўжаликларини, кичик ва ўрта бизнесни қўллаб-қувватлаш учун икки вилоят — Самарқанд ва Жиззахда ҳокимлар билан узоқ хориждаги инвесторларни жалб этиш бўйича меморандум имзоланди.

"Шарқ аёли" жамғармаси халқаро алоқаларни ҳам кучайтирмоқда. Ҳозирги пайтда уни АҚШдаги бир нечта жамғармалар — Насроний жамғармаси, Насроний каолитсияси жамғармаси, "Янги ҳаёт" аёллар нодавлат ташкилоти, бундан ташқари Россиядаги бир нечта жамоат ташкилотлари — Россия маданият арбобларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси, Дунё халқлари маънавий бирлиги халқаро академияси жамғармаси, Халқаро деабетлар жамғармаси, Москвадаги рус-араб амалий ишлар клуби қўллаб-қувватламоқда.

Саодатхоннинг фикрича, жамғарманинг катта бойлиги — унга бўлган ишончдир. Бугунги кунда аниқ мақсадга қаратилган дипломатия муҳим. Шу боисдан жамғарма раҳбар ходимлари тез-тез чет эл мамлакатларига бориб, жамоатчилик олдида нутқлар сўзлаб, давра суҳбатлари ташкил этиб, жамғарма ўз олдига қўйган мақсад ва вазифалар ҳақида гапирмоқдалар. Ўтган йили жамғарма Москвада анжуман ўтказиб, "Террорчиликка йўл йўқ, урушга йўл йўқ!" шиори остида хайрия жамғармалари ва жамоат ташкилотларининг конгрессини чақиришни таклиф қилди.

Ўтган йили жамғарма вакиллари ўз инвеститсион дастурларини амалга ошириш учун АҚШнинг Иллинойс штатида бўлишди. У ерда ўзбекистонликларни яхши кутиб олишди. Америка томони Ўзбекистон маҳсулотлари кўргазмасини уюштириш учун стендлар тайёрлаб берди.

"Насроний кўприги" ва бошқа нодавлат ташкилотларнинг раҳбарлари "Шарқ аёли" халқаро хайрия жамғармаси фаолиятига катта қизиқиш билан қарадилар. Иллинойс штати губернатори ходимлари бизнес вакиллари билан учрашувлар бўлди.

Делегация Америкада бўлган пайтда жамғарманинг Ўзбекистон аҳолиси, биринчи навбатда аёллар соғлиғини мустаҳкамлаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, аҳолининг кам таъминланган табақасининг турмуш даражасини яхшилаш, шунингдек, маблағга эга бўлиш мақсадида қўшимча иш жойлари очишга қаратилган лойиҳаларни олға суриш бўйича катта ишлар қилди.

"Шарқ аёли" жамғармасининг бу йилги режалари катта. АҚШнинг Иллинойс штатида инвесторларни жалб этиш учун Ўзбекистон кўргазмаси ташкил қилинади. Нью-Йорк шаҳрида Алишер Навоийга бағишланган мемориал очилади. Бу мемориал Ўзбекистоннинг Америкадаги кичик бўлагини ифода этади. Чикаго-23 студиясида Ўзбекистон ҳақидаги ҳужжатли фильм тақдимоти бўлади. Ҳозир халқ фольклорини ва Ўзбекистон халқларининг маданий меросини тажассум этадиган, "Ўзбекконцерт"нинг бош балетмейстери, Ўзбекистон халқ артисти Тамара Юнусова раҳбарлигида тайёрланган "Шарқ аёли" концерт дастурини уюштириш масаласи ҳам муҳокама қилинмоқда.

Алиназар ЭГАМНАЗАРОВ

ҒАФУР ҒУЛОМ НЮ-ЙОРКДА

Яқинда Нью-Йоркнинг "Леонард" саройида АҚШдаги Бухоро яҳудийлари вакиллари ташаббуси билан ўзбек халқининг улуғ фарзанди, ёзувчи, шоир, академик Ғафур Ғуломнинг 100 йиллик юбилейи ўтказилди. Тадбирда Ўзбекистондан етиб борган шоирнинг фарзандлари — қизи, ёзувчи Олмос Аҳмедова-Ғуломова, ўғли — профессор Хондамир Ғуломов ва невaралари иштирок этдилар. "Кўпчилик яҳудий миллатига мансублар бу табаррук инсоннинг номини Иккинчи жаҳон уруши даврида антифашистик манифест байроғини баланд кўтарган, Европада гитлерчилар томонидан яҳудийларга қарши эълон қилинган геноцидга қарши ўзининг кескир қуроли — шеъри орқали қаҳрамонларча курашган ва бутун дунёда яшовчи яҳудийларнинг ёнини олиб, энг оғир дамларда уларни қўллаб-қувватлаган улуғ инсон, ўзбек халқининг оташин фарзанди сифатида қабул қиладилар", — деб ёзди мазкур тадбир арафасида Америкада босиладиган газета. "Ғафур Ғулом нафақат шоир бўлган, балки унинг ёзувчи сифатида ёзган повест ва очерклари у ҳаётлигидаёқ XX асрнинг классик асарлари таркибидан ўрин эгаллаб, дунё халқларининг 100 тилида чоп этилган йирик адабиёт намоёндаси бўлган", — деб таъкидланади Нью-Йоркда чиқувчи "Sholom Aleyhim" халқаро журналида.

Анжумандан олдин муҳташам саройнинг кичик залида 500 дан ортиқ қатнашчиларга катта монитор орқали яқинда Ўзбекистонда бўлиб ўтган Ғафур Ғуломнинг 100 йиллик тантаналари, унинг янги ҳайкалининг очилиш маросими ва Президент Ислом Каримовнинг нутқи батафсил намойиш қилинди. Филмда Ғафур Ғулом уй-музейи, бугунги Тошкентнинг сўлим кўчалари манзаралари, Ўзбекистон шаҳар ва туманларида, ташкилот ва муассасаларида шоирнинг юбилей тантаналарининг нишонланиши кўрсатилди. Магнит тасмаларига ёзиб олинган Ғуфур Ғуломнинг ўзи ўқиган "Сен етим эмассан", "Мен — яҳудий!" шеърлари қўйиб эшиттирилганда эса, залда ўтирганларнинг кўпчилигининг кўзларига ёш қалкди...

Тадбирни кириш сўзи билан Ўзбекистоннинг БМТдаги вакили Алишер Воҳидов очди. Нотиқ шоир тўғрисида сўз юритар экан, унинг ўша даврда ёзган шеърларидан ўқиб берди. Нью-Йоркдаги "Шоирлар чойхонаси" деб аталмиш ёзувчилар уюшмасининг раиси профессор Леви Ёқубов Ғафур Ғуломнинг "Мен — яҳудий!" шеърига алоҳида тўхталиб, бир оддий ўзбек шоирининг дунёни ларзага солган асари орқали ўша пайтлари бошлари эгилиб турган Мусо авлодларини қанчалик қўллаб-қувватлагани ва бу ҳолнинг яҳудий халқининг халқ сифатида тан олинишига катта туртки бўлганини айтди.

"Ғафур Ғулом бизга ўхшаш ўзбек эстрадасининг ёш хонандаларини доимо қўллаб-қувватлардилар, — дея эслади шоир ва бастакор Илёс Маллаев. — Муҳаббатхон иккаламизнинг ул мўътабар зот иштирокидаги кўп тадбирларда қатнашишимиз бизларга ҳузур бағишларди. У киши бизнинг турмуш қуришимиз сабабчиларидан бири бўлган". Шундан сўнг Илёс Маллаев устози Ғафур Ғуломга бағишланган ғазалини биринчи бор ўқиб эшиттириб, шоирнинг фарзандларига ўз шеърий тўпламини тақдим этди.

Ғ.Ғулом шаънига худди шундай дил сўзларини ёзувчи ва шоирлар — М.Завул, Р.Рубинов ҳам билдирдилар. Муҳаббат Шамаева эса Ғафур Ғулом шеъри билан айтиладиган "Моҳигул" ашуласини ижро этиб, барча қатнашчиларни хушнуд қилди.

Матбуот конференцияси тугагач, юбилейнинг асосий тантаналари саройнинг катта залида давом этди. Унда Жаҳон ва АҚШ Бухоро яҳудийлари конгресси раҳбарлари — Борис Қандов, Давид Аминов, Раҳмин Некталов, журналистлар — Аркадий Ёқубов, Абрам Иляев сўзга чиқишиб, кўпчилик учун она-Ватан бўлган Ўзбекистон ва Ғафур Ғулом тўғрисида ўз фикрларини билдирдилар. Тадбирда қатнашиш учун Исроилдан атайлаб келган иқтидорли хонанда Абрам Толмасов, "Шашмақом" ансамбли, Узро Малаков, Шоиста Муллажонова, Иосиф Шаломаев, Тамара Катаева, Исҳоқ Катаев, Феруза Ягудаева, Рошел Аминов ўзларининг ижрочилик маҳоратлари, ашула ва рақслари билан анжуманга файз киритдилар.

Тантанада Ғафур Ғуломнинг фарзандлари ва невaралари ўзбекона урф-одат бўйича қўлларини кўксига қўйиб, Америка заминида мана шундай тадбирни ташкил қилишганлари, унга Европадан, Канада ва Исроилдан меҳмонлар таклиф этганликлари учун ташкилотчиларга катта миннатдорлик билдирдилар. Ғ.Ғуломнинг Нью-Йоркда ўтказилган юбилейи тафсилотлари ва ўзбекистонлик меҳмонларнинг сўзлари Американинг "Новая волна" радиостанцияси орқали барча американликларга батафсил узатилиб турилди...

Мавлон ШУКУРЗОДА

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

Мурод МАНСУР. Жудолик диёри. Роман, иккинчи китоб. Нажот фариштаси, "Шарқ" нашриёти-матбаа акциядорлик компанияси бош таҳририяти, 2003.

Таниқли адиб Мурод Мансур қаламига мансуб "Жудолик диёри" романининг биринчи китоби бундан бир неча йил аввал китобхонлар қўлига теккан, адабий жамоатчиликда қизғин фикр-мулоҳазалар уйғотган эди. Асарнинг иккинчи — "Нажот фариштаси" деб номланган китобида сиз биринчи китобда ўқиб, меҳр қўйган қаҳрамонлар — Султонмурод, Марғубаларнинг тақдирлари, Маҳфуза, Ёдгормурод, Ҳозиқ Тўра, Эшон поччa ва диёридан адашган турналардек ҳалиҳануз тўзиб юрган қавм ҳаёти, кечинмалари билан танишасиз. Ёзувчи мазкур асарида саргузашт унсурларидан ҳам маҳорат билан фойдаланган.

Китобга ёзган сўзбошида Тоҳир Малик қуйидагиларни таъкидлайди: "Халқимизнинг яқин ўтмишидаги армонлари, унсиз фарёдлари ёзувчининг қалбини ларзага солиб, сўнг қоғозга кўчди. Умид шулки, бу унсиз фарёдлар сиз — муҳтарам китобхонни ҳам бефарқ қолдирмас. Ёзувчининг юрагини титратган воқеалар катта авлод хотираларини уйғотиши табиий. Ёш авлодга эса тарихимизнинг бу саҳифалари эртак каби туюлса ажаб эмас. Халқ бошига шунчалар ташвишлар тушиши мумкинлигини улар ҳали ҳис этолмасалар керак".

ЁДНОМА

ОТ КИШНАГАН ОҚШОМ...

Куни кеча Зиёдулла чавандознинг Тарлон оти қаттиқ кишнади. Одатда, от ё шоду хуррамликда, ё кулфатда кишнайди. Афсуски, бу гал Тарлон от кулфатни сезгандай безовта бўлди. У ўша томонда, Сурхон тоғларида, Хўжасоат қишлоғининг дашту қирларида, тўлқинланиб ётган кўмкўк адирларида кишнаётган пайтда ёзувчи Тоғай Мурод (Тоғаймурод Менгноров) оламдан ўтди...

Тарлон от — у яратган образ — Зиёдулла чавандознинг Тарлон отига кўп ёмон бўлди. Унинг ноласига ҳамма қулоқ тутди, унга қўшилиб ҳамма қайғуга ботди. Ҳамманинг кўнгли "Нега шундай бўлди?" деган савол билан ўртанди. Шу жумладан, биз тенгкурлари, тенгдошлари ҳам.

Бунинг устига курсдош ҳам эдик. У билан Тошкент давлат университетининг журналистика факультетида бирга ўқиганмиз. Тоғай Мурод бизга III курсдан келиб қўшилди. Аввалига юқори курсда ўқиб, орада ҳарбий хизматни ҳам тугатиб, ўқишни қайта бошлаган эди.

"Отлар узоқда бўлса, бир-бирини соғиниб, кишнашар. Яқинда бўлса агар бир-бирини тишлашар", деган мақол бор. Худди шундай, биз бир гуруҳ ўспирин йигитчалар: Эркин Аъзам, Усмон Азим, Муҳаммад Раҳмон, Тоғай Мурод ўша дамларда бирга ўқиб, бирга юриб, адабиёт, ҳаёт, ўзимиз билган ва билмаган нарсалар ҳақида баҳслашиб, тортишиб юрардик. Буларнинг бариси гина-кудуратсиз, адоватсиз рўй берарди.

Тоғай Муроднинг ўзича бир олами бор эди. Уни адабиётга олиб кирди. Тоғай Мурод ўзи яратган ана шу олам ичида яшаб ўтди. Бу оламда ойдинда юрган одамларнинг содда дунёси, юлдузлар мангу ёнадиган осмон остидаги полвонларнинг ҳалол кураши, кўпкари чопган оққўнгил чавандозларнинг дилтортар турунги бор эди.

Сурхоннинг олис қишлоғи — Хўжасоатдан катта шаҳарга келиб, шунча йил яшаб, орттирган ёлғиз адабиёт бўлди, шуни деб яшади. Романлар, қиссалар ёзди. Менингча, "От кишнаган оқшом" қиссаси алоҳида жозибага эга.

Тоғай Мурод табиатан ўз қаҳрамони Зиёдулла чавандоз каби, Тарлон от каби феъли асов; полвонлари каби дўлвори эди. Рус ёзувчиси В.Шукшин ўзи ҳақида ёзганида: "Шу пайтгача шаҳарлик бўлолмадим, аммо қишлоқилигимча қолиб ҳам кета олмадим", деб таъкидлаган жойи бор. Тоғай Мурод шаҳарда яшаса ҳам қишлоқ одамларини, унинг табиатини севиб, соғиниб ижод қилди. Аммо ўзи яратган бу образлардан, қишлоқ манзараларидан кўнгли совиб қолишидан қўрқиб, у ерга бориб яшагиси келмасди. Аммо шаҳарга ҳам мослашгиси келмасди. У мана шундан эзилар, қийналар, гўё берк кўчага кириб қолгандек бўлаверарди. Шу сабабдан унинг кўнгли тўла армонлар, ҳасратлар, орзулари мўл эди. Уларнинг бир қисми "Отамдан қолган далалар"да акс этган бўлса, баъзи-бирлари эҳтимол қоралаб қўйган қўлёзмаларида бўй кўрсатар. Балки, кўпчилиги унинг серҳаяжон, таъсирчан ва сергалаён юраги тубида қолгандир. Биз буни энди ҳеч қачон билмаймиз, билолмаймиз. Аммо унинг адабий бисотидаги дуру инжулари бир қалб изтироблари ва қувончларининг тимсоллари бўлиб, юраги пок бир инсоннинг тиниқ кўзёшлари каби кишини ҳаяжонга солиб туриши табиийдир. Ўлим шаробини эрта тотган дўстимиз учун қанчалик куюнмайлик, ўлим ҳақ эканлигига иқрор бўлишдан бўлак чора йўқ. Шундай эса-да, бир таскин ва кўнгил юпанчи учун Тоғай Мурод яратган китобларга назар ташлаймизу "Аттанг, у булардан-да яна соз ва хўб асарлар яратиши мумкин эди-ку" деган армонли фикрлар кўнглимиздан кечади.

Нодир НОРМАТОВ

СОҲИБИ ИЛМИ ЛАДУН

Гап Амонуллохон Валихонов тўғрисида боради.

Яшаб туриш насиб этганда эди, бу йил олим 77 ёшни тўлдирган бўларди.

Амонуллохон ким? Нима учун уни билган катта-кичик одамлар, шогирдлар домлани бу қадар эъзозлаб тилга оладилар?

Амонуллохон Валихонов 1925 йил охирида таваллуд топган. Давр тақозосига кўра у киши ўзларининг ижтимоий келиб чиқишини ошкор қилмай яшашга мажбур бўлдилар. Бўлғуси олимнинг ёшлиги доимий ҳадик ва қўрқув остида Андижоннинг пастқам кўчаларидан бирида (ёмғир «шир» этса, саҳнига сув тўладиган кўҳна бир уйда) кечганини яхши биламиз. 1928 йилга келиб Амонуллохоннинг отаси Жўрахон тўра вафот этади. Икки фарзанднинг тарбияси зукко ва тадбиркор она — Саодатхон пошшо зиммасига тушади. Оқила онанинг тарбия йўлига қатъияти, ҳар қандай ҳолатга чуқур мулоҳаза билан ёндашуви, аждодлар удумларига собитлиги Амонуллохоннинг ўз йўлини топиб олиши ва ўзлигини чуқур англаб олишида катта ибрат бўлди. Уруш йилларининг оғир дамларида одамлар «тўрамни йўқлаб» ёки «Ойибуни кўргани» узоқ-яқиндан келиб турганини, уларнинг бу хонадон эшигига қанча ҳадик ва андишалар билан кириб-чиқишларини кўп марта эшитганмиз. Шуларни эслаб ва ўйлаб туриб айни пайтда халқимизнинг эътиқодига, кишиларнинг қадру қиммат йўлидаги ҳиммат ва эътиборига тасаннолар айтгимиз келади.

Амонуллохон халқнинг эъзоз ва ардоқларига муносиб фарзанд бўлиб ўсди. У халқ дилини тушунадиган, одамларнинг эътиқод ва эътиборларини қадрлаб, уларнинг кўнглини оладиган ўта одобли ва заковатли йигит бўлиб етишди.

Амонуллохоннинг халқ ичида бунчалик эъзоз топишига сабабчи бўлган омиллардан бири ҳам унинг етук одоби ва билимдонлигидир. Амонуллохон эл-юрт фарзандлари ўқиган мактабда ўқиди, лекин бошқачароқ таҳсил топди. Совет мактаби тарбиясини олди, лекин унинг маънавий олами кенгроқ бўлиб шаклланди. Ўрта мактабни ўқиб тамомлагач, у ўқитувчилик касбига мойиллик сезди ва Андижондаги бир йиллик ўқитувчилар тайёрлаш курсини битириб, мактабда математика фанидан дарс берди. 1949 — 1954 йиллар ичида эса Фарғона давлат педагогика институтининг математика факултетини сиртдан ўқиб тамомлади.

Амонуллохон Валихоновнинг жамоатчиликка танилиши унинг андижонлик олим, зуллисонайн шоир Абдумажид қори домла (Ҳофиз) қўлида араб-форс тиллари ва адабиётидан таълим олиши, у киши орқали Ҳабибий, Сайфий, Маҳжур, Анисий, Улфат, Хуррам сингари олиму шоирлар, Саййид Эшон ака, Солижон қори, Қосимжон Охунов, Султонхондек дилгир кишилар билан яқин бўлишига, кейинчалик Бокий домла, Ғафур Ғулом, Муъинзода, Тўхтасин Жалолов, Воҳид Абдулла, Ҳамид Орасли сингари устозлар билан доимий ижодий муносабат боғлашига йўл очди. 1958 йили у Андижон давлат педагогика институтига математика ўқитувчиси бўлиб ишга ўтди. Бу ердаги илмий-ижодий муҳит унинг адабий изланишларига кенг имконият яратди. Математика олими Навоий, Бобур, Фузулий, Ҳофиз Шерозий, Саъдий, Жомий каби улуғ даҳо эгалари меросларини чуқур ўрганишга киришди ва ўз тадқиқотлари ҳосилини мақола, тақриз, таржима, китоб шаклларида эълон қилиб боришга ҳаракат қилди.

А. Валихонов Андижон адабий муҳити вакиллари орасида.

Амонуллохон Валихонов қаламига мансуб «Навоий — аллома», «Навоий ва фан», «Навоий мусиқашунос», «Хамса сабоқлари», «Хамса»даги фалакиётга оид маълумотлар ва уларнинг манбалари», «Жомий ва Навоий», «Бобур ва Навоий», «Бобурнинг шахсий табиби», «Оташин шоира», «Жодузабонлик», «Маънавиятимиз дурдонаси», каби мақолалари, «Ғазал нафосати» монографияси, «Шеъриятда ҳарфлар» рисоласи, кўпгина хотира ва тақризлари кўздан кечирилса, уларнинг мазмунида тилга олинган мавзунинг долзарблиги, тадқиқот қамровининг кенглиги, фикр-мулоҳазаларнинг кучли асосга қурилганлиги, чуқур илмийлиги, ифода йўлининг ўзига хослиги ва бетакрорлиги билан ажралиб турарди. Мана шу фазилатлар аввалгиларига қўшилиб олимнинг одамийлик ва олимлик даражасини юксакка кўтарар, шогирдларнинг бу улуғ устозга бўлган эҳтиромини ошириб борарди.

Амонуллохон бадиият намуналарини қадрловчи, ундан маънавий озуқа олувчи ва уни шунчаки баҳолаб ўтувчи кишигина эмас, шу билан бирга, унга улуш қўшишга интилувчи ижодкор, нозиктабъ шоир ҳам эдилар. Шоирнинг «Чертганда дуторимни» (1971) тўпламига киритилган шеърий мероси, марказий ва вилоят газеталарида эълон қилинган ғазал, мухаммас, туюқ, рубоийлари ўзбек шеърияти ҳақидаги тасаввуримизни тўлдиришга, унинг кўлами, мазмуни, миллий нафосати ва бадиий имкониятларини намоён қилишга хизмат этувчи муҳим тарбиявий воситага айланиб қолди.

Амонуллохон — шоир Боқир мумтоз шеъриятимизнинг билимдони, синчков тадқиқотчиси сифатида ўз шеърлари орқали инсони шарифнинг улуғлигини, унинг юксак ахлоқий фазилатларини, гўзалликни мадҳ этди, инсон камолотида тарбиянинг доимий ва муқаддас ўрнини таъкидлади. Шоирнинг нуқтаи назарида болани одам қилиш ҳар қандай ота-онанинг қўлидан келавермайди, бунинг учун боғбон тажрибасига эга бўлган тарбиячи шахснинг узлуксиз меҳнати ва эл-юрт назорати керак.

Тарбия ишида инсон амал қилиши лозим бўлган бош фазилат — одамийликдир, зеро, инсоннинг инсонлик қадр-қиммати унинг одамийлик даражаси билан ўлчанади.

Боқир шеърлари билан мумтоз шеъриятимиз ўртасидаги муштаракликни таъминловчи куч, шоир ижодига ўтмиш шеъриятининг энг яхши анъаналари сингдирилганини тасдиқловчи мезон уларда ўқувчини ўйлашга даъват этувчи, кишини ибрат олишга чорловчи мазмуннинг устиворлигидир. Мана, қаранг:

Васли то йўқ, ҳажрига шукр айлагаймен, негаким,
Анда бийми ҳажр доим, бунда уммиди висол.

(«Васлига умид бўлмаган пайтда ҳажр онига шукр қиламан, негаки, васл они ҳижронни муқаррар этиб турганидек, ҳижронга шукр қилиш висолга бўлган умидни оширади».)

Боқир шеъриятига бадиий санъаткорлик нуқтаи назаридан ёндашилса, уларда ақл ва тажриба кучи билан ечиладиган, ўқувчини узоқ ўйлантириб қўядиган ўринларга кўп дуч келамиз:

Гулда шабнам сувидин шуъла сочур кун нури,
Бу тааҗжубки, қилур сув ичинда ўт изҳор.

«Фасли баҳор»да келтирилган бу байтда баҳор фаслининг одатий манзараси ифодаланган: «Гул, япроғида шабнам, шабнамда қуёш нури жилваланиб турибди» дейилмоқчи. Бироқ шоир буни мумтане (бўлиши мумкин бўлмаган нарсани бўлиши мумкин тарзида изоҳлаш) санъати қолипига солиб сўз санъати намоён қилган. Халқ тилида ўт билан сув — қарама-қарши нарсалардир. Ўт ичида сув, сув ичида ўт бўлиши мумкин бўлмаган ҳолат, лекин кун нурининг шабнамда акс этиши буни мумкиндай қилиб кўрсатади.

Шоирнинг айрим байтларида шундай санъат ифодасига дуч келамизки, унинг моҳиятига етиш учун шеърхон шеърият илмидан, санъат сирларидан чуқур ҳабардор бўлиши талаб этилади:

Ичдим вафо шаробини чин ваъда жомида,
Сурғач лабимга лаълини ул ёри хайрихоҳ.

Байт қурилишига эътибор қилинса, бундан ҳар бир сўзнинг бир-бири билан узвий боғлангани ва бир бутунлик ҳосил этгани очиқ кўриниб қолади. Таносиб санъатининг ажойиб намунаси бўлмиш бу байтда вафо йўлида берилган ваъдани бажаришга ишонтириш шарти, воситаси ифода қилинган: «Ичдим вафо шаробини». «Шароб» одатда бирор восита — идишга қуйиб ичилади, бу идиш — «жом»дир. Жом — ийҳом санъати хусусиятига кўра, лаб, оғиз, яъни сўз англатиш воситаси. Шу сабабдан мисрада тажнис вазифасидаги «чин» жуда ўринли келганки, у сўз бир томондан жомнинг чиний (Хитойда ишланган идиш) эканлигига ишора қилса, иккинчи томондан ваъданинг ростлиги, чинлигига ишорадир. Кейинги мисрада эса шоир ийҳом санъатининг фақат устоз адиблар меросларидагина учрайдиган ажойиб намунасини яратади: «Сурғач лабимга лаълини ул ёри хайрихоҳ». Бунинг икки маъноси (мазмуни) ажралади: а) ташқи томондан қаралганда: «Ул хайрихоҳ ёр лаълини (май косасини) лабимга суриб қўйса (олиб борса; шароб жомини уриштириб қўйса); б) ботиний маъноси: «Ул хайрихоҳ ёр лаълини (лабини) лабимга олиб борса...»

Кўриниб турибдики, Боқир ўз шеърий асарларида, тимсоллар яратишда юзаки, чала, мантиқий боғланмаган ифодаларга ўрин бермайди, аксинча, етарли билим, ўлчов асосида теран тафаккур ва илоҳий илҳом билан иш кўради, мантиқ ва моҳият талабларига риоя қилган ҳолда ўз салафлари анъаналари изидан бориб уларга ҳурмат ва баланд эътиқодда бўлади...

Алишер Навоийда, Бобурда «фалон шоир фалон мажлисда ғазал ўқиб ўткарди» тарзидаги жумлани учратамиз. Шуаро йиғинларида Боқир ҳам ўз ғазалларини, айниқса мухаммасларини «ўткариб» турганлар. Шоиру шинавандалар таҳсинига тушган кўпсонли намуналардан биргина мисолни — Боқирнинг Бобур ғазалига боғланган мухаммаси бандини эсга олиб ўтмоқчимиз:

Ғаҳи қир бағрига ел сабза мавжидин бериб тўлқун,
Ғаҳи боғ қўйнига кун нури тобидин тўкуб олтун,
Ғаҳи булбул чекиб бўй ила ранг завқидин лаҳну ун,
Ғаҳи саҳро узори лола шаклидин эрур гулгун,
Ғаҳи саҳни чаман гул чеҳрасидин арғувонедур.

Таниқли адабиётшунос олим Тўхтасин Жалолов «Бону» деб номланган китобида Амонуллохон Валихонов ҳақида сўз юритиб: «...камдан-кам учрайдиган ҳалол, ҳалим, хуштавозеъ йигит. Унинг рафоқатида одам ўзини енгил ҳис қилади, суҳбати эса ҳаловатбахш, муомалаларини кўриб ҳавасинг келади», деб ёзганлар. Улфат домладан бирор сўз ёки ибора маъносини сўрасак, ўз жавобларини айтиб бўлиб: «Яна Амонуллохондан сўранглар, у киши мендан кўра билимдонроқ», деб қўярдилар. Амонуллохоннинг вафоти (1986) муносабати билан ёзган таърих- марсиясида домла надомат билан у кишининг таърифларини қилиб «Соҳиби илми ладун эрди», деб ёздилар. Илми ладун — Худо сунган илм, илоҳий қувват билан касб этилган илм, демакдир. Ҳақиқатан Амонуллохон тўранинг табиатида бу сифат очиқ сезиларди.

Устознинг ақл-заковатига, ўткир хотираси, тарих билиши, бадииятни кенг ҳис қилиши, айниқса, атрофдаги кишиларнинг ўзаро боғланишлари, насл-насаби, қариндошлик даражаларига қадар, бобурона дид билан ҳисоб юритиши бизни ҳайратга соларди. Биз бу одамнинг қомусий илмига тан берардик, суйган бандасининг жисмига бу илмни яратганнинг ўзи ҳадя этган деб иқрор бўлардик, шундай баркамол устозимиз, дўстимиз борлигидан қувонардик.

Ф. ИСҲОҚОВ,
филология фанлари доктори,
А. АБДУЛҲАМИДОВ,
филология фанлари номзоди

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

Норбой ХУДОЙБЕРГАНОВ. Дилу тил сеҳри. Адабий-танқидий мақолалар, "Ёзувчи" нашриёти, 2002.

Таниқли адабиётшунос олим Норбой Худойбергановнинг "Дилу тил сеҳри" китобидан ҳозирги, яқин ва бирмунча узоқ ўтмишдаги адабий-бадиий, илмий-ижодий жараённи истиқлол талабларига мувофиқ ёритишга қаратилган кузатишлари, мулоҳаза ва баҳслари жой олган. Мазкур тўпламга киритилган мақолалар, эсселар, лавҳалар 90-йилларнинг бошидан шу кунларгача бўлган муддатда ёзилган. Уларда, асосан, мустақиллик даври ўзбек шеърияти, насри ва адабий танқидчилиги тараққиётининг айрим долзарб муаммолари таҳлилига доир мулоҳазалар қамраб олинган.

Китобдаги сўнгги "Ҳам ўқувчи, ҳам ўқитувчи" мақоласида муаллиф шундай ёзади: "63 йиллик умримнинг тўртдан уч қисмини таълим-тарбия билан илмий адабиётга сарфлаганман ва ҳозирда ҳам шу фаолиятимни давом эттирмоқдаман. Тўғри, тўла эмас, балки бироз чекланган миқёс ҳамда кўламда. Шунга қарамасдан айрим якуний мулоҳазаларимни ўртага ташлаяпман. Ва улар фақат ўзимгагина эмас, балки ўзгаларга ҳам муайян сабоқ бўлишига умид қилаяпман".

"Дилу тил сеҳри" нашрига масъул Жонибек Субҳон. Нашрни Ю.Габзалилов безаган.

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

Ашурали Боймуродов, Соғинч, шеърлар, Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти, 2002.

Бекободлик шоир Ашурали Боймуродов "Табиат сеҳри", "Садоқат" номли шеърий тўпламлар муаллифи. Унинг яқинда чоп этилган "Соғинч" номли китобчасига Ватан, муҳаббат, юксак инсоний туйғуларни таъсирчан тараннум этган шеърлари жамланган.

Сой қишлоққа ой тушди,
Ой эмас, гулой тушди,
Кўк тандир ёноғидан
Бўрсилдоқ ширмой тушди.
Кўкда қолган излар гул,
Ўша сенсан, Қизларгул.

Мана шундай — тоғ жилғаларидай ўйноқи оҳанг сингдирилган, халқона содда ва самимий иборалар уйғунлигига қурилган шеърлар "Соғинч" тўпламида талайгина.

Тўпламга Жонибек Субҳон муҳаррирлик қилган. Мусаввир Темур Саъдулла.

КИТОБИНГИЗНИ ЎҚИДИМ...

ФАЛСАФИЙ МАВСУМ ёки номсиз изтироблар изҳори

Шеър дегани нима?

Бу – «Одам қандай зот ўзи?» деганчалик кўп қадим савол. Чунки, афтидан, шеър одам билан бирга пайдо бўлган. Одам мавжуд экан, шеър ўлмайди.

Бу – масаланинг умумий тарафи.

Хусусий томони шуки, шеър ёзаман деган ёзади. Замон, макон, шароит, имконият, кайфият, илҳом... деган нарсалар – бирламчи сабаблар эмасдек.

Баъзан тамоман тескариси – айнан шу ёшда кимнингдир қалбида ҳаётга ўчлик, яшашга айрича иштиёқ, нималарнидир ичдан ҳис этиш, янгича мулоҳаза-мушоҳада юритиш... албаттаки, буни шеърга солиш завқи пайдо бўлади ё кучаяди.

Биласиз, журналистика факультетига кўпроқ шоир бўламан деганлар киради. Курсимизда шеър ёзишга иштиёқмандлар оз эмасди-ю, лекин Суннатулла Жумақулов феълан ҳам шоирроқ эди.

Самарқандда, кейин Қўшработда ишлади. Қалам ишқи уни яна вилоят марказига – «Зарафшон» нашриётига етаклади. Ғиз этиб йиллар ўтди. Ўша гап: ёзаман деган ёзади. Мана, қўлимизда унинг иккинчи шеърий китобчаси: исми жисмига мос – «Фалсафий мавсум».

Албатта, ишқ – шеърият учун абадий мавзу. Фалсафий мавсумда шоирнинг реал ишққа муносабати ҳам фалсафийроқ, армон аралашганроқми... бўлади:

Ишқимиз ҳеч кимга асқотган эмас,
Кимгадир зор эдик, кимлардир туртди.
Бир куни азоблар домида қолган
Дардларим куртакдек ўзича бўртди...

«Бир кунлик бахтсизлик»нинг биринчи ютуғи – сарлавҳаси. Дарҳол қизиқиш уйғонади: нима экан у – «бир кунлик бахтсизлик»? Уни ўқиб чиқиб, баҳор ҳақида қайта фикрлаб кўрасиз. Шуурингизда шу нарса аниқлашадики, ҳаётда туғилиш билан ўлим ҳамиша ёнма-ён бўлгани каби, баҳорнинг биргина кунида ҳам яшнаш, ҳам сўлиш бақамти.

Баҳорги яшиллик-ку, асли, ажиб бир гўзаллик. Одатда, у киши кўнглида фараҳбахш туйғулар жўш урдиради. Лекин, биринчидан, кимга қандай? Иккинчидан, қачон қандай? Булардан қатъи назар, шоир сизни ўз туйғуларига шерик қила олади – лолалар мозори бостириб келаётганини кўриб, сизнинг кўнглингизга ҳам яшил мусибат сиғмай қолади, баҳорнинг бошига тушган бу кулфат чўпонга сира бегона эмас:

Кўнглимга сиғмагай яшил мусибат,
Лолалар мозори келар бостириб.
Баҳорнинг бошига тушган бу кулфат,
Ҳатто, чўпонни ҳам қўйган шошириб.

Лола учун бу – ҳар йилги қисмат, шу сабаб нола лоланинг доимий ҳамроҳидек:

Азалий қисматни бўлмайди сўкиб,
Мозорин ўзгартмас тоғлар – лолага.
Ҳар йил баҳор йиғлар шу пайт ёш тўкиб,
Далаларнинг бағри тўлар нолага.

Тўпламда бундай шеърлар анча. Мана бу мисолда шоир «оғиз очмоқ» ва «кўз очолмай қолмоқ» иборалари асосида гўзал бир фикр чиқарган:

Сабрдан мен кўпроқ очдим-у оғиз,
Лекин ёлғондан кўз очолмай қолдим.

Яна бир ерда «қиш» ва «қуш» сўзлари муаллифга ажиб бир тазод яратиш имконини берган:

Кўксимда армонлар йил бўйи қишлар
Нечун руҳим қушдек туюлаверар?

Қуйидаги мисраларда шоир иккинчи шахсга мурожаат орқали ички туйғусини – дардини ошкор этади:

Мен жиддий эмишман, ҳаттоки, ўйчан,
Қўлингдан келса гар, қани, бир кулдир.

Шоир баъзан бир ёғи баланд ва мағрур тоғлар, бир ёғи бепоён даштликларга туташ кенгликларда яшайдиган одамларга хос жайдари хулосаларини ҳам «пўпак»ларга ўраб ўтирмай айтади-қўяди:

Бу дунё – билсанг, пиёдаларники,
Отлиқлар ҳеч қачон пиёда юрмас.

Адабиётнинг бир қизиқ «феъл»и бор: баъзан муаллифнинг истаган-истамаганидан, ҳатто, амалда қайси давр ҳаётини акс эттираётганидан ҳам қатъи назар, унда замон бўртиб кўринади. Замон дегани нима? Бир давр иккинчисидан нимаси билан фарқ қилади ўзи? Аввало, одамлари, уларнинг орзу-ҳаваси, қувонч-ташвиши, дард-изтироби билан. Бу туйғуларнинг эса чек-чегараси, ифодалай десанг – номи йўқ:

Номсиз изтироблар юракка азоб,
Эслатар исмсиз хатоларимни.

Тўпламнинг яна бир киши билмас фазилати шундаки, шеърлар муаллифнинг ички мантиқи асосида жойлаштирилган. Охирги икки шеърдан бир-икки банд китобчани ўқиб тугатганингиздан кейин ҳам сизни «тинч» қўймайди.

Биринчисидаги тасвир умр, намоз, гуноҳ, руҳ ва тан тимсоллари орқали юзага келган.

Иккинчиси кимгадир маҳзунроқ туюлар, лекин тагида самимий туйғу бор:

Турфа хаёл маромга етди,
Қувончлар изламас бўлганман.
Не сабаб, билмадим, бир ўзим –
Суянчга совчилар қўйганман.

Жаҳондаги ё ўзимиздаги ўртача ёшни ҳисобга олганда ҳам, одам эллигида «ўрлаш» мақомини йиғиштириб, «эниш» сурудини бошлайди. Энаётган киши суянчга муҳтожроқ ҳам бўлиши тайин.

Суннатулланинг «Фалсафий мавсум» китобчаси менга, негадир, унинг ана шундай китобхон қалбидан суянч сўраб келган бир «совчи»си бўлиб туюлди.

Очиғини айтганда, замон ўзгариб, шеърга муносабат ҳам бироз бошқача тус олди. Яна билмадим-у, менга шоирликка даъво қилиб юрган айрим соҳиби қаламлар бу касбдан совигандай туюлади. Иккинчи ёқдан, вилоятларда ҳам китоб нашр этиш имконияти кўпайгани учунми, умрида китоб ёзмаганларнинг ҳам тўпламлари чиқа бошлади. Шунинг учун бир нарсани аралаштириб юбормаслик керак: ким ёзганига эмас, нима битганига қараб баҳо берайлик.

Суннатулла Жумақуловнинг китобчаси бизни шундай фикрни таъкидлашга ундайди.

Султонмурод ОЛИМ

МУҲАББАТДАН ҚАЙТА ТИРИЛДИМ...

Зебо МИРЗАЕВА

МАКТУБ

Бевақт йўлга чиқдим, умримни еди,
Ўзи дўст, диллари ғаним ёронлар...
Тийрамоҳнинг маъюс майсаси эдим,
Ёғди бошларимга тийрабо防ронлар...
Ўтдим кечаларнинг ҳўл боғларидан,
Ўтдим бир сўз демай, бемажол ва хам.
Кўксимга милёнлаб пичоқ қадалди,
Суғура олмадим биттасини ҳам!
Йиқилмадим бадлар ичганида ҳам,
Макруҳлар ёдига қўшиб ёдимни.
Руҳимиз топишган лаҳзалар ҳаққи,
Олиб ўтдим қуллар хотиротини!..
Шафқатсиз ўлдирдинг ёғдуларимни,
Қаҳринг дўллари-ла қилганча таъқиб.
Синдириб энг тоза туйғуларимни,
Аямади мени на дўст, на рақиб!
Кунсиз кунларимга тортилган нурдек,
Ёдинг тунларига ёқдим шамчироқ.
Кулбам даричасин оҳиста чертиб,
Келмади дийдоринг, келмади бироқ...
Осилиб яшадим умид барига
Кўксимда кўтариб юрак юкини.
Макринг, хиёнатинг зулматларида
Шуъладай парпираб, куюб, юкиниб...
Айт, қандай қарайсан кўзларимга сен,
Бўғзимдан келаркан аччиқ бир маъни?
Севмасайдинг шунча азобларингта
Лойиқ кўрармидинг мендан ўзгани?

* * *

Усиз энди умрим қоронғу,
У билан ҳам ҳаётим бахтмас...
Лекин қўлдан кетди у ёғду,
Мен хаёлнинг оғусидан маст...
Тушиб кетдим, билибми билмай,
Тушларимнинг беўй корига.
Кўзларидан паноҳми излаб,
Қолдим юрак ихтиёрига...
Ажратолмай умрни қалбдан,

Соясига айландим туннинг...
Нима бўлар:
томчи ёш бўлиб,
лабларига сингисам унинг?..
Қишда қолган бир қушча каби
ҳовучида ухласам нетар?
Сочларининг тўзонларида
Йўлларимни йўқотсам агар?..
Сўрайдими мендан ажрини
бир-бир очсам қисмат хатларин?..
Кечалари остонасида
Тўкиларми кўнгил дардларим?...
Қўлларини чўзган бир менми?
Бахт ўрнига ҳасрат берилган?
Муҳаббатдан ўлган-у, аммо,
Муҳаббатдан қайта тирилган?
Топилarmи, бу ишқда, ёҳу,
Мендай комрон, мендайин бадмаст?
Сизсиз энди умрим қоронғу,
Сиз билан ҳам ҳаётим бахтмас!..

* * *

Кеча
Ёмғирлардай ёғилиб ўтдим,
изларингни ўпдим...
Билдингми?
Ё кўзимдан оққан аччиқ ёшларнинг
Қора селларида қалқиб келдингми?
Баргхазондай бунча ожиз титрайсан,
Совуриб ўтдими сени дил доғи.
Дунёга ўт қўйган телба юракнинг
Етиб бордими ё бирор чақмоғи?
Нега таҳликали қарайсан кўкка,
Кўксингни куйдириб ўтмаганмидинг?
Сен ишқ истагандинг,
минг йиллар якка,
Айт, ахир,
мени ҳеч кутмаганмидинг?
Нега зор чорладинг интиқ севгимни,
Муҳаббат бермасанг,
ҳаёт бермасанг?
Нега уйғотгандинг ғариб дилимни
Умримга бир осмон нурдай кирмасанг?
Нега ёнаману, ёндиролмайман,
Қаҳрмидинг,
тунларга отдинг, тиғлатдинг
Бағрингга чаманлар экмоқчи эдим,
Меҳрибоним,
бунча йиғлатдинг?
Сенга қўлимни ҳам бермайман, дедим,
Қўлимдан чиқардим номусни-орни,
Кеча қучоғингга тўкилиб ўтдим,
Лабларинга томдим.
Хабаринг борми?..

* * *

КЕЛАСАН...
Қаршилаб, эшигинг қулфи
Қўлларинг тафтидан эрийди беҳол...
Кирасан,
Парданинг шокила-зулфи
Сочларингни силаб ўтар эҳтимол...
(Қандай маъсум, фусункор лаҳза...)

Сени қучоғига олади хонанг
Ногоҳ,
Самоларга етади боши.
Нафасинг теккан ҳар нарса уйғонар,
Жонланиб кетади ҳаттоки тоши...
(Не саодат — сенинг борлигинг!)

Қарайсан,
Ҳаммаси ўша-ўша, тинч.
Билмайсан,
Оламга ўтлар қўйганим:
Телефон —
Айтолмас шу тилсиз элчи
Сени "топиб бер" деб ўксиб, куйганим...
(Билмайсан, ҳеч қачон билмайсан!..)

Нигоҳларинг ўпиб ўтади — илкис,
Қуёшдай чарақлаб кетади Кўзгу:
Само торларидай куйлаб юборар
(Мендан кўра бахтиёрроқ у!..)

Истасанг...
Жаннатни чизиб беради,
Қўлингда малакдай яшайди қалам.
Оҳ, нега қўлингда ўлиб қолмайди?!
(Худойим, қанчалар бахтлидир у ҳам!)

Гулларни эркалаб қўясан бир зум...
Кимларга атайсан бу пок гуноҳни?
Умримни шу гулдек экким келади
Билгим келар ўша титроқни...
(Менга берсанг эди у чоғни!..)

Кафтингда Аёлга айланар ғунча
—
Шу қадар масрурсан!
... Шу қадар пастман...
Сеники шу дунё кета-кетгунча...
(Нега мен сеники эмасман?!)

* * *

Умримни ўткинчи сабога бердим,
Энг сўнгги чақамни гадога бердим.
Бу телба руҳимни Худога бердим.
Сабо елиб борди гадога берди,
Гадо йиғиб борди, Худога берди,
Худо мени сенга хатога берди.
Сен мени кимларга бердинг,
АЗИЗИМ?

ДОР

Сен—бўғзимга тортилган дорсан,
Пешонамга битилган қисмат.
Мен—Худодан махфий йўлланган —
Қиёматда очилгувчи хат!
Ўлимига ташна маҳбусдай,
Ўлимга зор кўрдек занжирбанд.
Интиламан мен сенга, аммо...
Сен баландсан,
жудаям баланд!..
Тикланаман сенга узалиб,
Суяламан — етмайди кучим.
О, бошимга тикилган сиртмоқ,
Талпинади сенга бор умрим!..
Йўқ, лаҳзалик жазо етмайди,
Сенга керак минг йиллик жавоб!
Кўксинг қадар юксалгунимча —
Умрим менинг буюк изтироб!..
Қурбонликка аталган бахтдай
Сўрамайман: "Нечун?" "Нега—ман?"
Топинаман сенга нажотдай,
Сени ўлим каби севаман!..
Ахир...
менга, бир менга зорсан,
Борлигинг-да борлиғимга банд.
Сен-бўғзимга тортилган дорсан,
Жуда баланд,
Жудаям баланд!..

ҲИКОЯ

Абдул РАШИД

ИШОНЧ ҚЎНҒИРОҒИ

Ҳамма нарса автобус бекатидаги устунлардан бирига елим билан ёпиштирилган кафтдек қоғозга битилган эълондан бошланди.

* * *

Қўнғироқнинг баланд, шиддатли овози сукунатни парчалаб, хонани тўлдириб юборди. Навбатчи ҳушёр тортиб, дарҳол гўшакни олди, ўз ҳарбий даражаси, исми шарифини айтиб, "Ишонч қўнғироғи" эшитишга тайёр эканлигини билдирди.

— Хўп, хўп! Шошилманг! Ҳаяжонланманг, илтимос. Аввал ўзингизни таништиринг. Кимсиз, қаердан гапираяпсиз? — Навбатчи босиқлик ва салобат билан гапирар экан, қўлига қалам олиб, устол устидаги катта ва қалин дафтарни олдига тортди. — Хўп яхши! Давом этинг! Маъқул! Яна бир қайтаринг! Яхши. Энди телефонингиз рақамини дона-дона қилиб айтинг! Демак... — Навбатчи дафтарга қайд этган рақамларни бирбир такрорлаб деди: — Шундайми? Тушундим! Сим қоққанингиз учун раҳмат!

Навбатчи ёзганларини бир дафъа кўздан кечириб, шеригига бошлиқ ҳузурига киришини айтди ва қоматини тиклаганча, кийимларини текислаган бўлиб, тўрдаги хона эшигини чертди.

Навбатчи етказган хабар Бошлиқни бироз эсанкиратиб қўйди. Қайд дафтарини қўлига олиб, бироз тикилиб қолди. Бир қарорга келгач, телефон гўшагини кўтариб, кимгадир бор гапни, лўнда қилиб етказди. Сўнг Бошлиқ гўшакни қўйиб, навбатчига юзланди:

— Қодировни чақиринг! Латифовга етказинг — одамлари асбоблари билан шай бўлиб турсин!

Капитан Қодиров хонага киришга улгурмаган ҳам эдики:

— Зудтар тезкор гуруҳ тузинг! Ҳамма ўқ ўтмас нимча кийсин! Олти дақиқадан сўнг йўлга тушамиз. Бажаринг! — деди Бошлиқ қатъий оҳангда.

Капитан Қодиров чиқиб кетгач, Бошлиқ туман ҳокимлигига сим қоқди. Қайсидир маҳалла оқсоқолининг исми-шарифини, манзилгоҳини, уй телефони рақамларини суриштириб, ёзиб олди. Шу заҳоти маҳалла оқсоқолининг уйига сим қоқди.

— ...Биз тез орада етиб борамиз. Котибингиз билан ҳеч қаерга кетмай туринг!

Бошлиқ гўшакни қўйиб, жавондан ўқ ўтмас нимчани олди-да, қайтадан кийинди ва зудлик билан хонадан чиқди. Икки тезкор гуруҳ мошиналарда уни кутиб турган эди.

* * *

Соҳиб осмонўпар бинонинг учинчи қаватида жойлашган икки хонада қарийб ўн йилча яшади. Аввалги отамерос ҳовлилари йўлга тушиб, бузилганидан кейин шу уйга кўчиб ўтишган эди. У ана шу янги уйда Шукронага уйланди, бир ўғил ва бир қиз кўрди.

Мевали дарахтлар соя-салқин солиб, анвойи гуллар безаган ҳайҳотдек ҳовлида вояга етган Шукрона ҳам бу чоққина хоналарга аста-секин кўникиб кетди. Фақат ўғли ва унинг ортидан қизи мактабга чиққач, Соҳиб ҳам, Шукрона ҳам қулай шарт-шароит ҳақида ўйлай бошлашди. Аммо ҳовли сотиб олиш шунчаки хомхаёл эканини яхши тушунишган эр ҳам, хотин ҳам дардларини ичларига ютишганди...

Кунларнинг бирида автобус кутиб турган Соҳиб бекат устунларига тартибсиз ёпиштирилган турли эълон қоғозларининг ичидан "ҳовлимни шаҳар марказидаги кўп қаватли бино хонадонига ўзаро келишувга кўра алмаштираман" мазмунидаги қизил сиёҳда битилган эълонни кўриб қолди.

Шундан буён эълон қоғозларини битта қўймай, эътибор билан ўқийдиган бўлди. У нима учундир қўлда одмигина қилиб ёзилганларига умидворлик билан қарарди. Йигирма-ўттиз кун ичида саккиз-ўн алмаштирувчининг манзилгоҳлари ва уй телефонларининг рақамлари ён дафтардан ўрин олди. Улардан фақат учтасинигина қизил қалам билан доира ичига олиб, тагига чизиб қўйди... Соҳиб кўнглида туғилган илинж, умид учқунларига айланди, бир неча ҳафта ўтгач эса бу учқунлар алангаланди.

Фақат шундагина Соҳиб Шукронага ёрилиш, ўз орзу-режаларини аён қилиш мавриди етди, деган тўхтамга келди.

Шанба кунларининг бирида, нонуштадан кейин:

— Тунов куни ўзимизнинг бекатда кўпқаватли бинодаги хонадонга ҳовли алмаштираман, деган ёзувни тасодифан ўқиб қолдим, — деди у. — Албатта, устига пул-мул ҳам сўраса керак. Негаки, "ўзаро келишувга кўра", деб илова қилинган.

Хотинидан розилик олиш мақсадида атайлаб бепарво оҳангда айтилган бу гаплар дарҳол жиддий тус олди. Маълум бўлдики, Шукрона анчадан буён худди шу ҳақда ўйлаб юрган, аммо ўзи гап очишга юраги дов бермай қулай фурсатни кутган. Шукрона бу гап-сўздан ҳаяжонланиб кетди. Унинг ҳасрат аралаш орзу дафтари очилди, пиёладаги чойини ичишдан тўхтаб, дастурхонни қайириб қўйди. Дарди ичида экан. Икки кичик хонада бундан буён яшаш қийин эканини, болаларининг катта бўлаётганини ёниб-пишиб гапирди.

— Биламан, бу иш осонликча битмайди. Хоналаримиз устига каттагина пул ҳам талаб қилишади. Бир-икки йил қийналамиз, буларга ақлим етади. Аммо-лекин, орқаси роҳат бўлади, чинакамига уйли-жойли бўламиз.

Соҳиб ўша шанба куни кўнглини хира қилаётган шубҳалардан фориғ бўлиб, қатъий қарорга келди. Хоналарни ҳовлига алмаштирадиган, яқинлардан қарз кўтарадиган эр ҳам, хотин ҳам чор-атрофдан уй дараклайдиган бўлишди. Соҳиб аниқлаган ҳовли эгалари билан ўша шанбадаёқ музокараларни бошлаб юборишди...

* * *

Соҳиб ва Шукронанинг кўп йиллик орзулари ушалиб, ҳовли-жойли бўлишди. Кўчиб келганларидан кейин уч-тўрт ой эру хотин анча каровсиз ҳолга тушиб қолган катта ҳовлини тузатишга киришди. Бир вақтлар меҳр ва ҳафсала билан қурилган катта-кичик ўчоқлар бузила бошлаган, чамаси, уч-тўрт йил ичида на ўчоққа, на тандирга ўт қаланганини шундоққина кўзга ташланиб турарди. Соҳиб сомонли лой қориб, ўчоғу тандирларни ямаб эпақага келтирди. У юмушларга берилиб уринаркан, қулоғига бир бўғиқ товуш эшитилди. Қулоғини динг қилганча Соҳиб бир неча сония нафасини ичига ютиб турди. Аммо товуш ўчмадигина эмас, балки сукунатда "ғийқ-ғаққ", "ғийқ-ғаққ" деган сас мунтазам эшитилаверди.

Соҳиб ҳайратланиб, юраги увишгандек бўлди. Шукронага ҳам эшитилармикан, деган ўйда баҳона билан хотинини чақирди:

— Бу пачоқ пақирларни ахлат мошинасига ташлаб юборсам нима дейсан?

Шукрона ошхонага кириб бурчакка яқинлашди, пақирларга бир-бир разм солди. Лекин ўша бурчакдан чиқаётган товуш ҳақида ҳеч нарса демади. Демак, унга ҳеч қандай сас эшитилмаган.

Энди Соҳиб ҳовлини саранжомлашга ўтди. Қуриган дарахтларни кўпориб, шох-шаббаларни арралашга ҳам уч-тўрт ҳафта кетди. Айниқса, олмага чирмашиб кетган ток занги уни қийнади. Бундай юмушларнинг ҳадисини олмаганидан кечга бориб, ҳориб-чарчаб қоларди. Аммо кундан-кунга ҳовли ёришиб чирой очаётганидан завқланар эди.

* * *

Шукрона тақводор оилада вояга етган эди. Беш вақт намозини асло канда қилмаган, ҳаром-харишга қўл урмаган раҳматли отаси Оллоҳга беҳад ҳамду санолар рамзи сифатида фарзандининг исмини "Шукрона" деб қўйган. Онаси ҳам жаннати аёл бўлган. Диний расм-русумларга сидқидилдан ихлос қўйиши шундан. Шукрона энди янги ҳовлини бутунлай ҳалоллаб олиш учун ис чиқариб, ўтганлар арвоҳига Қуръон туширишни кўнглига тугди. У ўзича режа тузиб, эридан пинҳона тайёргарликни бошлаб юборди: чинни-товоқларни ювиб тахт қилди, қанд-қурсларини кўздан кечирди, кўрпача-ёстиқларни офтобга ёйди...

Мавридини кутиб юрган Шукрона шомликдан кейин ётиғи билан эрига гап очди. Соҳиб аввалига ҳеч кўнмади, бафуржа эшитишни ҳам истамади, ўрнидан туриб кетди. Эрининг табиатини яхши билган Шукрона гапни чўзмади, бир-икки ҳафта бу мавзуни умуман тилга ҳам олмади, одатига кўра, унинг жаҳлдан тушишини кутди.

Аёллар, хум ичида чумоли тойса билишар эмиш. Эрининг дилидаги ўзгаришларни сездими, чамаси, ўша гапдан йигирма кунлар ўтгач, Шукрона худойи ҳақида яна сўз очди. Бу сафар Соҳиб сапчимади, босиқлик билан эшитди.

— Қани, ўйлаб кўрайлик-чи, — деди у муросага келиб, — бунга қаршилигим йўқ. Аммо, менимча, ҳозир мавриди эмас. Ҳадемай таътилга чиқаман... Ана ўшанда беш-ўнта эмас, ундан кўпроқ ҳам одам чақирамиз, қариндош-уруғни ҳам... Хайрли ишнинг кечи йўқ дейдилар...

Шукронага шунинг ўзи етарли эди, кўнгли ёришиб кетди. Эрини ўша куниёқ бир-икки ҳафта ичида худойини ўтказишга кўндирди-қўйди. Июлнинг учинчи пайшанбасида ана шу хайрли ният ҳам ушалди. Маҳалла оқсоқоли бошлиқ тўққиз киши меҳмонхонада хонтахта атрофидан жой олди. Нуроний Собир бува Қуръон тиловатини қилди. Сўнг қуюқ-суюқ таомлар тортилди. Меҳмонлар ҳовли файзли бўлиб, гулдай очилиб кетганини айтишиб, қайта-қайта муборакбод қилишди, шу уйда қўша-қўша тўйлар қилиб, ували-жували бўлишларини тиладилар.

Меҳмонлар тарқалишганидан кейин Соҳиб ён қўшниси Шотурсунни яна бироз гурунглашиб ўтиришга қистади.

— Йўқ-йўқ! Энди сиз ҳам дамингизни олинг, чарчагансиз, — деб уйига чиқиб кетди.

Соҳибнинг илк танишгани ана шу ён қўшниси бўлган. Ҳали-ҳали эсида, келганининг иккинчи куниёқ шу қўшниникидан бир чуқур лаганда чучвара чиққан эди. Шотурсун Соҳибдан саккиз-ўн ёш катта, қиз узатиб, қўша келинлар ҳам туширган, неваралари бор. Соҳиб уларнинг ҳовлисига кирмаган бўлса-да, унинг катталигини, адоғида молхонаси ва сигир-қўйлари борлигини биларди.

Шотурсун унга Соҳиб ака, деб мурожаат қиларди. Бундан хижолат чеккан Соҳиб:

— Мени қўшни ёки Соҳиб ука, деб чақираверинг, — дерди.

Шотурсун эса билганидан қолмасди.

Кўча-кўйда учрашиб қолганларида, Шотурсун ёқимли табассум билан шундай қуюқ сўрашардики, Соҳиб ўзини ноқулай сезар, қийналар, шундай эса-да, самимий бўлишга астойдил уринар эди.

* * *

Шукрона эрининг таътилга чиқиши аниқ бўлганидан бошлаб, қўлига тегадиган пулнинг анча салмоқдор бўлишини ҳисоблар ва нималарга сарфлаш режасини обдон ўйлаб юрарди. Икки кичик хонани каттагина ҳовлига алмаштиришда қариндош-уруғ ва ёр-биродарлардан кўтарилган қарзлардан деярли қутулишган. "Энди бўм-бўш хоналарни секин-аста тўлдиришимиз, баъзиларини янгилашимиз керак!" деб ўйларди у. Мавриди келди дегунча эрига:

— Энди дурустроқ уй жиҳозларини олмасак бўлмайди. Аввало, сизнинг хонангиз учун бир яхши гилам жуда зарур...

— Ҳали қарз-қурзлардан тамомила қутулмадик, — деди яна гап очилганда Соҳиб. — Менинг хонамни безаш қочмас. Биринчи галда тоғангнинг пулини бериб, қутулганимиз маъқул.

Шукрона эса бу маслаҳатга қулоқ солмади, ўжарлик билан ўз сўзини маъқуллайверди:

— Тоғам шошираётганлари йўқ. Келгуси йил ўғилларини уйлантириш ниятлари бор. Ана ўшанда тўёна пулини ҳам қўшиб, дурустроқ қилиб берамиз.

Соҳиб "бир гап бўлар" деган маънода бу сафар эътироз билдирмади.

* * *

Соҳиб ишхонасига икки бориб, қуруқ қайтиб келди. Ҳисоб-китоб бўлимидагилар:

— Банкда пул йўқмиш. Сим қоқинг, овора бўлмайсиз, — дейишди. Соҳиб деярли кунда сим қоқишдан эринмади. Хайрият, бугун иш битадиганга ўхшайди, отланиб йўлга чиқди. Сўнгги ойлик маошига таътил пулини ҳам қўшиб беришади. Соҳиб тўғри бориб, кичик дарчани оҳиста тақиллатди. Хазиначи аёл дарҳол очди ва илиқ саломлашди. Сўнг бироз ийманиб:

— Пул борликка бор-у, лекин... — товуши ўча борди. Сўнг бироз қатъийлашиб: — Ёнингизда қопмопми ёки каттароқ ва пишиқроқ халта-палта борми пулни олиб кетишга? — деди. Соҳиб хазиначи аёл майна қилаётир, афтидан жуда кам тегадиганга ўхшайди, деб ўйлади. Нима дейишини билмай ҳайратланиб қолди. Буни кўрган хазиначи аёл:

— Мен чин гапираётирман. Роса ҳам майда пул беришди. Нуқул беш ва ўн сўмлик. Уч сўмликлар ҳам бор. Саноғига етолмай ўзим ҳам қийналиб кетдим, — деди бироз тин олиб, Соҳибнинг рағбатини қўзғатиш мақсадида бўлса керак: — Лекин яп-янги! Ҳали тахи бузилмаган, бели синмаган.

Соҳиб тўғри бекат ортидаги бозорчага ўтиб, савдо аҳли кўтариб юрадиган икки халта харид қилди.

Ғазначи аёл берган дасталарни санай бошлаган Соҳиб тез орада саноқдан янглишиб кетди, сўнгра уларни санамай халталарга жойлайверди.

Ниҳоят халталарни кўтариб кўрди: улар зил-замбил эди, бекатга боргунча икки марта тўхтаб, нафасини ростлади.

— Ё пирим-ей! Пул ҳам шунақа оғир бўладими? — дер эди халлослаб ўзича. — Тавба!

Бир амаллаб автобусга чиқиб жойлашган Соҳиб бироз тин олгач, такси ёлламаганига ачинди. Шунча пули бўла туриб, бунақа азоб тортиб юрса! Эҳ, аттанг, бошида ўйламабди-да. Уйига қийналиб етиб келган Соҳиб дарвозани ўз калити билан очди.

Икки халтани хонасига кўтариб кирди, нафасини ростлаб, соатига қаради. Ўн икки бўлиб қолибди. Болаларининг мактабдан келишига ҳам, Шукронанинг ишдан қайтишига ҳам ҳали анча бор. Тушликка ҳам эртароқ. У бари бир чой қайнатиб, аччиқ қилиб дамлади. Иссиқ-иссиқ босиб, икки-уч пиёла ичди. Бироз ором олгандек бўлди. Юк залворидан елка ва иккала қўли оғриётганини энди сезди. Бошига келган бир ўйдан дили ёришиб, пул дасталарини тартиб билан тахлай кетди. Ва беихтиёр тахламлар Миср эҳроми шаклини ола бошлади. Ҳадемай катта-кичик уч эҳром бунёд бўлди. Бу ўйинга берилиб, эҳромларни бузганча, турли шакллар тузишга ўтди... Ия, хона саҳнини шу чиройли пул қоғозлари билан безаб чиқса нима бўлади? Хонтахтани айвонга олиб чиқиб қўйди. Пул дастаси белбоғларини йиртиб ташлаб, ҳар бир шилдироқ пул қоғозини дид билан териб чиқа бошлади: беш сўмликлар бир қатор, ўн сўмликлар бир қатор. Чиройли нақшлар тартиб билан такрорланиб, бутун хона сатҳига ажойиб чирой бахш этди. Соҳиб ўзи кашф этган пул-гиламдан ғоят завқланиб кетди. "Шукронанинг лол қолиши аниқ, — дилидан ўтказди у. — Болаларни хонага киритмайман".

Соҳиб катга ястаниб, ширин хаёллар оғушига чўмди. Унинг кўзи илинган эди...

— Соҳибжон ака! Ҳув, Соҳиб ака! Уйдамисиз?

Қўшниси Шотурсуннинг товушидан сесканиб уйғонган Соҳиб то ҳушёр тортиб ўзига келгунча, хона эшиги ланг очилди. Чироқ нурларида минг товланаётган пул-гиламдан онгтонг қотиб қолган Шотурсуннинг кўзлари соққасидан чиққундай чақчайди, башараси бўзарди, тили айланмай қолди. Бир лаҳза бўзариб тургач, тутила-тутила:

— Эшик очиқ экан... Икки-уч чақирдим... — ўзини оқлагандай ғўлдиради Шотурсун. — Кейин хавотир олиб кириб келавердим... Мен билмадим... Ахир, ён қўшни... — доимо такрорлайдиган севимли маталини бу сафар чала қолдирган қўшни қандайдир ёвқараш билан Соҳиб кўзига бир зум тикилди-да, орқага тисарилди. "Бир уй тўла пул. Ҳаммаси яп-янги! Қаердан улар? Нега ёйилган? Ё ясамани шундай қуритаяптими?" Ана шуларни хаёлидан ўтказган Шотурсун очиқ дарвоза томон жадал йўлланди.

Шотурсун кўзларидаги таҳлика, хатти-ҳаракатлари, тилидаги ҳаяжон ва қўрқув Соҳибга ҳам кўчди. Шотурсуннинг чала-чулпа ғўлдираши, салом-алик ҳам қилмай жўнаб қолиши Соҳиб дилига ғашлик солди: нимага келди, нега мақсадини айтмай орқага қайтди? Эҳтимол, хонага тўшалган қоғоз пуллар уни ларзага солгандир? Унга тушунтирмоқ керак!

Соҳиб зудлик билан Шотурсуннинг орқасидан ҳовлига чиқди. У дарвоза бўсағасига бориб қолган эди.

— Ҳов қўшни! Шошманг, тўхтанг! Ҳаммасини тушунтираман, жон қўшни...

Шотурсун уни эшитдими-эшитмадими, ҳойнаҳой, қайрилиб ҳам қарамади. "Нимасини тушунтирасан, қаллоб! Шундоқ ҳам кўриниб турибди-ку! Жон қўшни эмиш!.." — дилидан ўтказди у. Ҳовлидан чиқиб, дарвозани зич ёпди. Ошиғич ўз уйига кириб, важоҳат билан телефон гўшагини юлқиб олди...

* * *

Маҳалла оқсоқоли ва унинг котибаси, гузарда меҳмонларни — миршабларни кутиб олишди. Бошлиқ оқсоқол билан ўзаро икки-уч оғиз гаплашди, қандайдир қоғозларни кўрсатиб, нималарнидир уқдирди ва биргаликда мошинага қайта ўтириб, тўғри Соҳибнинг ҳовлисига йўл олишди. Иккинчи мошинада миршаблар билан бирга котиба ҳам етиб келди. Қўнғироқни жиринглатмасданоқ тўғри ҳовлига киришди. Бошлиқ соатига қаради. Ўн тўртдан етти дақиқа ўтибди.

Аввалдан келишилган чоғи, келганлар гапсўзсиз икки гуруҳга бўлинишди. Бошлиқ раҳбарлигидаги икки ходим хоналар томон йўналди. Оқсоқол ва котибага гапирманглар ишорасини қилишди. Капитан Қодиров қўли остидаги иккинчи гуруҳ қандайдир асбобларни созлаб ҳовли этагидаги ошхона ва бошқа уйчаларга қараб юришди. Бошлиқ капитанга ертўла бўлса, уларни ҳам текширинглар, деб тайинлади.

Бу орада пул-гилам тўшалган хонадаги катда ўйчан ўтирган Соҳиб ҳовлидаги олағовурни эшитиб чиққач, миршаб кийимидаги кишилар, котиба ва оқсоқолни кўриб таажжубга тушди, юз-кўзида қўрқув аломатлари пайдо бўлди, ранги оқариб кетди. "Болаларимга бирор нарса бўлдими? Ё Шукрона..." — ички титроқ билан ўйлади у.

Маҳалла оқсоқоли Соҳиб юзидаги ҳайрат ва ташвишни сезди шекилли, уни тинчлантириш ниятида мулойимлик билан ҳол-аҳвол сўради-да:

— Булар айрим масалаларни аниқлаш учун келишибди, — деб ёнидаги Бошлиқ ва қолган миршаб ходимларига ишора қилди.

Бошлиқ Соҳиб қошига борди, қўл бериб кўришди. Исми шарифини, ҳозир уйда яна ким борлигини суриштирди. Сўнг тинтув қилиш учун рухсатнома борлигини айтиб, уни кўкрак чўнтагидан чиқазиб кўрсатди. Соҳиб гарчи варақни олиб кўз югуртирган бўлса-да, ҳеч нарса ўқий олмади, кўзлари тиниб, ҳарфлар жимирлашиб кетди.

— Қани, хоналарга бошланг! — деди Бошлиқ. Сўнгра оқсоқол ва котибага қараб: — Илтимос, чалғитманглар. Ҳамма нарсани эслаб қолишга ҳаракат қилинглар. Кўрган — эшитганларингизга гувоҳ бўласизлар, воқеа юзасидан баённома — қайдномалар тузамиз, сизлар ҳам имзо чекасизлар. — Гувоҳларнинг бош ирғашини кўргач: — Ҳа айтгандек, анави ён қўшнини ҳам тезда чақириб чиқинг! — деб ходимларнинг бирига буюрди.

Ҳали ўзига кела олмаган Соҳиб уларни беихтиёр хоналар бўйлаб бошлади. Бошлиқ ўнг ва сўл хоналарга шунчаки қараган бўлиб, тўғри даҳлиз бошидаги эшикка рўпара келди-да, дағал овозда:

— Нега бу хона қулфланган? — деди. Бу ўша пул-гилам тўшалган хона эди. Аммо қулфлоқ эмас, эшик зич ёпилган эди, холос. Соҳиб эшикни ланг очиб юборди. Келганлар кўз ўнгида чироқ нурида товланиб, сернақш гиламдек яшнаб турган бир уй пул намоён бўлди. Котиба беихтиёр "Вой!" деб юборди, оқсоқол ҳайратдан қотди, унинг кўзларигина тинимсиз пирпирарди. Бошлиқ худди ҳар куни бунақа пул тўшалган хоналарни кўриб юргандек, дарҳол сергак тортди ва гувоҳларга диққат билан қарашларини яна бир бор тайинлади. Ходимларининг бирига муфассал баённома тузишни топширди. Бошқа ходим хонанинг бўйи ва энини ўлчади, жиҳозларни бирма-бир суратга олди. Хусусан, хона саҳнига териб чиқилган пулларни турли масофадан суратга тушира бошлади.

Соҳибнинг ўзини тутишини диққат билан кузатаркан, Бошлиқ бирдан эслаган бўлиб:

— Ён қўшни чиқдими? — деб сўраб қолди. Худди шу пайт хонага ийманиб, Шотурсун кирди ва бошини беҳушов қимирлатди. Унинг авзойидан мамнунлик ва ғолибона қониқиш аломатлари кўриниб турарди. Соҳиб беихтиёр унга қаради. Шунда Шотурсун ўнғайсизланиб, ҳатто ўзини айбдордек санаб, кўзини олиб қочди. Бу ўзгариш Соҳибни таажжубга солди. "Нега?" Шунда миясига ялт этиб бир фикр келди. Шубҳани аниқламоқ ниятида Шотурсунга тикилиб қаради. Аммо икки қадрдон "жон қўшни"нинг кўзлари тўқнаш келмади. Шунда Соҳиб гап нимада эканлигини, нимага тинтув ўтказилаётганини тушунгандек бўлди-да, бирдан хахолаб кулиб юборди. Шу қадар қаҳқаҳ отиб кулдики, котиба ўзини ноқулай сезди. Бошлиқ ўйланиб қолди, хавотирланиб не хаёлларга бормади: "Устомонлик қилмоқдами?" Миршаблар ажабсиниб, ундан нигоҳларини узишмади. Маҳалла оқсоқоли бир-икки бор томоғини қаттиқ қириб, йўталиб қўйди. Фақат Шотурсунгина тошдек қотиб турар эди.

— Қўрқманглар, эс-ҳушим жойида, — деди Соҳиб ўзини кулгидан тўхтатишга тиришиб. — Ақлдан ҳам озганим йўқ! Лекин кимнингдир жинни бўлгани рост! Ўзингиз ўйлаб кўринг, — у Бошлиққа юзланди. — Наҳотки, шу пуллар ясама бўлса! Ана бу бурчакда пул дасталарининг банк номи, назоратчи муҳри, ҳисобчи имзоси ва саналар қайд қилиб қўйилган қоғоз белбоғлари ётибди, уларни ўқиб кўринг.

Соҳибнинг гап-сўзлари бирор шубҳага ўрин қолдирмайдиган даражада табиий ва маънодор эди. У ўзини босиб олган ҳолда хона кунжагидан бир сиқим қоғоз тасмасини олиб, хотиржамлик билан Бошлиққа узатди. Бошлиқ аввал Соҳибнинг кўзларига тикилиб қаради, сўнг синчиклаб қоғозларни ўқиб чиқди, икки донасини буклаб, кўкрак чўнтагига солиб қўйди. Гапи таъсир қилаётганини сезган Соҳиб жилмайганча ним истеҳзо билан давом этди:

— Ахир, пул ясаш осонми?!.. Қолаверса, қайси аҳмоқ беш сўмлик ёки ўн сўмлик пул ясар экан. Ўн сўмга битта қурут ҳам бермайди-ку! Бу хонани тўлдирган пуллар эллик минг сўмга ҳам етмайди. Менинг бир йиллик таътил пулим. Ишонмасангиз сим қоқиб кўринг, одамингизни юборинг.

Соҳиб бу далилларни айтган сайин Шотурсуннинг ранги оқариб, безовталанарди. Соҳибнинг куйиниб тушунтиришларига Бошлиқ диққат билан қулоқ тутди. Энгашиб бир сиқим қоғоз пулларни олди. Чиндан ҳам ҳаммаси беш сўмлик ва ўн сўмлик... Чироққа тутиб, зеҳн солди.

Хонани сурғичлаб, ясама пуллар бўйича бош мутахассисларни чақирмоқчи бўлган Бошлиқнинг фикри ўзгарди. Кўрганларидан руҳий ларзага келиб, тинимсиз пичирлаб калима келтираётган оқсоқолнинг юзига табассум инди. Нуқул "Тавба! Тавба" деб, ўзини четга олаётган котиба ҳам энди жонланиб, нуқул "Хайрият! Хайрият!" дерди. Фақат Шотурсун ҳамон безовта ва бўзрайган алфозда серрайиб турарди.

Бошлиқ аслида жуда мулойим, дилкаш одам экан. Телефонда айтилган чақувга ишониб адашгани, вазифаси тақозосига кўра ҳовлисига бостириб киргани ва асоссиз шубҳа-гумонлар учун Соҳибдан узр сўраши ҳамманинг дилини равшан қилди.

Хуш кайфиятни ҳовлида текширув ишларини бошқараётган капитан Қодиров бузди. У шаҳдам қадамлар билан Бошлиқ олдига келиб, унинг қулоғига нималарнидир хавотир оҳангда пичирлади. Капитан Қодиров ходимлари қўлидаги асбоблар доимий шовқинни қайд этиб, яқин атрофда электр қуввати билан ишлаётган қурилмалар борлигидан дарак берарди. Бошлиқ ўзгарди-қолди: яна ўша важоҳатли қиёфага кирди. У кетаётган котибага бироз сабр кутиб туришни илтимос қилди-да, гуруҳдан ажралиб, капитан билан ҳовли этагига йўл олди. Ошхонага кириб, сирли товушни илғаш учун нафас олмай қулоқ тутди. У ходимлар қўлидаги асбобларга зеҳн солиб қаради, нималарнидир суриштирди. Қўшни девор ёнига яқинроқ бориб, яна асбоблардаги ўзгаришларни кузатди. Капитан унга нималарнидир тушунтирди.

Ҳовли чеккасида қолган оқсоқол ва бошқа ходимлардан бироз четроқ турган Шотурсун қулоғини қанча динг қилмасин, бари бир, Бошлиқ билан Қодиров ўртасидаги суҳбатни илғаб ололмади, аммо улар гап орасида Шотурсуннинг молхонаси томон ишора қилаётганини кўрди-ю, хавотирга тушди. Соҳиб билан совуққина хайрхушлашиб, оқсоқол ва бошқаларга парво қилмай дарвоза сари қадам ташлади. Унинг орқасидан оқсоқол товуш қилди, лекин Шотурсун эшитмаганга олиб, йўлида давом этди ва шошилинч дарвозадан чиқиб кетди.

Бу орада Бошлиқ ходимлардан икки-уч одим узоқлашиб, уяли телефонда қисқа-қисқа гаплашди.

— Хўп бўлади! Тушундим! — деганча телефонни ўчириб, капитанни ўзи томон имлади ва қандайдир топшириқлар берди. Бир зумда миршаблар Бошлиқ атрофига тўпланишиб, унинг кўрсатмаларига қулоқ тутдилар. Ёлғизланиб қолган Соҳиб, оқсоқол ва котиба бу ҳаракатлардан ҳайратда эдилар. Ходимларидан ажралиб, Бошлиқ улар қошига келиб:

— Яна бир пас биз билан бирга бўласизлар. Қўшни ҳовлига ҳам кириб чиқиш зарурати туғилди, — деб оқсоқол ва котибага юзланди. Ва Шотурсуннинг ўз ҳовлисига шошилинч чиқиб кетганини эшитиб, капитанга ишора қилиб: — Қани, кетдик! — деди. Уч-тўрт қадам юргач, орқасига қайтиб, ҳайратланиб турган Соҳиб билан хайрлашди, ноўрин безовта қилганлиги учун кечирим ҳам сўради.

— Ҳечқиси йўқ. Баҳонада сиз билан танишиб олдик, — деди Соҳиб уни кузатар экан.

Хижолат чекаётган Бошлиқ Соҳиб билан ҳарбийчасига хайрлашди. Илдам қадамлар билан бу дарвозадан чиқиб, ён дарвозага капитан ва ходимларнинг орқасидан кириб борди, одати бўйича қўл соатига қаради: ўн тўртдан эллик уч дақиқа ўтибди.

Ёлғиз қолган Соҳиб болалари ва Шукрона келгунча миршабларнинг чиқиб кетганларидан хурсанд бўлди, йўқса, уларнинг қўрқиб кетишлари аниқ эди.

Орадан чорак соат ўтар-ўтмас ҳалиги ходимлардан бири эшикни жиринглатди. Тезлик билан кечган сўнгги воқеаларни ҳайрат билан кўз олдида хаёлан жонлантираётган Соҳиб фақат учинчи қўнғироқни эшитгандан кейингина дарвозага борди. Ходим уни Шотурсуннинг уйига таклиф этишаётганини айтди.

— Тинчликми? Нима гап? — сўради ходимдан.

У бироз иккиланиб туриб:

— Қўшнингиз молхонасининг ертўласидан атлас тўқийдиган дастгоҳлар чиқди. Яширин корхона очган экан-да. Шунга сизни ҳам гувоҳликка чақиришаяпти, — деди. Соҳиб гап нимада эканлигини дафъатан идрок эта олмади, аммо ноқонуний иш юзасидан гувоҳликка таклиф этишаётганини тушуниб турарди. Атлас тўқийдиган дастгоҳлар ҳақидаги ногаҳоний хабар эса кўчиб келган кезлари бошини қотирган ўша сирли "ғийқ-ғаққ" деган товушни эслатди. Қаттиқ чарчаганини ва ҳозир болалари мактабдан келиб қолишларини баҳона қилиб, қўшниникига чиқмади. У тўғри бориб, пул-гилам тўшалган хонага кирди, гиламнинг кўпгина нақшлари бузилиб кетган эди, пулларни қайтадан териб чиқиб, тузатган бўлди. Ҳадемай у санъатини хотини ва болаларига тортиқ қилади... Эртасига Шукрона: "Тўрт киши кечаю кундуз атлас тўқиш билан банд экан. Дастгоҳларни ва қанчадан-қанча атласу шоҳиларни мусодара қилишибди, Шотурсун ва унинг хуфия ишчиларини олиб кетишибди", — деган гап топиб келди.

Пушкиннинг ҳаёт шаъмини сўндирган машъум дуэлдан сўнг 166 йил ўтди. Дуэл қатнашчилари ҳақидаги

ПУШКИННИ ЭСЛАГАНДА...

ДУНЁ СИРЛАРИ

маълумотлар ҳали-ҳануз охиригача очилган эмас. Адабиётшунослар бу борада жуда қизиқарли маълумотларни эълон қилмоқдалар.

Пушкин ва Дантес — Гончаровлар катта оиласининг икки куёви. Натали ва Катрин опа-сингиллар эди. Ўз қариндошларининг қонини тўкиш — ўз шаънига доғ тушириш билан баробар. Лекин жанжалли машъум дуэл айнан Россияда, Петербургда содир бўлди.

Француз шаҳарларининг бирига кираверишда чоғроқ қабр тошига оддий қилиб ёзиб қўйилган: *"Барон Жорж Шарл де Геккерн-Дантес, 1812 йил 5 февралда туғилган; 1895 йил 2 ноябрда Сулцда вафот этган".* Бу қабрда қувноқ, ман-ман, уддабурон Жорж Дантес ётибди. Дунёқараши бўйича — бонапартист, дини бўйича — католик. Бир вақтлари поручик, кейинчалик шаҳар мэри ва Франция сенатори. Адабиётда эса у буюк шоирнинг қотили сифатида тилга олинади. Ҳарбий суд қарори билан лавозими ва дворянликдан маҳрум этилган, империядан жандарм кузатувида қувилган, деб эсланади.

Дантес ҳатто қуролдошлари ўртасида ҳам ўз қилмишини оқлай олмади. Бу ҳақда у 1837 йил 26 февралда полковник Бревернга, жумладан, шундай деб ёзди: *"...оддий халқ ўйлаб ўтирмай рақибимнинг уйига югурди, менинг қиёфамда улар фақатгина хорижлик қотилни кўрардилар..."*

Сулцда Дантес кўчаси бор, сал нарида эски катта уч қаватли минорали уй — Дантеслар қасри. Дарвоза тепасига шундай сўзлар битилган: *"1605 йил. Уйнинг эгаси Жорж Шарлнинг отаси Иосиф Дантес, ирландиялик, Францияда хизмат қилиб, Наполеондан баронлик унвонини олган".*

Биринчи марта Дантес фамилияси Сулцда 1720 йили фабрикант Жан-Анри Антес пайдо бўлганида тилга олинган...

Жорж Шарл Дантес — Сен-Сир ҳарбий ўқув юртининг курсанти. Ашаддий роялист. Роялистлар қўзғолони мағлубиятга учрагандан кейин таниш-билишларининг ёрдами билан ёш Дантес Россияга омад излаб келади. Рус ҳарбий хизматига кириш нияти жуда тез ва муваффақиятли амалга ошади. Дантес одамларга қандай ёқишни биларди: голландиялик элчи барон Геккерн Дантесни ўғил қилиб олади.

Пушкиннинг ҳам Дантесга муносабати ёмон эмасди. Натали ва Дантес 1834 йил кузида танишадилар. Улар тенгдош эдилар. Бу машъум учрашув "севги"га айланади. Дантес Наталига очиқчасига хушомад қила бошлайди. Бу қилиқ гап-сўзларга, шов-шувларга сабаб бўлди.

Наталига бефарқ бўлмаган Николай Биринчига ҳам бу хушомадлар ёқмасди. 1836 йилнинг 9 октябрида Жорж Дантес император ҳузуридаги отлиқларга бошлиқ қилиб тайинланади. Бу лавозимга у бекорга тайинланмади. Подшо Дантесни ўзининг кўзи олдида сақлаб туриш ниятида шундай қилганди.

1837 йилнинг 10 январида Петербургда Дантес билан Екатерина Гончарова никоҳдан ўтадилар. Пушкин тўйга келмайди; тўйдан кейин ҳам уларни табрикламайди. Лекин тўйдан сал илгарироқ Пушкин отасига шундай деб ёзганди: *"Бизникида тўй. Қайниопам Екатерина барон Геккернга турмушга чиқаяпти. Куёв жуда чиройли, қаллиғидан 4 ёшларча кичикроқ".*

Бир оиланинг икки куёви ўртасидаги "жимлик"ни Дантес бузди.

20 қадамлик масофадан ўтказилган қонли дуэл ҳеч кимни ўлимдан сақлаб қололмаслиги аниқ эди. Уларнинг иккиси ҳам ўлимга маҳкум эди.

Дантес биринчи бўлиб отиб, Пушкинни қорнидан яралади. Пушкин ҳам бор кучини йиғиб отади. Дантес эс-ҳушини йўқотиб йиқилади. Бу фожеа 1837 йилнинг 27 январида содир бўлади. Пушкин яна 43 соат яшайди.

1837 йил 29 январ куни 2^{30}да Пушкиннинг юраги уришдан тўхтайди...

Вақти келиб, буюк шоир ҳаётига нуқта қўйган дуэлни Дантес "ёшликдаги бир саргузашт", деб эслайди.

Айтишларича, қотиллиги учун кўпчилик Дантес билан тескари бўлиб қолган. Дантес авлодлари ҳам уни бу қилмиши учун кечира олмаганлар. Ҳатто Екатерина билан Жоржнинг қизи ўз отасини буюк шоирнинг қотили, деб атаган. У онасининг ўлимида ҳам отасини айблайди ва уни умрбод кечирмайди...

Дантес уйлангунича ва уйланганидан кейин бутунлай бошқа-бошқа одам эди. Ўттиз уч ёшида бева қолиб, тўртта фарзандни ўстириш учун у ўзида куч топади. Лекин рус хотини хотирасига содиқ қолишни истаб иккинчи бор уйланмайди.

Айтишларича, ҳаётининг сўнгги кунларида Екатерина Наталидан келган икки хатдан сира ажралмаган. У қўлида жигарлари (Натали ва Александра) совға қилган олтин билакузукни маҳкам ушлаганича жон берган. Бу билакузук қаердан, қайси пулга олинганини у билмасди. Бу сирни билиш учун бир мактубдан қуйидаги сатрларни келтириш кифоя: *"Ҳазрати Олийлари эрингиз ва Сизни хурсанд қилиш мақсадида опангизнинг тўйи муносабати билан Сизга ушбу пулни шахсан қўлингизга топширишимни менга юклади.*

Х.Бенкендорф — Н.Н.Пушкинага. 1937, 4 январ, Петербург".

... Дантес Пушкиндан кейин ярим асрдан кўпроқ яшайди. Бойлик ва шуҳратга кўмилиб, 83 ёшда, 1895 йилнинг 2 ноябрида ҳаётдан кўз юмади.

Умида ИСОҚОВА

Самар НУРОВ

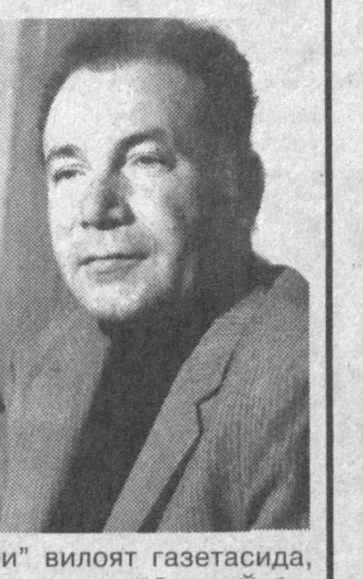

Бешафқат ўлим таниқли ёзувчи Самар Нуровни 69 ёшида орамиздан олиб кетди.

Самар Нуров 1934 йилда Қашқадарё вилояти Қарши туманида туғилди. 1956 йилда Тошкент давлат университетини (ҳозирги Ўзбекистон Миллий университети) тамомлагач, "Қашқадарё ҳақиқати" вилоят газетасида, Қашқадарё вилоят радиосида, "Совет Ўзбекистони" (ҳозирги "Ўзбекистон овози") газетасида, "Гулистон" журналида хизмат қилди. Кўп йиллар Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси Қашқадарё вилоят бўлимининг масъул котиби бўлиб ишлади.

Самар Нуров "Олисдаги юлдузлар", "Бодом гули", "Чақмоқ", "Раис" каби кўпгина қиссалар ва ҳикоялар муаллифидир. У Орол денгизи, ўзбек чорвадорлари ҳаётидаги муаммоларга доир бир қатор очерклар яратган тажрибали публицист ҳамдир.

Самар Нуровнинг "Дурдона", "Сени севаман, ҳаёт!", "Бир уй қувонч", "Олтин водий", "Беда ҳиди" каби ўнга яқин насрий китоблари чоп этилган. Бу китоблар ўзбек насри ривожида мустаҳкам ўрин тутувчи асарлар бўлиб қолди.

Адибнинг "Қарши хони" деб номланган тарихий мавзудаги янги асари нашрга тайёрланиб, унинг айрим боблари матбуот саҳифаларида эълон ҳам қилинганди.

Самар Нуровнинг адабиётимиз ва халқимизга сидқидилдан хизматлари муносиб тақдирланди. У "Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими" фахрий унвонига сазовор бўлди.

Таниқли ёзувчи Самар Нуровнинг номи қалбимизда ҳамиша сақланиб қолади.

Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси

АДАБИЁТДАН ТЕСТ САБОҚЛАРИ

1. Абдулла Қаҳҳорнинг "Минг бир жон" ҳикоясининг бош қаҳрамони қайси жавобда тўғри кўрсатилган?
А. Мирраҳимов.
В. Мастура Алиева.
С. Карима Маҳмудова.
Д. Шерзод Алимов.

2. "Ижодимга Маяковский кучли таъсир қилган. Мен Маяковскийни ўзимнинг устозим, деб биламан". Бу гаплар кимга тегишли?
А. Ойбек.
В. Чўлпон.
С. Фитрат.
Д. Ғ.Ғулом.

3. *Сени ётлар тугул ҳатто*
қилурман рашк ўзимдан ҳам,
Узоқроқ термулиб қолсам
бўлурман ғаш кўзимдан ҳам.
Мазкур байт кимнинг қаламига мансуб?
А. А.Орипов.
В. Ойбек.
С. Э.Воҳидов.
Д. Чўлпон.

4. *Яхши бирла юрса ҳар ким*
мақсуди ҳосил бўлур,
Юрса нодонлар ила бир кун
бориб қотил бўлур.
Бу байт кимнинг қаламига мансуб?
А. Фитрат.
В. Авлоний.
С. Чўлпон.
Д. Ҳ.Ҳ.Ниёзий.

5. "Заҳарли ҳаёт" асарида Марямхоним билан Маҳмудхон орасида хат ташувчи кампир ким эди?
А. Сора.
В. Зуҳро.
С. Зайнаб.
Д. Карима.

Тузувчи: Ҳалима ЖУМАНИЁЗОВА

Газетанинг ўтган сонидаги тестларнинг жавоблари:
1. Е. 2. А. 3. С. 4. Д. 5. А ва С жавоблар тўғри.

Душанба 16.06

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.45 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
9.30 «Бир кулишайлик».
9.45 «Умр мазмуни».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
10.05 «Қора қисқичбақа чангалида». Бадиий фильм.
11.30 Ўзбекистон телерадиокомпанияси камер оркестрининг концерти.
11.55, 12.25, 13.55 ТВ анонс.
12.05 «Кўрсатувдан - кўрсатувгача».
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
12.30 1. «Санъат ғунчалари».
2. «Олтин тож». Телевизион ўйин.
13.30 «Санъатга бахшида умр». М. Турғунбоева.
14.10 **Кундузги сеанс**: «Уйга йўл». Бадиий фильм.
15.30 «Яхшилик». Телешоу.
16.20 «Камила». Телесериал.
16.50 ТВ клип.
17.00 «Сиҳат-саломатлик».
17.20 «Саргузаштлар ороли». Телешоу.
17.55 ТВ маркет.
18.10 «Қалб гавҳари».
18.30 «Томчи сувда ҳаёт жилваси». Ҳужжатли фильм.
18.50 Эстрада тароналари.
19.05 «Мулкдор».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 Биржа ва банк хабарлари.
20.30 «Ахборот».
21.05 **2003 йил - Обод маҳалла йили.** «Кўпчилик қаторида».
21.25 ТВ клип.
21.35 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: **«Қиш сонатаси».** Телесериал.
22.45 ТВ клип.
22.55 «Баркамол авлод» спорт ўйинлари якунларига доир.
23.15 «Япония турмуш тарзи». Ҳужжатли телесериал премьераси.
23.35 «Ахборот-дайжест».
23.55-24.00 Ватан тимсоллари.

«Ёшлар» телеканали

16.55 Кўрсатувлар дастури.
17.00 «Давр» ҳафта ичида.
17.30 ТВ - анонс.
17.35 «Ҳақиқат чегараси». Сериал.
18.00 «Янги авлод» почтаси.
18.15 «Мультомоша».
18.30 Ёшлар овози.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 ТВ - анонс.
19.40 Илдиз ва япроқ.
20.00 Мусиқий лаҳзалар.
20.10 Сув – ҳаёт манбаи.
20.15 «Меҳр кўзда». Мактубларга шарҳ.
20.35, 21.20, 22.35 Эълонлар.
20.40 «Гвадалупе». Телесериал.
21.25 Қишлоқдаги тенгдошим.
21.45 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс ва тунги тароналар.
22.45 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: Интерфутбол.
0.25-0.30 Хайрли тун.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 ТТVда сериал. «Муҳаббат риштаси».
18.10 «Спорт ва болалар».
18.30, 20.00, 21.05, 21.40 «Пойтахт». Ахборот дастури.
18.50 Халқ саломатлиги йўлида».
19.15 « «ТТVда сериал. «Мафтункор аёл».
20.25 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
21.25 «Avto-news».
22.05 Кинонигоҳ. «Бу бепоён олам».
23.50.23.55 Хайрли тун, шаҳрим.

«Халқаро» телеканал

ЎзТВ – IV.
16.30 Кўрсатувлар тартиби.
16.35 «Вести».
16.50 «Ҳисор қўриқхонаси». Телефильм.
17.10 «Евроньюс» янгиликлари.
Биринчи канал.
17.30 «Ҳазил кетидан ҳазил». Ҳажвий кўрсатув.
18.00 «Мени кутгил».
19.00 «Ким миллионер бўлишни истайди?» Телеўйин.
20.00 «Время».
20.35 «Бешинчи бурчак». Сериал.
ЎзТВ – IV.
21.40 «Бизнес ревю».
21.45 «Ўз ўзига режиссёр».
22.30 «Соломея». Сериал.
23.25 «Ахборот» (рус тилида)
23.55 «Тунингиз осуда бўлсин!»

Сешанба 17.06

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.
9.00 «Ўзбектелефильм» намойиши: «Жавоҳирлар дунёси», «Тошлар тилга кирганда».
9.20 «Мусиқа бўстони». Телеальманах.
9.40 «Қишлоқ ҳақида ўйлар».
10.00, 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
10.05 «Эмма». Бадиий фильм.
11.50 ТВ клип.
12.05 «Кўпчилик қаторида».
12.25 «Мулкдор».
12.45 , 14.40, 15.55 ТВ анонс.
12.50 **«Қиш сонатаси»**. Телесериал.
14.10 «Муносабат».
14.45 **Кундузги сеанс:** «Сеҳрли саргузашт». Бадиий фильм.
16.00 «Портретга чизгилар».
16.20 ТВ клип.
16.30 «Покахонтас». Мультсериал.
16.55 «Ватанимга хизмат қиламан».
18.10 «Баркамол авлод орзуси».
18.30 «Олтин бешик».
18:50 «Қалқон».
19.05 «Тафсилот».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Эл саломатлиги йўлида».
21.25 ТВ клип.
21.35 «Ўзбекистон» каналида илк маротаба: **«Қиш сонатаси»**. Телесериал (Якунловчи)
22.45 **«Қиш сонатаси**: Премьерадан сўнг. »«Спорт» дастури»
23.00 1. «Баркамол авлод» спорт ўйинлари якунларига доир. 2. Самбо бўйича Ўзбекистон чемпионати.
23.45 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион-дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 Тонгги сериал: «Виждон» 9-қисм.
10.00 ТВ-анонс.
10.05 «Янги авлод» студияси: Катта танаффус, «Меҳригиё» ансамбли, Мультфильм.
11.05 Бизнес - академия.
11.20 «Гвадалупе». Телесериал.
12.00 Ёшлар овози.
12.20 Кўҳна оҳанглар.
12.30 Сув – ҳаёт манбаи.
12.35 Илдиз ва япроқ.
12.55 ТВ - анонс.
13.00 Давр.
13.10 Ёзги таътил экрани: «Самовий саргузаштлар» 5 - қисм.
13.35 Мозийдан келажакка.
13.55 Интерфутбол.
15.35 «Ҳақиқат чегараси». Сериал.
16.00 Қишлоқдаги тенгдошим.
16.20 «Олти жаҳонгашта». Бадиий фильм.
17.25 Кўрсатувлар дастури.
17.30 «Янги авлод» студияси: Дунё ва болалар.
17.50 ТВ – анонс.
17.55 Солиқ ҳақида сабоқлар.
18.10 Қуёшли юрт одамлари.
18.25 Автопатрул.
18.45 ТВ - анонс.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр»- интервью.
19.50 ТВ - анонс.
19.55 «Ёшлар» телеканалида премьера: «Антиқа томоша». Ҳужжатли фильм 1-қисм.
20.20 Марди майдон.
20.45 «Гвадалупе». Телесериал.
21.30 Ёшлар овози.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс ва тунги тароналар.
22.45 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: 1.Нокаут, 2.Теннис.

«Тошкент» телеканали

17.10 Кўрсатувлар тартиби.
17.20 ТТVда сериал. «Муҳаббат риштаси».
18.10 «Ҳимоя».
18.30, 20.00, 21.05, 21.55 «Пойтахт». Ахборот дастури.
18.50 «Ҳамшаҳарлар».
19.15 «ТТVда сериал. «Мафтункор аёл».
20.25 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
21.25 «Туризм ҳақида».
22.20 Кинонигоҳ. «Шарпа овловчилар». 1-қисм.
23.50-23.55 Хайрли тун, шаҳрим.

«Халқаро» телеканал

Биринчи канал.
16.30 Кўрсатувлар тартиби.
16.35 «Вести».
16.50 «Мультсеанс».
17.10 «Евроньюс» янгиликлари.
17.30 CFI тақдим этади: «Денгиз афсоналари».
Биринчи канал.
18.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
19.00 А. Малининнинг концерт дастури.
20.00 «Время».
20.40 «Бешинчи бурчак». Сериал.
ЎзТВ - IV.
21.45 «Бизнес ревю».
21.50 «Хроника».
22.00 «Дунё мамлакатлари».
22.20 «София Лорен». Машҳурлар туркумидан.
22.50 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
23.00 «Соломея». Сериал.
00.00 **«Ахборот» (рус тилида)**

Чоршанба 18.06

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.
9.00 «Шарқ тароналари».
9.20 «Рангин дунё».
9.40 «Меҳрибон тулки». Мультфильм.
10.00, 12.00, 14.00,18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
10.05 «Тафсилот».
10.25 «Малласоч хоним». Бадиий фильм.
11.40 «Мусиқамиз хазинасидан». 1-қисм.
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
12.05 «Хатолар ороли». Мультфильм.
12.30 «Баркамол авлод орзуси».
12.50 «Қиш сонатаси». Телесериал.
14.10 «Эл саломатлиги йўлида».
14.30 **Кундузги сеанс**: «Омад ҳамиша келавермайди». Бадиий фильм.
15.40 «Ягона оилада».
16.10 «Алпомиш» изидан». Видеофильм. 4-қисм.
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
16.30 1. «Югурамиз-чопамиз».
2. «Ёш юлдузлар».
17.30 Футбол бўйича Ўзбекистон чемпионати. «Пахтакор»-«Сурхон». «Пахтакор». Марказий стадионидан олиб кўрсатилади. Танаффус пайтида -. **ЯНГИЛИКЛАР.**
19.15 Бир жуфт қўшиқ.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 Оқшом эртаклари.
20.15 «Юзма-юз».
20.30 «Ахборот».
21.05 «Журналист таҳлили».
21.25 ТВ клип.
21.35 **«Ўзбекистон» каналида илк маротаба**: «Камила». Телесериал.
22.05 «Тарих кўзгуси».
22.20 Самбо бўйича Ўзбекистон чемпионати.
22.45 «Агар Сиз». Ток-шоу.
23.20 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион-дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 «Давр» - интервью.
9.30 Тонгги сериал: «Виждон» 10-қисм.
10.15 ТВ-анонс.
10.20 Тараққиёт уфқлари.
10.40 «Янги авлод» студияси: Дунё ва болалар.
11.00 Қуёшли юрт одамлари.
11.15 «Гвадалупе». Телесериал.
11.55 Олов билан юзма-юз.
12.10 Ёшлар овози.
12.30 «Ақлдан оздирадиган ўйинлар». Сериал.
12.55 ТВ-анонс.
13.00 Давр.
13.10 Ёзги таътил экрани: «Самовий саргузаштлар» 6 - қисм.
13.35 «Меҳр кўзда». Мактубларга шарҳ.
13.55 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: 1 Нокаут, 2 Теннис.
15.00 Ғазал соғинчи.
15.20 «Ҳақиқат чегараси». Сериал.
15.45 Автопатрул.
16.05 «Тўртинчи доирадаги бир кеча»Бадиий фильм.
17.15 Кўрсатувлар дастури.
17.20 «Янги авлод» студияси: Оқ кабутар.
17.40 Болажон.
17.55 ТВ – анонс.
18.00 Кафолат.
18.20 Ёшлар овози.
18.40 Каталог.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 Лабиринт.
20.00 Спорт- лото.
20.10 Мусиқий лаҳзалар.
20.20 Чемпион сирлари.
20.40 ТВ – Бинго анонси.
20.45, 21.30, 22.35 Эълонлар.
20.50 «Гвадалупе». Телесериал.
21.35 «Бунёдкор» ёшлар телеклуби.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс ва тунги тароналар.
22.45 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: Интерфутбол.

«Тошкент» телеканали

17.20 ТТVда сериал.«Муҳаббат риштаси».
18.10 Болажонлар экрани.
18.30, 20.00, 21.05, 22.35 «Пойтахт». Ахборот дастури.
18.50 «Мусиқий меҳмонхона».
19.15 ТТVда сериал. «Мафтункор аёл».
20.25 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
21.25 «Янги иқтисод». Бевосита мулоқот.
22.15 «Аёл-она, мураббий, раҳбар» телеклуби.
23.00 Кинонигоҳ. «Шарпа овловчилар». 2-қисм.

«Халқаро» телеканал

Биринчи канал.
6.30-8.00
16.35 «Вести».
16.50 «Ҳинд оҳанглари».
17.10 «Евроньюс» янгиликлари.
Биринчи канал.
17.30 «Биз анойи эмасмиз». Ҳажвий дастур.
18.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
19.00 «Заиф бўғин».
20.00 «Время».
20.40 «Бешинчи бурчак». Сериал.
ЎзТВ – IV.
21.45 «Бизнес-ревю».
21.50 «Спорт технологияси».
22.10 «Олам бўйлаб».
22.55 «Соломея». Сериал.
23.50 «Ахборот» (рус тилида)

Пайшанба 19.06

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом,Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
9.00 1. «Югурамиз-чопамиз».
2. «Ёш юлдузлар».
10.00 , 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
10.05 «Олтин маъбуда». Бадиий фильм.
11.20 «Ҳунарманд».
11.40 «Мусиқамиз хазинасидан». 2-қисм.
12.05 «Дуоибад». Бердақ номидаги қорақалпоқ театрининг спектакли. 1-қисм.
13.05 «Иқтидор». Интеллектуал телеўйин.
13.40 «Журналист таҳлили».
14.10 **Кундузги сеанс**: «Шаҳарликлар». Бадиий фильм.
15.30 «Оламни асранг!»
15.50 «Камила». Телесериал.
16.20 «Алпомиш» изидан». Видеофильм. 5-қисм.
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
16.40 1. «Сеҳрли ҳарфлар оролчаси».
2. «Таътилдаги болалар».
17.40 «Харита». Халқаро шарҳ.
18.10 «Ўзбекистон - Ватаним маним!»
18.30 «Ўзингни, ўз уйингни ўзинг асра!»
18.45 «Маҳалламиз стадиони». Спорт дастури.
19.05 «Соғлом она - соғлом бола».
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 «Оқшом эртаклари».
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инлиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 Телемулоқот.
21.45 **«Ўзбекистон» каналида илк маротаба**: «Камила». Телесериал.
22.15 ТВ клип.
22.25 «Тарих кўзгуси».
22.40 «Оталар сўзи - ақлнинг кўзи».
23.40 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион-дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 Тонгги сериал: «Виждон» 11-қисм.
10.00 ТВ - анонс.
10.05 Болажон.
10.20 «Янги авлод» студияси: Оқ кабутар.
10.40 Тафаккур ёлқинлари.
10.55 Ёшлар овози.
11.15 «Гвадалупе». Телесериал.
11.55 Кўҳна оҳанглар.
12.05 Спорт - қитъаси (рус тилида)
12.35 Чемпион сирлари (рус тилида)
12.55 ТВ - анонс.
13.00 Давр.
13.10 Ёзги таътил экрани: «Самовий саргузаштлар» 7-қисм.
13.35 Интерфутбол.
15.15 Мезон.
15.35 «Ҳақиқат чегараси». Сериал.
16.00 ТВ - анонс.
16.05 «Учинчи сайёра» маърифий дастури.
16.55 Кўрсатувлар дастури.
17.00 «Янги авлод» студияси: Ҳамма нарсани билишни истайман, Мультфильм.
17.40 Бахтли болалик қўшиқлари.
17.50 Озод юрт фарзандлари.
18.05 ТВ - анонс.
18.10 Ракурс.
18.30 Табобат оламида.
18.50 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр» – интервью.
19.50 ТВ-анонс.
19.55 «Антиқа томоша». Ҳужжатли фильм 2-қисм.
20.20 Мусиқий лаҳзалар.
20.30 Ўзимизники.
20.40, 21.25, 22.35 Эълонлар.
20.45 «Гвадалупе». Телесериал.
21.30 Ёшлар овози.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс ва тунги тароналар.
22.45 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: Интерфутбол..

«Тошкент» телеканали

17.20 ТТVда сериал. «Муҳаббат риштаси».
18.10 «Навниҳол».
18.30, 20.00, 21.05, 21.55 «Пойтахт». Ахборот дастури.
18.50 «Бурч ва маъсулият».
19.05 «Ўзбектелефильм» студияси намойиш этади: «Сарчашма».
19.15 «ТТVда сериал. «Мафтункор аёл» (якунловчи)
20.25 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
21.25 «Умр йўлдоши».
22.20 Кинонигоҳ. «Ўз ҳисобидан таътил».

«Халқаро» телеканал

16.35 «Вести».
16.50 «Мультсеанс».
17.10 «Евроньюс» янгиликлари.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
17.30 «Владимир Этуш». Ҳужжатли фильм.
18.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
19.00 «Хулио Иглесиас». Ҳужжатли фильм.
19.45 «Жаҳон рақслари».
20.00 **«Время».**
20.40 «Бешинчи бурчак». Сериал.
ЎзТВ – IV.
21.45 «Бизнес ревю».
21.50 «Юқори технологиялар олами».
22.00 «Арт-каталог».
22.20 **«Соккер клуб».**
22.40 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)
22.50 «Соломея». Сериал.
23.45 «Ахборот» (рус тилида)

Жума 20.06

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
9.00 1. «Сеҳрли ҳарфлар оролчаси».
2. «Таътилдаги болалар».
10.00 , 12.00, 14.00, 18.00 ЯНГИЛИКЛАР.
10.05 «Телевизорни ўчиришни унутманг». Бадиий фильм.
11.20 «Ўзингни, ўз уйингни ўзинг асра!»
11.35 «Нафосат гулшани».
11.55 ТВ анонс.
12.05 «Дуоибад». Бердақ номидаги қорақалпоқ театрининг спектакли.
2-қисм.
13.00 ТВ клип.
13.10 Маҳалламиз стадиони». Спорт дастури.
13.30 «Олам». Телеальманах.
14.10 Телемулоқот.
14.50 «Озод юрт одамлари».
15.10 «Камила». Телесериал.
15.40 «Шахс ва жамият».
16.00 «Алпомиш изидан». Видеофильм. 6-қисм.
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
16.20 1. «Қизиқарли учрашувлар». 2. «Ўйла, Изла, Топ!» Телемусобақа. 3. «Покахонтас». Мультсериал.
17.45 «Нурли манзиллар».
18.10 «Тиббиёт одимлари».
18.25 Репортаж.
18.30 Мумтоз наволар.
18.45 «Тафсилот».
19.05 «Ҳидоят сари».
19.25, 19.55, 20.25, 21.00 ЭЪЛОНЛАР.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 «Оқшом эртаклари».
20.15 Бир жуфт қўшиқ.
20.30 «Ахборот».
21.05 «Муносабат».
21.35 ТВ клип.
21.45 **«Ўзбекистон» каналида илк маротаба**: «Камила». Телесериал.
22.15 «Олтин бешик».
22.35 «Қизлар даврасиi»».
00.05 «Ахборот-дайжест».

«Ёшлар» телеканали

6.55 Кўрсатувлар дастури.
7.00 «Мунаввар тонг». Информацион-дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 «Давр»-интервью.
9.30 Тонгги сериал: «Виждон» 12-қисм.
10.15 ТВ - анонс.
10.20 «Янги авлод» студияси: Ҳамма нарсани билишни истайман, Мультфильм.
11.00 Ракурс.
11.20 Тонгги тароналар.
11.30 «Гвадалупе». Телесериал.
12.10 Ёшлар овози.
12.30 «Ақлдан оздирадиган ўйинлар». Сериал.
12.55 ТВ-анонс.
13.00 Давр.
13.10 Ёзги таътил экрани: »Самовий саргузаштлар» 8-қисм.
13.35 Интерфутбол.
15.15 Кўҳна оҳанглар.
15.25 «Ҳақиқат чегараси». Сериал.
15.50 Жар ёқасида.
16.05 ТВ - анонс.
16.10 Кўрсатувлар дастури.
16.15 Ўйна, болажон, ўйна.
16.30 «Янги авлод» студияси: У ким?, Бу нима?, Мультфильм.
17.10 ТВ - анонс.
17.15 Қишлоқдаги тенгдошим.
17.35 Аскар мактублари.
17.55 Ёшлар ва ҳуқуқ.
18.15 ТВ-Бинго миллионер. Телелотерея.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр» нигоҳи.
19.55 Мусиқий лаҳзалар.
20.00 Азизим.
20.40 21.25, 22.35 Эълонлар.
20.45 «Гвадалупе». Телесериал.
21.30 Болалар спорти: аҳвол қандай?.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ – анонс ва тунги тароналар.
22.55 «Ёшлар» телеканалида спорт дастури: 1.Ринг қироллари, 2.Футбол плюс.

«Тошкент» телеканали

17.20 ТТVда сериал. «Муҳаббат риштаси».
18.10 «Билим» телеклуби.
18.30, 20.00, 21.05, 22.00 «Пойтахт». Ахборот дастури.
18.50 «Ўзбегим навоси».
19.5. «Кичкинтой». Бадиий фильм.
20.25 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
21.25 «Саломатлик маскани».
21.45 «Умр ғанимат».
22.25 Кинонигоҳ. «Катта»

«Халқаро» телеканал

16.35 «Вести».
16.50 «Табиат билан юзма-юз». Телефильм.
17.10 «Евроньюс» янгиликлари.
Биринчи канал.
17.30 Ҳужжатли фильм.
18.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
19.00 «Ким миллионер бўлишни истайди». Телеўйин.
20.00 «Время».
20.40. «Бешинчи бурчак». Сериал.
ЎзТВ – IV.
21.45 «Бизнес ревю».
21.50 «Дурдаршан».
22.15 «Хит-парад».
22.35 «Тунги учрашув».
22.50 «Яшаш воситаси».
23.05 «Услуб».
23.15 «Тунги навбатчилик».
23.30 «Соломея».
00.20 **«Ахборот» (рус тилида)**

Шанба 21.06

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон!»
8.00-8.35 «Ахборот».
8.40 Газеталар шарҳи.
Ёзги таътил кунларида:
«Болалар сайёраси»:
9.00 1. «Қизиқарли учрашувлар».
2. «Ўйла, Изла, Топ!» Телемусобақа.
10.00 «Ҳидоят сари».
10.20 «Олтин бешик».
10.40, 15.55 ТВ анонс.
10.45 «Бу турфа олам».
11.35 «Маърифат». Телеальманах.
11.55 «Ноттинг Хилл». Бадиий фильм.
13.45 «Санъатга бахшида умр».
14.10 «Адабий жараён».
14.30 «Чорраҳа».
14.50 ТВ клип.
15.00 «Бенжемин Франклин: олим ва ихтирочи». Мультфильм премьераси.
15.25 «Ягона оилада».
16.00 «Уйда ёлғиз -3». Бадиий фильм.
17.40 «Рангин дунё».
18.00 «Куйла, ёшлигим».
18.25 «Қишлоқ ҳақида ўйлар».
18.45 «Интеллектуал ринг». Телеўйин.
19.30 «Ахборот» (рус тилида)
20.00 «Оқшом эртаклари».
20.15 FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инлиз тилида)
20.30 «Ахборот».
21.05 «Гап чиқди». Телешоу.
21.55 «Қўшиғимиз Сизга армуғон».
22.15 «Балли, раислар!» Телемусобақа.
23.05 «Ахборот-дайжест».
«Тунги ёғду»:
23.25 «Аёл тароватиi». Бадиий фильм. 1-қисм.

«Ёшлар» телеканали

7.00 «Мунаввар тонг». Информацион-дам олиш дастури.
9.00 Давр.
9.15 «Давр» нигоҳи.
9.35 ТВ - анонс.
9.40 «Янги авлод» студияси: У ким?, Бу нима?, Мультфильм.
10.20 Суҳроб Кенжаев куйлайди.
10.30 Табобат оламида.
10.50 «Ҳўжамқул ва унинг шогирдлари» («Ўзбектелефильм»)
11.10 Ўзбек мумтоз шеъриятидан.
11.15 «Гвадалупе». Телесериал.
11.55 Кутилмаган меҳмон.
12.15 Ринг қироллари.
13.05 ТВ - анонс.
13.10 Ўзбекистон давлат консерваторияси талабалари ижро этади.
13.25 Бола тилидан.
13.55 «Мульттомоша».
14.10 «Экспедиция». Кўп қисмли ҳужжатли сериал.
15.00 Қишлоқдаги тенгдошим.
15.20 «Буни ишқ дейдилар». Бадиий фильм 2-қисм.
16.05 Ёшлар ва ҳуқуқ.
16.25 «Учинчи сайёра» маърифий дастури.
17.15 Кўрсатувлар дастури.
17.20 «Янги авлод» студияси: Бўш ўтирма, Кичкинтой театри.
18.15 Саломатлик сирлари.
18.35 Каталог.
18.45 Олтин мерос.
18.55, 21.55 Иқлим.
19.00 Давр.
19.35 «Давр»-репортаж.
19.45 ТВ - анонс.
19.50 Оқшом наволари.
20.05 Ҳандалак плюс.
20.15 «Буни ишқ дейдилар». Бадиий фильм 3-қисм.
21.05 Сув – ҳаёт манбаи.
21.10 Оҳанрабо.
21.50 Олтин мерос.
22.00 Давр.
22.40 ТВ-анонс ва тунги тароналар.
22.55 Кинотақдим.
23.15 «Ёшлар» телеканалида премьера: «Занжир». Бадиий фильм 1-қисм.

«Тошкент» телеканали

17.20 «Мультчархпалак».
17.40 «Жаҳон географияси».
18.10 «Афиша».
18.30 «Эҳтиром ила...»
18.45 «Ўзбектелефильм» студияси намойиш этади: «Ўзбекистон табиати».
19.05 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.45 «Мисли гавҳар».
20.00 «TV мадад».
20.10 «Нима учун?»
20.40 «Хусусийлаштириш: қадамбақадам».
21.00 2003 йил Обод маҳалла йили: «Саодат калити».
21.50 Кинонигоҳ. «БУМ-1».

«Халқаро» телеканал

8.55 «Алиса мўъжизалар мамлакатида». Фильм-балет.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
9.55 Е. Петросяннинг Кулгу панорамаси.
10.35 «Дисней-клуб».
ЎзТВ – IV.
11.00 Болалар соати: «Пеппи-узун пайпоқ». Бадиий фильм, 1-қисм.
12.10 «Ишбилармон кишилар».
12.30 «Экран зийнати ва қиймати».
13.00 «Табиатшунос билан саёҳат».
ЎзТВ – IV.
13.30-14.30 Дўстлик видеоканали: «Ўзбекистон очиқ қалб билан», «Умид», «Немис шарҳи».
ЎзТВ – IV.
16.35 Кўрсатувлар тартиби.
16.40 «Бинафша».
17.00 «Билишни истайман».
БИРИНЧИ КАНАЛ.
17.20 «XXV Москва Халқаро кинофестивалнинг очилиши».
18.00 «Ишонч ва муҳаббат замини». Сериал.
18.50 «Мўъжизалар майдони».
20.00 «Время».
20.30 «А. Абдуловнинг ижодий кечаси».
ЎзТВ-IV.
22.5. «Кўнгил-кўнгилга пайванд».
22.40 «Ахборот».
23.10 «Каролина Лемб хоним». Бадиий фильм.

Якшанба 22.06

«Ўзбекистон» телеканали

6.00 «Ассалом, Ўзбекистон».
8.00-8.35 «Ахборот».
8.35 «Камалак». Болалар учун кинодастур.
9.20 «Қўҳна замин оҳанглари».
9.40 «Карлсоннинг қайтиши». Мультфильм.
10.00 «Ватанимга хизмат қиламан».
11.00 «Она меҳри».
11.20 «Бу турфа олам».
12.10 ТВ анонс.
12.15 «Интеллектуал ринг». Телеўйин.
12.55 **ТВ 1 кинотеатри:** «Жаннат». Бадиий фильм. 1-қисм.
14.10 «Истеъдод».
14.30 «Жаннат». Бадиий фильм. 2-қисм.
15.50 «Гап чиқди». Телешоу.
16.40 «Довонлар оша».
17.00 «Покахонтас». Мультсериал.
17.25 «Саломатлик маскани».
Ёзги таътил кунларида.
«Болалар сайёраси»:
17.45 1. «Улғайиш поғоналари».
2. «Олтин тож». Телевизион ўйин.
18.45 «Бир кулишайлик».
19.05 «Қалб гавҳари».
19.25, 20.00. 20.25, 21.10 ЭЪЛОНЛАР.
19.30 «Таҳлилнома» (рус тилида)
20.05 «Кўрсатувдан - кўрсатувгача».
20.30 «Таҳлилнома».
21.15 «Концертдан сўнг». Озода Нурсаидова.
21.45 «Яхшилик». Телешоу.
«Якшанба кинозали»:
22.25 «КиноТеатр».
22.45 «Аёл тароватиi». Бадиий фильм. 2-қисм.

«Ёшлар» телеканали

7.00 «Мунаввар тонг». Информацион - дам олиш дастури.
9.00 «Янги авлод» студияси: Бўш ўтирма, Кичкинтой театри.
9.50 «Давр» - репортаж.
10.00 Оҳанрабо.
10.40 ТВ - анонс.
10.45 «Антиқа томоша». Ҳужжатли фильм 1-қисм.
11.10 «Қилни қирқ ёриб...» Интеллектуал ўйин.
12.00 «Ёшлар» телеканалида ҳарбий-ватанпарварлик дастури: 1.Марди майдон, 2Аскар мактублари.
12.40 «ФИФА» (футбол ичида, футбол атрофида)
13.20 «Антиқа томоша». Ҳужжатли фильм 2-қисм.
13.45 «Ниҳол» мукофоти соҳиблари.
14.00 «Экспедиция». Кўп қисмли ҳужжатли сериал.
14.50 Азизим.
15.30 «Буни ишқ дейдилар». Бадиий фильм 3-қисм.
16.15 ТВ - анонс.
16.20 Лабиринт.
16.45 Кўрсатувлар дастури.
16.50 «Янги авлод» студияси: Катта танаффус, Келинг, танишайлик.
17.40 «Мульттомоша».
17.55 ТВ - анонс.
18.00 Спорт ҳафтаномаси.
18.15 Ҳандалак.
18.45 Олтин мерос.
18.55, 21.50 Иқлим.
19.00 «Давр»-news.
19.20 ТВ – анонс.
19.25 Ниқоб.
19.30 Ғайрат Усмонов куйлайди.
19.50, 20.40, 22.30 Эълонлар.
19.55 «Буни ишқ дейдилар». Бадиий фильм 4-қисм.
20.45 «Заковат» интеллектуал ўйини.
21.45 Олтин мерос.
22.00 «Давр» ҳафта ичида.
22.35 ТВ-анонс ва тунги тароналар.
22.50 «Занжир». Бадиий фильм 2-қисм.

«Тошкент» телеканали

17.20 «Эртакларнинг сеҳрли олами».
19.00 «Табриклаймиз-қутлаймиз».
19.40 «TV мадад».
19.50 «Жаҳон географияси».
20.20 «ТВ плюс».
20.50 «Нима учун?» гуруҳи тақдим этади: «Шунақа гаплар». Ҳажвий кўрсатув.
21.05 Кинонигоҳ. «БУМ-2».

«Халқаро» телеканал

9.05 Кўрсатувлар тартиби.
БИРИНЧИ КАНАЛ.
9.10 Д. Криловнинг «Йўлда ёзилмаган қайдлари».
9.30 «Ҳамма уйдалигида».
ЎзТВ – IV.
10.05 «Фан-тайм».
10.15 **FCN «Ўзбекистон янгиликлари» (инглиз тилида)**
10.25 «Қувноқ инглиз тили».
10.35 «Кайфият». Информацион дам олиш дастури.
12.05 «Лаззат сеҳри».
12.35 «Дисней клуб».
13.00 «Парле ву франсе?»
13.25 «Ошхонада инглизча гаплашамиз».
13.35 «Т. Полонская билан бирга».
14.00 «Хусусийлаштириш: қадам-бақадам».
14.20-15.40 «Дидар», «Ватан сурури», «Айдинлар», «Корейс тилини ўрганамиз».
ЎзТВ – IV.
17.00 Кўрсатувлар тартиби.
17.05 «Одри Хёпберн». Машҳурлар туркумидан.
17.50 «Истиқомат ҳуқуқи». Бадиий фильм.
19.30. «Соғинч».
19.50 «Дунёга назар».
20.05 «Ҳикоя».
20.25 «Кинопрофи».
20.45 «Калейдоскоп». Бадиий фильм.
22.00 «Тенгдошлар».
22.30 «Спорт-менинг ҳаётим».
22.50 Бокс. Виталий Кличко - Росс Пьюрити.
23.50 «Таҳлилнома» (рус тилида)

ПОЙТАХТ ТЕАТРЛАРИДА

МИЛЛИЙ АКАДЕМИК ТЕАТР
(“Хадра” майдони. Тел:144-17-51)

13 июн — **"Кундузсиз кечалар"**, 14 июн — **"Чимилдиқ"**, 15 июн — **"Қаллиқ ўйин"**, 17-18 июн — **"Гамлет"**, 19 июн — **"Концерт"**, 20 июн — **"Усмон Носир"**.

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТР
(Отатурк кўчаси, 28. Тел: 133-90-21)

13 июн 12.00,18.00 — **"Севиля сартароши"**, **"Алеко"**, 14 июн — **"Лючия Ди Ламмермур"**, 15 июн— **"Раймонда"**, 17 июн — **"Паяцы"**, 18 июн — **"Лебединое озеро"**, 19 июн — **"Вечер Романса"**, 20 июн — **"Уйқудаги гўзал"**.

МУҚИМИЙ НОМИДАГИ ТЕАТР
(“Бешёғоч” майдони. Тел: 45-16-33)

13 июн — **"Бобуршоҳ"**, 14 июн — **"Суперқайнона"**, 15 июн — **"Суперқайнона-2"**, 16 июн — **"Девона"**, 18 июн — **"Диёнатга хиёнат"**, 19 июн — **"Осмоннинг бағри кенг"**, 20 июн — **"Сойибхўжа операцияси"**.

ЁШЛАР ТЕАТРИ
(Навоий кўчаси, 55.Тел: 144-10-89)

15 июн — **"Нодон сичқонча ҳақида эртак"**.

ЎЗБЕКИСТОН АКАДЕМИК РУС ДРАМА ТЕАТРИ
(Отатурк кўчаси,24. Тел: 133-90-81)

13 июн — **“Мексикача комедия”**, 14 июн — **“Севги машқи”**, 15,19 июн — **“Татарин маленький”**, 20 июн — **“Силвия — ит тарихи”**.

ЁШ ТОМОШАБИНЛАР ТЕАТРИ
(Эски Жўва майдони. Тел: 40-50-54)

13-14 июн — **“Сеҳрланган Шаҳзода”**, 16-17 июн — **“Осмондан танга ёққан кун”**, 18-19 июн — **“Зумраша”**, 20 июн — **“Гап йўқ, кўзичоқ”**.

АБРОР ҲИДОЯТОВ НОМИДАГИ ТЕАТР
(М.Уйғур кўчаси, 2. Тел: 144-56-52)

13-14 июн — **"Тадбир"**, 16 июн — **"Чеча"**, 17 июн — **"Ёрим кетаман дейди"**, 18 июн — **"Драма актёрлари куйлайди"**.

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ МУСИҚАЛИ КОМЕДИЯ ТЕАТРИ
(Волгоград кўчаси, Тел: 77-85-29)

13 июн — **"Қувноқ бева"**, 14 июн — **" О, гўзал Елена"**, 15 июн — **"Монмартр бинафшаси"**, 19 июн — **"Голланд қизи"**, 20 июн — **"Цирк маликаси"**.

ТЕАТР САНЪАТИ: ҚОЛИПЛАР БИЛАН ЯШАБ БЎЛМАЙДИ

Наманганда ўтган республика семинар-кенгаши давомида театр жамоаларининг еттита спектаклини томоша қилдик ва театр жараёни нақадар мураккаблигига, спектакллар ўз бадиий қимматига кўра хилма-хиллигига ва режиссуранинг профессионал даражаси ранг-баранглигига яна бир бор гувоҳ бўлдик.

Бизни репертуар танлаш, саҳна нутқи ва ифода воситалари борасида режиссёрларнинг изланишлари кўпроқ қизиқтирди.

Очиғи, намойиш этилган асарлардан фақат иккитаси томошабин онги ва шуурини уйғота олди ҳамда театр танқидчилари назарига тушди, десам хато бўлмайди. Булар Ёшлар театрининг “Холстомер” (Н.Абдураҳмонов) ва “Эски мачит” театр-студиясининг “Рақсу самоъ” (А.Хўжақулиев) спектакллариди. Шубҳасиз, саҳна тили нуқтаи назаридан бу икки асар икки қутбни эслатади. Улардаги ягона уйғунлик ҳар иккиси ҳам классик асарлар инсценировкаси асосида яратилганидадир. Айнан шу икки спектакл драматургия янгиланишга интилишдан, Шарқ ва Ғарб классикасига дадил қўл урилганидан далолат беради. Уларда режиссуранинг саҳнавий тили янгиланаётгани, театр постановкаларининг образли қурилмаси ўзлаштирилаётгани кўринди. Шунингдек, миллий фолклордан, пластика, пантомима, рақслардан ўринли фойдаланилган.

О.Салимов, Н.Абдураҳмонов, В.Умаров, А.Хўжақулиев, В.Шапиро каби режиссёрларнинг энг яхши постановкалари шуни кўрсатадики, ўзбек театрининг замонавий модели бу — репертуар танлашда эркинлик, жанр шаклларининг хилма-хиллиги, саҳна тилидаги кўп қирралиликдир. Улар ўзбек театри анъаналари ва жаҳон саҳна маданияти ютуқларининг ўзаро уйғунлигига эришиш йўлида ижод қиляптилар.

Режиссуранинг қашшоқлиги кишини таажжубга соладиган спектаклларга эса алоҳида тўхталиш лозим. Бу жиҳатдан Муқимий номидаги театрнинг “На малакман, на фаришта”, Сурхондарё театрининг “Ўлим халқаси”, Бухоро театрининг “Ота дуоси” ва Наманган театрининг “Салом ёки хайр” спектакллари кишини ўйлантиради. Мазкур спектаклларни ўзаро боғлаб турадиган нарса шуки, режиссёрлар адабий материал жиҳатидан кучсиз драматургияга қўл урганлар ва уни керакли ҳолатга келтиришга уриниб кўрмаганлар, эҳтимол, буни уддалай олмагандирлар. Бу режиссёрлар саҳнавий ечимда эскирган усул ортидан борганлар. Гўё 50-60 йилларда яратилган спектаклларни кўраётгандай бўласиз. Умрини яшаб бўлган бу қолипларнинг шунчалик яшовчан эканидан афсусланасан киши.

Бугун, назаримда, у ёки бу спектакл профессионал даражада бўлиши учун нима халақит бераяпти, деган саволга жавоб топишимиз лозим. Саволнинг жавоби эса бевосита спектаклларнинг бадиий, ғоявий-мазмуний томонлари билан алоқадор бўлиб, бунинг асосида, табиийки, профессионализм, театр маданияти, замонавий техника воситалари билан қуролланиш каби тушунчалар ётади. Мана шу уч асосий мезон кўпгина театр жамоалари учун муаммо бўлиб келмоқда. Эҳтимол шунинг учун ҳам кўпгина муаммоларни, хусусан, режиссура масаласини ҳал этиш маҳол бўлиб турибди. Ўзбек театр санъатининг келажаги ҳақида гапирганда режиссёрлар етишмаслиги ниҳоятда долзарб масала эканлигини алоҳида таъкидлаш жоиз. Анчагина театрларда бош режиссёрлар ва ёрдамчи режиссёрлар ўринлари бўш турибди. Бунинг сабаблари турлича.

Тўғри, режиссура муаммоси ҳамиша кун тартибида бўлиб келган. Аслида профессионал кадрларнинг етишмаслиги ҳар қандай соҳани ҳам боши берк кўчага киритиб қўяди. Афсуски, Санъат институтида драматик театрлар учун жуда оз сонли режиссёрлар тайёрланади. Ҳайрон қолади киши, қандай қилиб бир йилда иккита ё учта режиссёрни ўқитиш мумкин. Кўпинча улардан бирортаси театрнинг остонасига ҳам йўлолмай қолиб кетади. Масалан, сўнгги беш йил давомида фақат битта битирувчи Ёш томошабинлар театрида ишлаяпти. Қолганлари қани, нима учун ҳеч ким уларнинг тақдири билан қизиқмайди? Бу ҳозирги ўзбек театрининг энг мураккаб ва долзарб муаммоларидан бири.

Айтсам тилим, айтмасам дилим куяди, деганларидек, оғир бўлса ҳам айтишга мажбурман: театр режиссёри деган касбга қизиқиш борган сари камаймоқда. Бунинг сабаблари талайгина. Аввало, бу касбга эътибор кам. Наби Абдураҳмонов театрини олайлик. Ҳар бир спектаклни режиссёр шахсан ўзининг чиқишлари билан томошабинга “едиради”. У театр ҳақида, спектакл ҳақида гапиради ва унинг нутқи одамни сеҳрлаб қўяди, залда ўтирган ёш томошабин уни диққат билан тинглайди. Аслида бу театрнинг, спектаклнинг, театр ишининг ўзига хос рекламаси. Бироқ бу биринчи навбатда томошабинни ўз касбига, режиссёрликка қизиқтиришдир. Театрларимизга келадиган томошабинларнинг аксарияти бу касб билан таниш бўлмайдилар. Эҳтимол, театр соҳасига шу йўл билан қизиқтириш, бу соҳани шундай тушунтириш керакдир!

Биламан, Санъат институтига абитуриент танлаш жуда мураккаб иш. Кечагина мактабни тугатган болада драма театрининг бўлажак режиссёрини кўра билиш мушкул. Бироқ, танлаш тартибини, ижодий суҳбат олиб бориш принципини ўзгартириш ва режиссёрлик бўлимига қабул қилинувчилар сонини кўпайтириш keraкка ўхшайди.

Қолаверса, назаримда, ўқитиш тартибини ҳам қайта кўриб чиқиш лозим. Талаба биринчи курсдан бошлаб театрда бўлиши, уни ичдан ҳис этиши, саҳнанинг техник томонларини ўрганиши фақат фойда келтиради. Тўрт йиллик ўқиш даври ҳам театр, ҳам институтда ўтиши керак. Учинчи ўқув йилида эса талаба вилоят театрларида амалиёт ўташи ва қандай вазифада бўлмасин — ёритувчи, саҳна машинисти, радист, пардозчи, либосчи, реквизитор — спектакл қўйилишида қатнашиши лозим.

ШАХСИЙ МУЛОҲАЗАЛАР

Энди гап ҳозир фаолият кўрсатаётган кадрлар ҳақида. Айни кунда бундай режиссёрлар кўпи билан бешта ёки олтита. Ўттиздан ортиқ театрга бу рақам кўплик қилмаса керак! Вилоят театрларида самарали ишлаётган 2-3 режиссёрни кўрсатиш мумкин. Бироқ улар ҳам катта авлод вакиллари. Улардан олдин ҳам, кейин ҳам ижод қилаётган режиссёрни учратмайсиз. Ачинарлиси, ўша режиссёрларнинг шогирдлари ҳам, издошлари ҳам йўқ!

Шубҳасиз, бунинг сабаби нимада деган савол туғилади. Саволга жавоб беришга эса ожизмиз. Чунки қачондирниманидир ёддан чиқардик. Аксар театрларда турғунлик ҳукмрон, театр ишининг асоси бўлган репертуар яратиш учун эса режиссура йўқ!

Ҳозирги кунда аксарият театрларимиз мураккаб жараённи бошдан кечирмоқда. Театр арбоблари олдида даврни янгича талқин қилиш вазифаси турибди. Демак, янгича ижодий жараёнлардан умидимиз катта.

Муҳаббат ТЎЛАХЎЖАЕВА

МИЛЛИЙ РЕЖИССУРА АСОСЧИСИ

Саҳна асарининг ютуқ ва камчиликларини аксарият режиссёр савияси ва истеъдоди билан боғлайдилар. Ҳақиқатан ҳам режиссёрнинг ижодий тафаккури натижасида қандай гўзал саҳна асарлари яратилганига театр санъати тарихидан кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Эҳтимол шунинг учун ҳам барча даврларда режиссура масаласи муаммо бўлган пайтлар кўп учрайди. Назаримда, бугун ҳам театр санъатимизда айнан шундай ҳолат кўзга ташланмоқда.

Ўзбек театри тарихида режиссура санъатини маҳорат мактаби даражасига кўтаришга муваффақ бўлган бир қанча номлар учрайди. Улар орасида миллий театримиз ташкилотчиларидан бири, машҳур режиссёр Маннон Уйғурнинг алоҳида ўрни бор.

Профессор Тошпўлат Турсуновнинг Маннон Уйғур ижодий кашфиётларига доир мақоласи бугун актёрликдан режиссёрликка ўтишга чоғланган ёки эндигина шу соҳага қадам қўймоқчи бўлганлар учун маълум маънода сабоқ бўлса ажаб эмас. Санъатшунос Муҳаббат Тўлахўжаеванинг мақоласи эса режиссёрлик санъатининг бугунги аҳволидан баҳс этади.

Саҳна фаолиятини Тошкентда 1913 йили очилган “Турон” театр труппасида бошлаган Маннон Уйғур 1918 йилдан мазкур труппанинг раҳнамоси бўлиб қолади. 1921 йили матбуот унинг шахси ва театр санъатида тутган ўрни хусусида: “Уйғур — ўзбек саҳнасининг мураббийси, тўғрисини айтганда, бобосидир”, — деган таъбирни ишлатади (“Қизил байроқ”, 1921, 17 сентябр). Ўша вақтда бу бобонинг ёши йигирма тўртда, саҳна санъати соҳасидаги фаолиятига атиги беш йил тўлган эди, холос. Аммо шу қисқа давр ичида у амалга оширган ишлар йилларга татигулик эди.

1918 йили давлат тасарруфига олинган “Турон” театрини Маннон Уйғур ўзбек миллий саҳна санъатининг бош маскани сифатида бошқариб, унда драма, мусиқали драма, болалар театри жанрларининг куртак отиб, ривожланишига кенг имкон яратди. Шу боис “Турон” саҳнаси беистисно барча жанрлардаги театрлар бешиги бўлиб қолди. Маннон Уйғур икки йил ичида Ҳамзанинг “Заҳарли ҳаёт” (1918), “Бой ила хизматчи” (1919), Абдулла Авлонийнинг “Адвокатлик осонми?” (1918), ўз қаламига мансуб “Туркистон табиби” (1918), “Фанний уй” (1919), Абдулла Қодирийнинг “Бахтсиз куёв” (1919), Абдурауф Фитратнинг “Абу Муслим” (1919), Муҳаммадсаид Ўрдубодининг “Андалуснинг сўнгги кунлари” (1919) ижтимоий тарихий драмаларини саҳналаштирди. “Андалуснинг сўнгги кунлари” спектаклида илк бор махсус эскиз асосида тайёрланган декорация, костюм ва гримлар ишлатилади. Оммавий саҳналар амалга оширилади. Ғулом Зафарийнинг “Тилак”, “Раҳмли шогирд”, “Ёмон ўғил” (1919) сингари бир пардали болалар мусиқий томошалари ва ниҳоят, “Ҳалима” — биринчи ўзбек мусиқали драмаси (1920) саҳналаштирилади. Уларнинг кўпчилигида режиссёр М.Уйғурнинг ўзи роллар ижро этади.

1918—1923 йиллар орасида Маннон Уйғур театр труппасини қайта ташкил этиб, унга янги, ёш ижодий кучларни жалб этади. Аброр Ҳидоятов, Маъсума Қориева, Обид Жалилов, Етим Бобожонов, Музаффар Муҳамедов, Сайфи Олимов, Босит Қориев, Фатхулла Умаров, Абдураҳмон Акбаров, Карим Ёқубов шу кучларнинг етакчи дарғалари эдилар.

Шу даврданоқ, Маннон Уйғур янги ўзбек театрини дунё театрлари қолипида иш юритишга даъват этди — саҳнада қардош ва дунё мумтоз драматургиясига кенг ўрин беришни режалаштирди. М.Казимовскийнинг “На қонур, на қондирур” (1918), С.Ғанизоданинг “Дурсинали Баллибоди” (1918), С.Музағайнинининг “Хўр-хўр” (1919), М.Ўрдубодининг “Андалуснинг сўнгги кунлари” (1919), Ҳусайн Жовиднинг “Марал” (1921), “Иблис” (1923), “Шайх Санъон” (1923), Ф.Шиллернинг “Макр ва муҳаббат” (1921), “Қароқчилар” (1923) асарларининг саҳналаштирилиши юқоридаги режанинг амалга ошмоғи эди.

Хусусан, “Ҳалима” мусиқали драмасининг талқин амаллари уни ҳали ўзбек саҳнасида мисли кўрилмаган мумтоз спектакл даражасига кўтарди. У Ғулом Зафарий ҳибс этилиб (1937), асар саҳнадан олиб ташлангунга қадар, ўн етти йил мобайнида тинимсиз, театр ҳамиша томошабинга тирбанд — “аншлаг” ҳолда намойиш этилди. Асар халқ драмаси шаклида талқин этилган. Муаллиф ва театр халқимизнинг оила, одоб ақидалари, асрий одатларини зўр бадиий таъсир йўли билан, ойнадагидек акслантиради. Натижада томошабин Маҳмудхўжа Беҳбудий таъбири билан айтганда, саҳна ойнасида кўпчиликка хос турмуш тарзи ва одатларини кўриб, мулоҳаза ва таассурот гирдобига ғарқ бўлади. Ўзбек саҳнасида миллий мусиқали драма яратса бўладими, дея, ижод аҳлини қийнаётган саволга ҳам бу спектакл жавоб эди. Шунинг учун ҳам, Абдурауф Фитрат ҳозиржавоблик билан “Ҳалима” ҳақида мақола ёзиб, муаммони муаллиф ва театр таҳсинга лойиқ ҳолда ҳал этганидан боши осмонга етганини таъкидлайди.

1922—1923 йиллари “Лайли ва Мажнун”, “Фарҳод ва Ширин” каби пиесаларнинг М.Уйғур томонидан саҳналаштирилиши, мусиқали драма жанри ўзбек театрининг ажралмас қисми эканлигини узил-кесил намойиш этди. Мазкур асарлар мазмун эътибори ва мусиқалари билан деярли ўзгаришсиз (айрим тўлдиришлардан қатъи назар) ўзбек давлат мусиқали театри (1929 — 1939), ўзбек давлат опера ва балет театри (1939 йил) репертуарларидан мустаҳкам жой эгаллади.

Демак, ўзбек мусиқали драма театрининг яратилиши ва тараққиёти бошида ҳам Маннон Уйғур туради. Зотан, 1929 йили ташкил этилган ўзбек давлат мусиқали театри Маннон Уйғур раҳбарлик қилаётган жамоадан ажралиб чиқиб, унинг ижодий амалларини давом эттирган. Мусиқали театр чаманининг илк ва бетакрор булбуллари Маъсума Қориева, Турсуной Саидазимова, Ҳалима Носирова Маннон Уйғур шогирдлари эдилар. Аброр Ҳидоятовнинг вокалист артист, “Ҳалима”да Неъмат ролининг биринчи ижрочиси, театрга ашулачи, тенги йўқ дуторчи сифатида қадам қўйганлигини кўпчилик мухлислар билишмайди.

Маълумки, Маннон Уйғур барча жанрдаги рол ижрочилигида (драма, фожеа, комедия) ўзи намуна ва тарози бўлиб, иш тутди. Шогирди Аброр Ҳидоятовни етакчи актёр юкини ўз зиммасига олишга ва бундан ҳам мураккаброқ йўлдан боришга даъват этди. Мураккаброқ жиҳати Аброр Ҳидоятов мусиқали драмаларда ҳам бош қаҳрамонлар ролларини ижро этадиган бўлди. Ана шу роллари туфайли Ғулом Зафарийнинг “... ҳозирда ўзбекларда драмада биринчи Уйғур ўртоқ, иккинчиси — шогирди Аброр ўртоқлардир”, — деган эътирофига сазовор бўлди (1924).

Бу эътироф улар барча жанрда, ижрода тугалликка эришдилар деганидир. Бошқалар ҳам иложи борича шу йўлдан боришга йўналтирилди. Шу ўринда Маъсума Қориева, Босит Қориев, Фатхулла Умаров, Етим Бобожонов, Музаффар Муҳамедовларни айтиш ўринли.

Етим Бобожонов билан Музаффар Муҳамедов актёрлик билан бирга режиссурага ҳам жалб этилди.

Етим Бобожоновнинг йигирманчи йилнинг иккинчи ярмидан бошлаб “Ёрқиной”да Кал, “Бағовот”да зобит сингари роллари мисолида ўхшаши йўқ актёр даражасига кўтарилганини Чўлпон фахр билан таъкидлаб, (1927 — 1929), у режиссурага ўтиб кетаётгани сабабли, саҳна тенги йўқ актёрни йўқотиб қўйишидан хавотирга тушади. Чўлпон ҳақли эди: ўттизинчи йиллардан эътиборан Е.Бобожонов бутунлай режиссурага ўтиб кетди ва бу борада ҳам катта ютуқларга эришди. У 1939 йили саҳналаштирган “Бой ила хизматчи” спектакли бунинг исботидир.

Маннон Уйғур театрининг мусиқали драмаларида бош ролларни Аброр Ҳидоятов ва Маъсума Қориева ижро этиб, 1928 йилдан эътиборан байроқни Турсуной Саидазимова ҳамда Абдулҳақ Султоновларга топширадилар. Турсунойнинг фожиали ўлимидан сўнг Ҳалима Носирова ташаббусни қўлга олади.

1924 — 1927 йиллар оралиғида, “Намуна” номи берилган собиқ “Турон” театрининг етакчи артистлари Маннон Уйғур раҳбарлигида Ўзбекистон маориф халқ комиссарлигининг Москвадаги ўзбек давлат драма студиясида ўз билимларини оширадилар. Айни вақтда, Москвадаги Бадиий, Малий, Вахтангов, Мейерхольд, Камер театрлари амалларини яқиндан ўрганадилар. Жаҳон театрлари профессионализми андозасида спектакллар яратиш жараёнини ўзлаштириш мақсадида, хусусан, Вахтангов, Мейерхольд театрлари саҳна усталари ва олий ўқув юрти профессорлари асосий машғулотларни олиб боришга жалб этилади.

Йигирманчи йилларнинг бошиданоқ, театрда ягона ўзбек саҳна адабий, бадиий жонли тилини ривожлантириш ишига қаттиқ киришилди. Бу жараён бошида Маннон Уйғур, унинг ёнида Абдулҳамид Чўлпон турарди.

Чўлпон театр адабий ижодхонасини бошқарар, муаллифлар билан янги асарлар устида ишлар, ўзи пиесалар ёзар, студия репертуари учун танлаб олинган Гальдони, Гоцци, Мольер, Гогол асарларини таржима қилиб берар, ўзбек ва жаҳон адабиёти тарихи ҳамда бадиий ижод сирларидан машғулотлар ўтказарди. Бу вазифани у 1921 йилдан то ҳибсга олингунга қадар оғишмай амалга оширди.

Маннон Уйғур театр атрофида вужудга келтирган ижодий муҳит, айниқса, диққатга сазовор. Бу муҳитда биз аввало Абдулла Авлоний, Абдулла Қодирий, Ҳамза Ҳакимзода Ниёзий, Абдурауф Фитрат, Ғулом Зафарий, Абдулҳамид Чўлпон, Мунавварқори Абдурашидхонов, Мирмулла Шермуҳамедов, Хуршид, кейинроқ, Санжар Сиддиқ, Ойбек ва Ғафур Ғуломни кўрамиз.

1930 йили ўтказилган собиқиттифоқ театрлар олимпиадасида Маннон Уйғур раҳбарлигидаги ўзбек саҳна усталари профессионал етук театр жамоалари қаторидан мустаҳкам ўрин олганлиги қайд этилар экан, театрда “истеъдодли миллий режиссура ва актёрлик кучларининг гуллаб-яшнашига ҳамма асос борлиги, шунингдек, ижродаги табиий миллий ўзига хосликнинг барқ уриб, намоён бўлиб турганлиги” алоҳида таъкидланди. Театр Зиё Саид, У.Исмоилов, К.Яшиндек ёш муаллифлар билан иш бошлайди. Маннон Уйғур театрга янги актёрлар авлодини жалб этади. Булар — Шукур Бурҳонов, Олим Хўжаев, Наби Раҳимов, Зайнаб Садриева, Холида Хўжаева, Ғани Аъзамов, Ҳамидулла Наримонов, Жўра Тожиев эдилар.

Барча соҳада давом этаётган ижодий жараён, саҳнада эришилаётган ютуқларнинг тасдиғи ўлароқ, 1933 йили театрга ҳукумат қарори билан “Академик драма театри” мақоми берилади. Маннон Уйғур 1935 йили шу мақомга муносиб, “Ҳамлет” спектаклини саҳналаштиради. Режиссёр Маннон Уйғур, таржимон Чўлпон ва жамоа Шекспир поэтикаси, айниқса, ундаги мушоҳадалар силсиласини тўла очиш, ҳар бир сўз, муҳокама маъносини томошабинга тўла етказишни бош мақсад қилиб олади.

Пиеса амалий тажриба йўли билан, оқ шеър ва проза вариантида таржима қилиниб, саҳна учун проза варианти маъқул топилади. Бунинг сабаби, спектаклда эҳтирослар вулқонини эмас, мушкул кечинмалар, шубҳа ва мушоҳадалар, ўй ва ҳолатларни жонлантирувчи сўз залворларини ошириш эди.

Ҳамлет — Аброр Ҳидоятов оташин эҳтиросини жиловлаб, қийноқли вазмин мушоҳада йўлини тутади. Бу ҳолат бутун спектакл давомида, шу жумладан, “Ё ўлиш, ё қолиш” монологи ижросида ҳам аниқ сезилади.

Спектакл давомида актёр саройда содир этилган жиноятга чидай олмай, ўрни билан портлайди ҳам, лекин шу ондаёқ, ғазабига ақли тасалли беради. Хиёнат сабабларини аниқлаб, издан чиққан замонни қайта изга солиш йўлларини ахтаради. У қасоскорликдан йироқ, дунё дардини елкасига олган файласуф қаҳрамон. Ана шу сифати билан ўзбек “Ҳамлет”и бутун собиқ иттифоқда машҳур бўлиб кетади. “Ҳамлет”нинг саҳна тарихида янги шарқона талқин юзага келади. Айни ана шу асарда режиссёр ва таржимон спектакл персонажларининг тили ҳамда уларни саҳнада жонлантириш борасида эришган натижалар хусусида тўхталиб ўтишни жоиз топамиз. Бу Маннон Уйғур санъати мактаби, театр дастуриламали ва анъаналарига тааллуқли масаладир.

“Ҳамлет”да ҳар бир сўз, айни вақтда, персонаж ҳолати, фикру ўйи, ўзлигини англатади. Бу синоат Маннон Уйғур дилидаги саҳна тили амалиётига мос эди. Чўлпон эса Шекспир поэзияси кучини прозада сақлай олган ҳолда, унга теранлик бахш этди. Таржиманинг тили ўта мафтункор, аниқ, пурмаъно. Бу прозада битилган шеърият эди. Ҳар бир жумла ёки монолог дид билан созланган чолғуга ўхшарди. Спектаклда шу чолғулар иштирокида ягона симфоник оркестр садосини эслатувчи сўз санъати мўъжизаси яратилди.

Тилдаги бу амаллар Маннон Уйғур учун “Ҳамлет”ни саҳналаштиришдаги ягона йўл эмасди. У ижрочилар иқтидор кучига қараб, спектаклда тил ва ҳолат, хатти-ҳаракатлар йўналишини ўзгартира борди. Чунончи, “Ҳамлет”ни 1939 ва 1949 йили янги ижрочилар билан қайта тиклаган вариантида, бош ролни Олим Хўжаев ижро этиши муносабати билан босиқликдан шиддатли сўзлар жангу жарангига кўчилган. Бу жаранг фалсафий мушоҳадалар, заҳарханда қочирим, тўқнашув ва лирик саҳналарда ҳам устиворлик қилган.

Режиссура дастхати ягона бўлган 1935 ва 1939 йил спектакллари актёр ижрочилиги нуқтаи назаридан бир-бирига ўхшамайдиган икки хил новаторона спектакллар бўлиб, М.Уйғур изчил изланишларининг маҳсули эди.

Маннон Уйғур ўзбек миллий профессионал саҳна санъатининг шаклланиб, таркиб топишига бошчилик қилган актёр, режиссёр, драматург, мураббий ва тадбиркор эди.

Маннон Уйғур “Ҳамлет”нинг икки спектаклидан сўнг кетма-кет “Отелло”ни саҳналаштиришга киришди. Бу вақтда Чўлпон йўқ, Маннон Уйғур асарни Ғафур Ғуломга буюртма тарзида таржима қилдирган эди. Спектакл 1941 йили томошабин ҳукмига ҳавола этилди. Энди “Отелло”нинг довруғи собиқ иттифоқ сарҳадларидан чиқиб, дунёда, хусусан, Шекспирнинг ватани Англияда ҳам достон бўлди. “Ҳамлет” спектаклида Маннон Уйғур кўпроқ эътиборда тутган тил — дил ойнаси, усули бу гал асосан уч образ — Отелло, Дездемона ва Яго орқали очилади. Ёши бир жойга бориб қолганда, бошига бахт қуши қўнган Отеллонинг севгидан сармастлигию кетма-кет шубҳа, алам ва изтиробларни ифодалашга қодир тил оҳангларини топа билиш керак эди. Дарҳақиқат, Аброр Ҳидоятовнинг овози бу образда бамисоли мусиқадек турли парда ва авжларда товланар, бахтиёр онларида алёр, мусибатли дамларда марсиядек янграрди. Отеллонинг тили Аброр Ҳидоятовнинг Ҳамлетидан фарқли ўлароқ, шоирона кайфиятда жарангларди.

Офелия Сора Эшонтўраева қиёфасида беғубор, бахтиёрликка чулғанган, ориятли. У то ўлимига қадар янгроқ овози жарангини йўқотмайди. Чунки шубҳа, бўҳтон булутларининг ўткинчи эканига ўлаётиб ҳам ишонади.

Яго тили ва тимсолини Олим Хўжаев билан Наби Раҳимов турлича очадилар. Олим Хўжаев — Яго ниқобдор айёр, кулиб туриб, мулойим овоз билан заҳар солса, Наби Раҳимов аксинча, очиқчасига сурбет, Отелло ишончини оёқ остига олиб, валинеъматини ҳақоратлайди. Қулоғига ҳар бир сўзни шармандаларча шанғиллаб қуяди.

“Ҳамлет” ва “Отелло” спектакллари оралиғида Маннон Уйғур яратган яна бир гавҳар бор. Бу — “Алишер Навоий” спектакли. Бу спектаклни Маннон Уйғур ижодий умридаги ҳам қуёшли, ҳам заволли йиллар маҳсули десак тўғри бўлар эди. Иккинчи жаҳон урушининг аввалидан 1948 йилгача — спектаклнинг 1945 ва 1948 йилги вариантларининг тафтиши, таъқиб қилишлар Маннон Уйғур саломатлигини издан чиқариб, театр жамоаси ва муаллифлар тинкасини қуритди. Айтиш кераки, бу даврда М.Уйғур ўзбек адабиётининг янги — навқирон авлодларини илғаб, улар билан ҳамкорликни бошлаб юборган эди. Уйғун ва И.Султон, Шайхзода ва Ҳ.Олимжон шулар жумласидандир. Охир-оқибатда “Алишер Навоий” спектакли ўзбек саҳна санъатининг бетакрор ютуғига айланди. Спектакл миллий театр тимсоли даражасига кўтарилди. М.Шайхзоданинг “Жалолиддин Мангуберди” Ҳ.Олимжоннинг “Муқанна” поэтик драмаларининг яратилиши, уларнинг саҳна талқини ҳам М.Уйғурнинг миллий театрни юксак санъат чўққисига кўтаришдаги мислсиз ютуғи эди. Йигитлик чоғида ўзбек театрининг бобоси номини олган Маннон Уйғур умрининг охиригача ҳам соқолига оқ тушмаган театрнинг бобокалони бўлиб қолди.

Тошпўлат ТУРСУНОВ,
санъатшунослик фанлари доктори, профессор

МАШҲУР ХОНАНДА ИЖОДИГА БИР НАЗАР

ДОИМИЙ ҲАМРОҲ

Яқинда қўлимга Саодат Омонмуродованинг рус тилидаги мўъжазгина бир китоби тушиб қолди. “Умм Кульсум — великая певица Арабского Востока” деб номланган (Тошкент, “Ижод дунёси”, 2002) бу китобни варақлар эканман, хаёл мени эҳромлар юрти — мўъжизавий Миср ўлкасига етаклади.

Муаллиф бу афсонавий мамлакатнинг афсонавий қўшиқчиси маҳоратига тўхталар экан, аввало, арабларнинг қўшиқчилик санъати тарихига назар ташлайди.

Рисоланинг асосий қисми эса “Умм Кулсум ижоди ва араб қўшиқчилик маданияти” деб аталади.

Мисрнинг машҳур публицисти ва драматурги Анис Мансур Умм Кулсумни қадимги юнон қўшиқчиси Орфейга қиёслаган эди. Ҳақиқатан ҳам уни кўплаб араб давлатлари ўзининг юксак унвонлари ва орденлари билан тақдирлаган эди. Миср ҳукумати “Нил” ордени ва “Камол Мисрий” медали билан тақдирланганини бу санъаткорнинг араб оламида тутган ўрни нечоғлик юқори эканлигини кўрсатиб турибди. Араблар дунёсида у “Кавкаб — уш — Шарқ (Шарқ юлдузи)” номи билан шуҳрат топган (оддий халқ уни эркалаб “ситт” деб ҳам атар эди).

Вақт ўтиши билан Умм Кулсум овози Ғарбда ҳам жаранглай бошлади. 1953 йили илк бор Женевада куйлаган бўлса, 1968 йили Парижнинг машҳур “Олимпия” концерт зали унинг ихтиёрига топширилди.

Афсуски, 1975 йилнинг февралида буюк санъаткор ҳаёти ўз интиҳосини топди. Лекин бу интиҳо жисман эди, холос. Умм Кулсум улуғ санъаткор сифатида асрлар оша яшайди.

Рисоланинг кейинги қисмлари унинг қўшиқчилик маҳорати таҳлилига бағишланган ва охирида у яратган қўшиқлар рўйхати эълон қилинган. Тўғри, бу рўйхатни мукаммал деб ҳисоблаш қийин. Чунки у айтган ашулаларнинг сон-саноғи йўқ. Лекин, ҳар ҳолда, биринчи қадам сифатида эътирофга лойиқ.

Шуни айтиб ўтиш жоизки, айрим ашулаларнинг номини таржима қилишда муаллиф нуқсонларга йўл қўйган. Фикримизча, унинг қўшиқларини “Қалбингдан сўра”, “Ёдимга солдилар”, “Бурда йўли”, “Сен билан мен муҳаббатга зулм айладик” тарзида таржима қилинганда ўринли бўларди.

Муҳаммад ЮСУПОВ,
Наманган Давлат университети доценти

Дунё — кенг...

УЧ ЙИЛ ОВҚАТ ЕМАЙ, СУВ ИЧМАЙ

Краснодарлик 67 ёшли Зинаида Баранованинг айни пайтдаги биологик ёшини мутахассислар 30 ёш, деб белгилашди. Бу аёлнинг уч йилдан бери овқат емай, сув ичмай яшаб келаётгани эшитганларни ҳайратга солаётир.

Зинаиданинг касби инженер-технолог. Кейинги йилларда унинг ҳаётида кетма-кет бахтсиз ҳодисалар рўй берди: аввал ота-онаси қазо қилди, кейин 18 яшар ўғли автомобил ҳалокатидан вафот этди. Булар бари унинг соғлиғини издан чиқарди, умидсизлик руҳини чўктирди. Ўзини тиклаб олиш учун Зинаида ўн йил уринди ва охир-оқибат ҳаётини тубдан ўзгартириш лозимлигини тушуниб етди. Ноанъанавий тиббиёт усулларини қўллади, тоғолди жойига кўчиб ўтиб яшай бошлади, гўшт ва балиқни истеъмол қилишдан воз кечди... Орадан яна етти йил вақт ўтди. 2002 йил март ойида у овқатсиз ва сувсиз яшашга аҳд қилди. “Бунга мени аллақандай ташқи куч даъват этди”, дейди Зинаида.

Очликда яшаш дастлабки вақтлар жуда қийин кечди. Қадам босиши оғирлашди, зиналардан кўтарила олмай қолди. Орадан бир ярим ой ўтиб, унинг аҳволи ўнглана бошлади. “Менинг организмим бошқа манбалардан озиқланишга кўникма ҳосил қилди, — дейди у. — У Қуёшдан озиқ олади ва буни ўзига зарур бўлган қувватга айлантиради. Терим ҳаводаги намликдан ўзи учун зарур элементларни олади. Бу худди нафас олишга ўхшайди”.

Зинаиданинг гапига қараганда, мана, уч йилдирки, у очлик нималигини билмайди. Меҳмонларга овқат тайёрлаганда ҳам унда еб-ичишга иштиёқ туғилмайди. Унинг уйида ижарада турган Тома уч йилдан бери бекасининг овқат еганини ёки бирор ичимлик истеъмол этганини кўрмаганини таъкидлайди.

Икки йил олдин қариндошларининг қистови билан Зинаида Москвадаги Халқлар дўстлиги университети медицина факультети профессори Чижов текширувида бўлди. Мутахассис унинг бир қанча ички аъзоларида жиддий ўзгаришлар рўй берганини таъкидлади. Шунга қарамай Зинаида яшарган, фаол, руҳан тетик. Киев ва София шаҳарларида ўтказилган ноанъанавий тиббий текширувлар ҳам унинг ошқозони билан боғлиқ бўлмаган барча аъзолари жуда фаол ишлаётганини тасдиқлашди.

Бир-бир ярим ойда бир марта Зинаида ўзини нохуш сезади, одамови бўлиб қолади, ёлғизликни ихтиёр этади. Айни шундай кунларда, унинг айтишича, “Олий Муаллим зарур деб ҳисоблаган сабоғини олиб боради. Эртага нима бўлишини билмайман — бу ўзимга ҳам қизиқ. Шуни биламанки, мен энди оддий одам эмасман. Бироқ қайта туғилишим ҳали поёнига етгани йўқ”.

Мутахассислар бу аёлнинг уч йилдан бери овқатсиз, сувсиз яшаб келаётганини илмий нуқтаи назардан исботлаб беришолмаётир. Улар Зинаиданинг розилиги билан уни текшириб кўриб, бир хулосага келиш мумкин дейишмоқда.

МИТТИ МЎЪЖИЗА

Олти ёшли Алка Аджат ҳали кийимини ўзи мустақил кия олмайди. Бироқ саҳнада булбулдай сайрайди.

Жанубий Ҳиндистоннинг Керала штатида эндигина биринчи синфга қадам қўйган Алканинг репертуаридан саккиз тилдаги юзтача қўшиқ жой олган. Қизалоқ инглиз, ҳинди, бангол, тамил ва бошқа тилларда маҳорат билан қўшиқ куйлайди. Шу ёшига қарамай, Алка Ҳиндистоннинг деярли барча шаҳарларидаги йирик концертларда иштирок этиб келаётир.

— Алка икки ёшидан қўшиқ айта бошлади. Бу пайт у сўзларни бир-бирига боғлаб айтишни зўрға уддаларди, — дейди митти хонанданинг отаси мусиқачи Аджит Кумара.

Алканинг репертуаридаги қўшиқларнинг аксарияти ватанпарварлик мазуида. Яқинда чиққан альбоми “Ҳиндистонимни севаман”, деб номланган. Ўзининг ноёб қобилияти билан бу митти мўъжиза Ҳиндистоннинг 2003 йилги Рекордлар китобига кирди.

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА АКЦИЯДОРЛИК КОМПАНИЯСИ

O'zbekiston adabiyoti va san'ati

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91, котибият — 136-56-50
Танқид ва адабиётшунослик бўлими: 136-56-50 Ижтимоий ҳаёт бўлими: 133-49-93
Санъат бўлими: 136-56-48 Назм ва наср бўлими: 133-49-93

Бош муҳаррир Мурод АБДУЛЛАЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Фаррух РАСУЛОВ
Саҳифаловчи — Шохруҳ ҚОСИМОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти—20.00. Босишга топширилди — 21.00.

Газета Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитасида 00024-рақам билан рўйхатга олинган. Буюртма Г— 511. Ҳажми — 3 босма табоқ. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ.
СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—5327